

yeni demokrasi

Haziran 87 Sayı: 2 Yıl: 1

Aylık Siyasi Dergi

Fiyatı: 500 TL (KDV dahil)

15-16 Haziran
Büyük
İşçi Direnişi

ÇERKES ETHEM OLAYI

4. BASKI

CEMAL ŞENER

"...CEMAL ŞENER TARAFINDAN MASTER TEZİ OLARAK KALEME ALINAN BU ÖNEMLİ ESERİN İKİNCİ BASKISI DA YAPILMIŞTIR."

PROF.DR. SELÇUK EREZ
GÜNEŞ GAZETESİ (20.1.1985)

"...CEMAL ŞENER'İN "ÇERKES ETHEM" KİTABI, BU ÜNLÜ ÇETEBAŞINI, ULUSAL SAVAŞIMIZIN İLK BÖLÜMÜNÜN ÜNLÜ "KAHRAMAN" I, AMA SON BÖLÜMÜNÜN "HAİN" İ OLAN KİŞİYİ BİRÇOK YÖNLERİYLE TANITIYOR. İLGIYLA OKUNAN BİR KİTAP."

OKTAY AKBAL
CUMHURİYET GAZETESİ (4.10.1984)

"...BU ARAŞTIRMA... TÜRKİYE YAKIN TARİHİNDE GEÇEN İLGİNÇ VE TARTIŞMALI BİR OLAYI, "ÇERKES ETHEM OLAYI" NI İNCELİYOR... BÜGÜNE KADARKİ EN DÜRÜST VE ÖNYARGISIZ-ÖZETLE BİLİMSEL YAKLAŞIM OLDUĞUNU SÖYLEYEBİLİRİZ."

SEFER E.BERZEG
GURBETTEKİ KAFKASYA'DAN BELGELER
S.43
1985 ANKARA

"...CEMAL ŞENER ÇALIŞMASINI BİRÇOK KAYNAĞIN TARANMASI ÜSTÜNE TEMELLENDİREREK, BELİRSİZLİĞİN YANISIRA, ÖN YARGILARIN DA ÖNÜNE GEÇMEĞE ÇALIŞIYOR... BELGELERE DAYALI OLARAK ORTAYA KONAN... İLGIYLA OKUNACAK BİR ÇALIŞMA."

NOKTA DERGİSİ (31.12.1984)

ADRES: OKAN YAYINCILIK Büyük Reşit Paşa Cad. 42/2

Şehzadebaşı/İSTANBUL

İÇİNDEKİLER

Başyazı.....	5
Tarihten Bir Yaprak 15-16 Haziran Büyük İşçi Direnişi.....	7
Otomobil-İş Sendikası Ümraniye Şube Başkanı Şahin Önayak İle Söyleşi.....	9
Çifte Standartlı Demokrasi...12	
Türkiye'nin 1947 Sonrası Dış Borçları.....	14
Kültür ve Sanat Üzerine Birkaç Söz.....	19
Metris Türküleri.....	22
Nevzat Çelik'le Söyleşi.....	23
Kardelen Ve Hüznün, Ve Direncin, Ve Sevincin Romanı.....	27
İçerdekinin Notları Gelir Gün.....	29
Peru/And Dağları Kükreyince.....	33
İran ve Irak Kürdistanı'nda Durum.....	39
Filipinler/Corozon Aquino İktidarı ve Sivil Faşistler.....	42
Hint Proleter Hareketinin Hataları.....	44
Güney Afrika/Soweto'nun Acısı.....	47
Okuyucudan Okuyucuya.....	49

Yayın hayatının henüz başlangıcında bulunan YENİ DEMOKRASİ'nin birtakım eksiklikleri bağrında taşınmasına okuyucularımızın hoşgörü gösterceği umudunu taşıyoruz. Bugün, ilk adımın atılmasının gerekliliği bilinciyle, her geçen sayı, hata ve eksikliklerimizi görüp aşacağımıza olan inancımız tamdır. Ayrıca tüm hata, eksiklik ve tecrübesizliğe rağmen, temelin sağlıklı bir şekilde atıldığı düşüncesiyle süreç içerisinde sizlerin de katılımıyla görevimizi daha iyi yerine getirebileceğimiz kanaatindeyiz. Nitekim ilk sayımızla birlikte okuyucularımızın samimi ilgi ve desteği, hatalarımızın eleştirilmesi, olumlu-olumsuz yönlerimizin iletilmesi, öneriler getirilmesi belli bir duyarlılığın göstergesi olarak algılanmıştır.

Birinci sayıdan itibaren geçen bir ay içerisinde gelen eleştirileri biçim ve öze ilişkin olarak ikiye ayırmak olanaklıdır. Birinci gruptakiler: Sayfanın azlığı, dizaynının daha geliştirilmesi, sayfa düzeninin bölümlere ayrılması vb. gibi, Dergimizin dizaynına ilişkin olarak getirilen eleştirilere katılıyoruz ve bu sayıdan itibaren biraz farklı bir dizayn oluşturmaya çalıştık. Keza sayfa düzeni de aynı şekilde. Sayfaların azlığı eleştirisine ise katılmıyoruz ve bunun biraz da olanaklarla ilgili olduğunu söylüyoruz.

İkinci gruptaki öze ilişkin eleştirileri ise: Geçmişin slogancı yaklaşımının olduğu, dilinin iyi olmadığı, Afganistan-Kampuçya sorununda konulan şiirlerle tavır konulmakla birlikte detaylı bir araştırmanın yayınlanmamış olması, Rus sosyal-emperyalizmi sorunu şeklinde özetlemek olanaklıdır.

Eleştirilerden slogancı yaklaşım eleştirisine katılmıyoruz. Dergimiz somutunda, slogancı, basmakalıp, subjektif yazıların olduğu düşüncesinde değiliz. Üstelik bu eleştirinin, geçmişin hatalarının tek başına anası olarak görülmesinden kaynaklandığı düşüncesindeyiz.

Başta şunu söylemeliyiz ki; YENİ DEMOKRASİ doğru bulduğu her şeyi savunacaktır. Doğrunun şu veya bu tarafından savunulması bir yana, doğruların güzel savunulması da bizim açımızdan önem taşıyacaktır. Bu anlamda slogancılık eleştirisinden ziyade, felsefi bir yaklaşım getirilerek, aşılmasını teorik sorunların aşılması gerektiği biçiminde eleştiri getirilmesi herhalde daha doğru olacaktır. Afganistan ve Kampuçya'ya ilişkin yazılarımızı gelecek sayımızdan itibaren yayınlıyacağız. Ayrıca Rus sosyal-emperyalizmi tezine teorik açıklama getiren yazıları da uygun zamanda gündemimize alacağız. İlk sayımızda dünyaya ağırlık verdiğimiz eleştirisine gelince: Özünde dünya ile Türkiye'yi karşı karşıya koyarak, esas olan Türkiye'dir, bundan dolayı da ağırlık Türkiye olmalıdır, şeklindeki bakış açısı bizce hatalıdır. Zira dünyayı bilmeden ülkemizi tanımak, çözümler getirmek olanaklı değildir. Kaldı ki, diğer ülke halklarının mücadelesi de bizi yakından ilgilendirmektedir ve öğrenilmesi gereken çok şey vardır. Ayrıca içinde bulunduğumuz ülke koşullarının dayatmasının bir sonucu olarak dönem dönem ağırlığını oluşturabilecektir.

Bu sayımızda, Mevcut duruma bakışımızı yansıtan başyazıyı, 15-16 Haziran Büyük İşçi Direnişi, Netaş emekçileriyle yapılan söyleşi, Türkiye'nin 1947 sonrası dış borçları, Peru/And Dağları kükreyince, Hindistan'da proleter hareketin hataları, Güney Afrika/Sowato'nun acısı, Filipinler/Aquino iktidarı ve sivil faşist örgütler, şiirler, kültür-sanat, öykü vb. yazılar yer almaktadır. Ayrıca, Nisan 1986'da, şair Nevzat Çelik'in olumlu dönemine tekabül eden söyleşinin ikinci ve son bölümüyle, cezaevi tecrübesi ve gerçeğini anlatan Metris Türküleri adlı yazı dizisini de bulacaksınız.

Sahibi:
Ahmet H. Kırım
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
İsmail Yerli

Yönetim Yeri:
Ankara Cad. 107/89
Cağaloğlu - İstanbul
Dizgi:
Maraton Dizgievi
Baskı:
Kurteş Ofset

Hesap No:
A.H. Kırım
T.İş Bankası Türbe Şubesi
No: 30420/4364

Yurtdışı Hesap No:
A.H. Kırım
Akbank Bahçelievler Şubesi
Döviz Tevdiat Hesabı
No: 210237-4

İlan Koşulları:
Arka Kapak : 200.000
Kapak İçi : 150.000
Tam Sayfa : 120.000
1/2 Sayfa : 60.000
1/4 Sayfa : 30.000
Abone Şartları:
6 aylık : 3.000
1 yıllık : 6.000
Yurtdışı:
6 aylık 24 DM, 12 \$
1 yıllık 12 DM, 24 \$

Düşünmenin, Yaratmanın ve Yürümenin Bir Baharına Daha Girdik

Üç büyük güzelliğin bir baharına daha girdik. Düşünmek, yaratmak ve yürümek baharına... Karanlıktan çıkış güzeldir. Toprağın yemyeşil soluyup, ırmakların köpük köpük uğuldadığı delişmen bir tabiattan aydınlığının vuruşu fena halde güzeldir. Çığ ışıltılarında tomurcuğun patlayışı, suların köklere yürüyüşü, çiçeklerin filiz sürüşü güzeldir. Kuşların eşleşme çağrılarında ve dağların alazlı doruklarından ışıkla bereket yayılır. Horoz en güzel çığlığını o zaman sunar. Kısırak anlamlı anlamlı kişner. Toprak şevkle işlenir, demir tavinde dövülür.

Toplumsal uyanış, canlanış da, bire bir olmasa bile tabiat ananın uyanışına benzer. Karanlığın kıyısına elbasarak yavaş yavaş doğrulan kalabalık, bilincinde ve ruhunda çatlayan tomurcukların uğultusuyla büyülendir, şevklenir. Düşünmek, yaratmak ve yürümek aşkı tepeden tırnağa işgal etmeye başlar insanı. Palissot'un deyimiyle, "üzerinde yaşadığımız yuvarlak, evrensel zorba" etinde kemiğinde duymaya başlar insan ruhunda kopmakta olan fırtınanın titreşimlerini. Bazı gerçekler vardır ki seyredince, devrim yaratır insanın manevi dünyasında. Bazı gerçekler de MİKELANJ'ın beş metre yüksekliğindeki cırtlıçiplak David heykeli gibi şaşırtır, mayıştırır. Genç insanı, ruh olarak genç insanı yaratmak ve aşmak atılımıyla dopdolu olan insanı enginlere götüren, onun iç dünyasında devrimler yaratan, onu kendisiyle barıştıran en etkin gerçek, yığınların anaforsu, görkemli uyanışıdır. Böyle bir insan için, böyle bir uyanışın zerre kadar mayıştırıcı, esnetici bir etkisi olamaz.

Ülkemizde güzel şeyler oluyor. Gasp edilen hakların alınması yolunda grev gömleklerini giyiyor proletarya. En kaşarlanmış, en iflah olmaz sendika ağalarını bile yürüyüşler düzenlemeye, sınıf sendikacıları gibi bangır bangır konuşmaya zorluyor. Proletaryanın gözlerinde ışıdamaya başlayan kıvılcım, tüm suçlular güruhunu ürperterek harekete geçiriyor. Daha şimdiden tek tek, münferit grevler için öten vardiya sirenlerinin, yakın bir gelecekte, birleşik, genel bir grev için cınlamasından korkmaya

başlamıştır egemen sınıflar. Hiç kimse, hatta proletaryanın kendisi bile, kendi küçük öfkesindeki derin anlamı egemen sınıflar kadar sezemez, kavrayamaz. Türkiye proletaryası gaspedilen haklarını, yüzeleli yıllık bir mücadele sonucunda, kendi bileğinin hakkıyla kazanmıştır. Mücadeleyle kazanılan haklar, zorla gaspedilir. Egemen sınıflar bu hakları, bir çırpıda, tepkisiz gaspettiklerini sanmışlardır. Ama tarih, çalışan kitlelerden zorla koparılan hakların, aynı kitleler tarafından çok daha yığınsal bir mücadeleyle yeniden geri alındığının örnekleriyle doludur. Bu bakımdan önümüzdeki yıllar, proletaryanın daha kitlesel mücadelelerine tanık olacaktır.

Bütün halkların tarihine baktığımızda gençliği bir ilk kıvılcım, hareketin ilk kahramanı olarak görürüz. Milyonları örgütleyip devrime götüremiyor ama ilk atılımı sağlayan ve en ön saflarda yer alan güçtür o. Sürprizler yaratan, şaşırtıcı güçtür. Herkesin, "gençlik yozlaşmış, iyice apolitikleşmiş, çürümüş" dediği bir anda, onun nasıl konuştuğuna hep birlikte tanık olduk. Şaşırtma ögesi ve sıçramalı gelişim daha çok taze güçlere özgüdür. Gençliğimizin son otuz yılı bir hayli güzeldir. Bükülmezliğin, onurun ve dikkafalılığın hasıyla karşılaşırız. Sokakları tutan, dişediş, gürlütülü ve dumanlı bir anti-emperyalist mücadele. Toprak işgallerinde, üretici mitinglerinde biricik sevk ve idareci. Fabrika önlerinde, grev çadırlarında propagandacı. Ve zindanların en kalabalık misafiri. Ve darağacında, şafak alacasında gümbür gümbür konuşan... Ve mavi koyaklarında silsilelerin, bir sabah namazında, usulca düşen... Gençliğimizin son 30 yılı bir hayli mahzun, fütursuz ve güzeldir. Egemen sınıflar dahil, herkes bu gerçeği teslim ediyor.

Bugünkü grevler, öğrenci hareketleri ve benzeri kıpırdanışlar, geçmişin bir tekrarı mıdır? Elbette ki değildir. eski Romalılar "iki insan aynı şeyi söylese de söylenen şey aynı değildir" derlerdi. Değişik şartlarda iki ayrı gücün söylediği "aynı şeyler"le karşı karşıyayız. Ortada bir bilinç ve deneyim birikimi vardır. Gericilik dönemlerine rağmen tarihsel bir ilerlevis vardır. Sorunu salt bugün

kü mücadelenin seviyesine ve biçimlerine bakarak değerlendirmek yanıltıcı olur. Gerici kasırgaların yarattığı kayıplar bizleri yanıltmasın. Gerileme değil ilerleme içindeyiz. Bilinç ve deneyim açısından da geçmişe nazaran daha avantajlıyız. Önemli olan egemen güçlerin, halkın ve sınıf bilinçli unsurların durumunu iyi kavramak, politikayı bu kavrayışa dayandırarak berrak bir çizgide kararlılıkla ilerlemektir.

Bilinçli, aydın, kararlı kafaları büyük görevler bekliyor, proletaryanın saflarında. Tüm fabrikalar içinde, mücadele tecrübesi zengin büyük fabrikalara önem vermek. Sendikalar içinde çalışmaya önem vermek. Büyük sendikalar içinde güçlenmek, uzun vadeli, sabırlı bir çabayla bu sendikaları gerçek sendikalara dönüştürmek. Bazı insanlara hayal gibi geliyor bu görevler. Ama sınıf bilinçli proleterin, mihenk taşı çatlatan sabrı, zaptetme şevki ve dönüştürme yeteneği karşısında bu görevlerin direnme gücü nedir ki. Henrik İbsen, "Gelecek ile uyuşan kimse haklıdır." der. Gelecek ile uyuşan kimse haklı ve güçlüdür. Proletarya gelecekle en iyi uyuşan, uyuşmakla kalmayan, mevcut durumu ve gelecekte aşma potansiyelini bağrında taşıyan en kudretli güçtür. Büyük fabrikalara ve büyük işkolu sendikalarına egemen olmak. İşte sınıf bilinçli işçilerin vazgeçilmez iki kutsal, iki güzel görevi.

Politikamız, gençliğin tek bir büyük demokratik örgüt içinde birleşmesine hizmet etmelidir. Gençlik, devrimci demokrasinin tutarlı savunucusudur. Ulusların kendi kaderini tayin hakkını savunmadan, devrimci demokrasinin savunulmayacağını iyi bilir. Feodalizmin ve komprador kapitalizmin tasfiyesini savunmadan tutarlı demokratizmin savunulmayacağını iyi bilir. Gençlik bağımsızlığın tutarlı savunucusudur. Filistin'deki siyonist işgale, Afganistan işgali savunularak karşı çıkılmayacağını iyi bilir. Gençliğe, Polonya'daki gerici, modern revizyonist oligarşiye karşı mücadele eden on milyon işçinin "gericiliğinden" söz etmek gülünçtür. Gençliğin vicdanı ve dürüstlüğü güçlüdür. Devrimci demokrasinin ve bağımsızlığın dokusundaki renklerini, motiflerini bir kez tanımaya görsün: Onu hiçbir "parlak" ideoloji şaşırtamaz. Sınıf bilinçli işçiler en iyi elemanlarının bir bölümünü her zaman gençliğin saflarından çıkarmıştır. Türkiye gençliği işçi sınıfının saflarını en seç-

kin, unsurlarıyla beslemeye devam edecektir.

İdeolojik arenada bugün durum tam bir acem aşını andırmaktadır. Başını Rus Sosyal-Emperyalizminin çektiği modern revizyonist akıma bağlı güçler, proletarya ve gençlik üzerindeki ideolojik baskılarını giderek artırıyorlar. Bunların bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm anlayışı, en güzel özgürlük türkülerini, özgürlüğü yokederken söyleyen Rus Sosyal-Emperyalizminin anlayışdır. Kamboçya, Afganistan ve Eritre'deki işgalci tankların yanındadırlar. Laos'taki "sessiz işgal"i alkışlarlar. Dünyanın her tarafındaki milli zulme "kahramanca" karşı çıkarlar. Ama Bulgar modern revizyonistlerinin Türk milliyeti üzerinde uyguladıkları milli zulüm ve ırkçılık politikası karşısında susarlar. Bütün proleter hareketleri desteklerler. Yeter ki bu hareketler Batılı emperyalistlere ve onların uşaklarına karşı olsun. Ama zinhaaar, bu hareketler "sosyalist ülkelerde olmaya görsün, kesinlikle gericedir. Ve emperyalistlerin kışkırtmasının, tezgahının bir ürünüdür. Bütün uşakların, işbirlikçilerin mantığı ayındır. İdeolojik cephe, modern revizyonist bloka karşı kararlı bir mücadele vermeksizin halk demokrasisi yolunda, sosyalizm yolunda ilerlemek mümkün olmayacaktır. Hem proleter ideolojinin hem de modern revizyonizmin etkisi altında kalan ara unsurların, modern revizyonist etkiden kurtularak halk demokrasisi saflarında daha kararlı bir ruhla yer alması için de şarttır kararlı bir mücadele. Modern revizyonizm, proletaryadan milli burjuvaziye kadar tüm sınıf ve tabakaları etkiliyor. Bu etki, güçlü bir ideolojik mücadeleyle geriletebilir ancak.

İdeolojik arenada bugün ikinci etkin güç, Çin modern revizyonizmine bağlı güçtür. Bunların modern revizyonizmiyle Rus modern revizyonizmi arasında özünde hiçbir fark yoktur. Bunların en güçlü projektörü üç dünya teorisisidir. Eski devlete akıl verme politikalarını bugünkü şartlarda da, daha ince kılıflar altında sürdürüyorlar. Komprador burjuvazinin Amerikancı kanadına ve ülkede yükselen islamcı akıma karşı bir tek bayrakla mücadele ediyorlar. Kemalizmin bayrağıyla. Bu modern revizyonist akımın politik plandaki ana hattı, reformist-parlamentarist hatıdır. Sınıf bilinçli işçilerin, bugünkü ideolojik arenada ikinci saldırıyı yöneteceği akım bu akımdır.

15-16 Haziran Büyük İşçi Direnişi

Aycan Kızıltuğ

Açlığın, yoksulluğun, zulmün bıçağı kemiğe dayadığı 70'li yıllarda, işçi sınıfımız yekini ayağa doğruldu. Yıllardır üzerinde birikmiş ölü toprağını bir kenara fırlatıp, militan ve azimli bir mücadeleye atılarak patronlara meydan okuyordu. Aradan 17 yıl gibi uzun bir dönem geçmesine rağmen, tarihe altın harflerle yazılan mücadele günlerinden biri olan 15-16 Haziran Büyük İşçi Direnişi'nden öğrenilmesi gereken çok şeyimiz var.

İktisadi buhranın gittikçe derinleştiği, hakim sınıflar arasındaki çelişmelerin şiddetlendiği ve buna bağlı olarak işçi, köylü ve gençliğin mücadelesinin yükseldiği bir ortamda, 15-16 Haziran Büyük İşçi Direnişi kendiliğindenci hareketin doruk noktasıydı.

1969 yılında yapılan genel seçimlerle iş başına geçen AP hükümeti, ekonomik buhranın had safhada olduğu bir ortamda güçlü bir muhalefetle karşı karşıya idi. İş başına geçemeyen, hem bu muhalefeti bastırmak, hem de ekonomik olarak patronları rahatlatılabilmek amacıyla bir dizi kanun çıkardı. Emperya-

listlerinde tavsiyelerini gözönünde tutarak, tarımın vergilendirilmesi, yeni vergi ve zamların peş peşe gelmesi, ücret ve fiyatların yeniden ayarlanması, toprak ve tarım reformu tasarıları, teşvik tedbirleri, işletme vergisi ve "nizamı koruma kanunu" gibi kanunlarla işe soyunmuştu. Ne var ki, kendi içinde bile birliği sağlayamamış, bunalım patlak vermişti. İyice yıpranan devlet kademesi, giderek büyüyen sorunlarla işlemez hale gelmiş, her işin ba-

şı rüşvet olmuştu. Bu durum muhalefetin gittikçe yükselmesine ve sertleşmesine neden oldu. Üretim yavaşlamaya, ithalat gerilemeye, işsizlik ve pahalılık ise artmaya devam etti. Banka mevduatları düştü, krediler daraldı ve piyasada para darlığı baş gösterdi. Dış finansman kaynaklarının da kurumasıyla, dışa bağımlı ekonomi tamamen darboğaza girmişti.

İktidar, devalüasyonlarla ekonomiyi "düzlüğe" çıkarmanın yollarını bir yandan "araştırmaya, çareler üretmeye" çalışırken, daha da önemlisi toplumsal muhalefeti bastırmanın "çareleri"ni aramanın derdine düşmüştü. Bunun için başta 275 sayılı "grev ve lokavt kanunu tasarısı", 274 sayılı "Sendikalar Kanunu"nu değiştiren yasa tasarısını Meclis'e sunmuştu. İşçilerin sendika seçme özgürlüğünü kısıtlayan, federasyonlaşma ve konfederasyonlaşma haklarını sınırlayan bu yasa tasarısı, büyük bir tepkiye yol açtı. Varolan hoşnutsuzluğun tuzu biberi olmuştu.

Bu yasalara karşı direnen işçiler,

Bu iki akımın dışında, özellikle ara akımları, orta yolcu hareketleri şu ya da bu ölçüde etkileyen iki ideolojik hat vardır. Euro-Komünizm, Troçkizm. Modern revizyonizm dahil tüm bu akımlara ve bunların türevlerine karşı ideolojik planda, genel beylik tekerlemelerle, basma kapıp reçetelerle, kaba ve çığ suçlamalarla mücadele edilemeyeceği açıktır. Bunların geliştirdikleri yeni görüşlerini, somut politikalarını, tarihsel kökleriyle ele alarak eleştirmek, ideolojilerinin, politikalarının ve

pratiklerinin içyüzünü, açmazlarını ayrıntılarıyla açığa çıkarıp mahkum etmek gerekiyor. Berrak bir ideolojik hatta ilerlemenin başka bir yolu da yoktur.

Sonuç olarak, ülkemizde durum iyidir. Politik bahar, bize önemli görevler yüklüyor. Özel ve görkemli yaşamının biricik yolu da bu görevlere, tutkun, sevdalı bir insan gibi sarılarak, enginleri fethetme ruhuyla yürümektir.

**yeni
demokrasi**

işyerlerinde bağımsız komiteler kurmuş, bu yasa tasarısına, baskıya, sömürüye karşı ayağa kalkmışlardı. 15 Haziran günü kendiliğinden bir şekilde fabrikalardan alanlara dökülen işçiler polis barikatlarıyla, sarı sendika ağalarının "uslu durun" çağrılarına meydan okumuşlar, haklı direnişlerini başlatmışlardı. İlk günkü direnişe 70.000 dolayında işçi katılmıştı. Fabrikalardan çıkan işçiler, Kartal, Eyüp, Bakırköy yollarını trafiğe kapayarak yürüyüşe geçmişlerdi. Bu arada işçilerle polis arasında çatışmalar da çıkmıştı. Ankara'da ise, Basın-İş Sendikası üyeleri, iki buçuk saatlik işgal eylemi gerçekleştirdiler. İzmit'te de Köseköy bölgesindeki fabrikaların işçileri ile Yarımca yönündeki işyerlerinin işçileri, iki koldan kente yürüdüler ve ertesi gün toplanmak üzere dağıldılar.

16 Haziran günkü olaylar ise daha kanlı olmuştu. 5 kişi polis ve asker kurşunlarıyla toprağa düşmüştü. Bunlar Yaşar Yıldırım işçi, Mustafa Bayram (işçi), Mehmet Gıdak (işçi), Yusuf Kahraman (toplum polisi), Abdurrahman Bozkurt (işkembeci) idiler. Bu olaylarda Kadıköy Kaymakamı, bazı polis otoları, özel otolar ile AP binaları yandı.

150.000 işçinin katıldığı 16 Haziran günkü bu yürüyüş, Topkapı, Levent, Mecidiyeköy ve Kadıköy'den başlamıştı. Topkapı'dan yürüyüşe geçen işçiler, valiliğe kadar gelip, Eminönü'ne indiklerinde, köprü'nün açıldığını gördüler. Bir kısmı sandallarla Beyoğlu yakasına geçmeye çalışırken, bir kısmı da Unkapanı istikametine yürüdüler. Levent-Mecidiyeköy yolu üzerine kurulan Tekfen önündeki polis barikadı çatışma sonucu aşılabildi. Kadıköy yakasında işçiler Üsküdar ve Kartal yönlerine doğru yürüyorlardı. Kartal yönüne yürüyen işçiler Kartal köprüsünde barikatla karşılaştılar. Diğer yandan Gebze ve Çayırova'daki işçiler de Kartal yönüne doğru yürüyorlardı. Kadıköy yakasındaki İskele ve Yoğurtçu Parkı'ndaki çatışmalarda ölenler oldu. Gebze'den çıkan bir diğer kol ise, Ankara asfaltından İstanbul'a doğru 10 bini aşan bir topluluk halinde yürüyor-

du.

İzmit'de 16 Haziran günü Maden-İş Bölge Temsilciliği önünde toplanan işçiler, Pirelli ve Good-Year fabrikalarına doğru yürüyüşe geçtiler. Yol üzerindeki iki askeri barikat Çatışma sonucu aşıldı. Good-Year fabrikasından geri dönen işçiler yine iki ayrı barikatla karşılaştılar. Bu barikatları da aşan işçiler üçüncü barikadı da çatışma sonucu aştılar. Çocuk parkına kadar yürüyen işçiler, ertesi gün tekrar buluşmak üzere dağıldılar.

Ankara'da ise, işçiler öğrenci gençlik, Sanayi Çarşısı'nda yürüyüşe geçti. Polis işçilerin önüne çıkarak bir kısım işçiyi gözaltına aldı. Yurtdışındaki Türkiye'li işçilerde bu yürüyüşleri desteklemek için Köln'de bir protesto yürüyüşü düzenlemişlerdi aynı günlerde.

Bu olayların askeri yöntemlerle bastırılmaması üzerine İşçileri Bakanlığı ve Valiliğin DISK Genel Başkanı Kemal Türkler, Kemal Süker ile görüşmeleri sonunda, Kemal Türkler, radyodan işçilere hitaben

“uslu durun“, “sakin olun“, vb. çağrılarında bulundu. Ne var ki, ok yaydan çıkmıştı bir defa. İşçi sınıfımız gasbedilen haklarını almaya kararlı idi. Özünde yıllardır süren sömürüye, zulme bir son verme çıkışıydı. Hayata can ve şekil veren, yaratan ki onlardı. Onlar durunca hayat dururdu. Abideleri dikilmesi gerekenler de onlardı. Sonucunda 15-16 Haziran Büyük İşçi Direnişi bastırıldı. Hemen akabinde sıkıyönetim ilan edildi.

15-16 Haziran Büyük İşçi Direnişi, işçi sınıfımıza şunları gösterdi: Pasifist, reformist, ekonomist, revizyonist görüşlere, darbelere bel bağlayanlara iyi bir ders olmuştu. Devlet ve ordu teorilerinin zirvalığını ortaya sermişti. Gerçek kahramanın kitleler olduğunu, bir avuç küçük burjuvanın kolaycı anlayışlarına iyi bir şamar oldu. Açık çalışma tarzına bel bağlayanlar hüsrana uğradı. Gerçekten de sağlam temellere oturmuş, çelikten örgütlenmelerin zorunluluğunu ortaya çıkardı. Dahası, şehirler ve kırlar arasındaki farklılığı ortaya serdi, ülkemiz somutunda da bu direnişin bastırılmasıyla kırların tayin edici önemini ortaya çıkardı. İleri bilinçli devrimcilerde sıçramalara yol açtı. Objektif şartların elverişliliğini gösterdi.

Aradan 17 yıl gibi uzun bir zaman geçmesine rağmen, hâlâ daha belleklerde yaşayan, tecrübeleriyle yolumuzu aydınlatan 15-16 Haziran İşçi Direnişi, işçi sınıfımızın dostlarını ve düşmanlarını daha iyi görmesini sağladığı gibi, görkemli, o kahredici örgütlü gücünü de gözler önüne serdi.

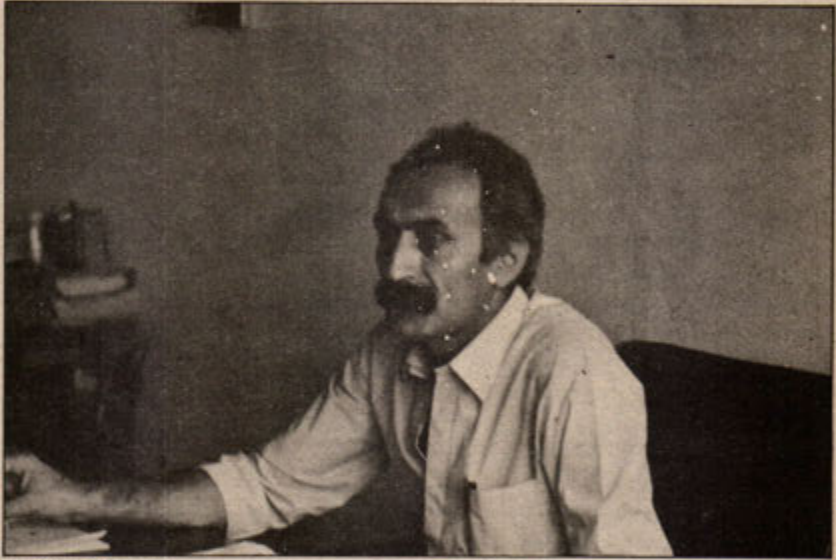
Bugün yükselen, kıpır kıpır kıpırdayan işçi sınıfımız, ekonomik-demokratik, örgütlenme ve grev haklarını alma doğrultusunda çıkışlar yapmaktadır. Sabir ve meşakkat isteyen bu çalışmada aceleciliğe, sektarizme, kapalı kapıcılığa düşmeden uzun vadeli perspektifle hareket edilmeli, damar damar kök salınmalıdır.

Halkımızın mücadelesinin dumura uğradığı bu dönemde, felsefi idealizm, yılgınlık, yozluk revaçta görüşlerdir. Gözleri; zifiri karanlığın ebediyen süreceği düşüncesiyle aydınlığı, geleceği göremez. Yenilgi-

nin içinde yenginin (zaferin) tohumlarını kavrayamaz. Karamsar, miskin ruh hali içinde umut yitilir. Artık elini kaldırmaya dermanları kalmamıştır. Lakin, güzel günlerden bahsetmek te pek hoşuna giden iş-

ler arasındadır. Gerçek olan şu ki; herşeyin bir bedeli var. O; sırtında al libasıyla gökten vahiy yoluyla inmeyecektir yeryüzüne. Aksine, “bin kılıç darbesiyle parçalanmaktan korkmayanlar” onu getirebilecektir yeryüzüne.

Otomobil-İş Sendikası, Ümraniye Şube Başkanı Şahin Önayak ile Söyleşi

Şahin Önayak.

Yeni Demokrasi: Grevlerden sonraki durum ve işyerindeki gelişmeler nelerdir?

Şahin Önayak: Netaş'ta 93 günlük bir grev yapıldı ve başarıyla sonuçlandırıldı. Grevden sonra toplu işçi çıkartılacağı hakkında söylentiler dolaşmaktaydı. Toplu işten çıkarma her dönemde olmasına karşın, bu dönemde daha farklı olmuştur. İşveren toplu işten çıkarmalara bir takım gerekçeler getirdi. Ki bunlar haksız gerekçelerdi. İşveren grev yapan işçileri cezalandırmayı amaçlıyordu ve bir daha grev yapmaması, sendikal mücadeleyi bırakmaları için işten atıldı. İşveren teknolojik gelişmeyi öne sürdü. Çıkarılan arkadaşlar ise yeni teknolojiye göre

işe alınmışlardı. Hattâ başarılı olduklarından dolayı belge verilmiştir.

Toplu çıkarmalar sendikaya yönelik bir harekettir. Atılanların tümü sendikalı idi. Bugün sendikasızlar ve stajyer öğrenciler çalışmaktadır. Grevde hakkını alan işçileri cezalandırmak, arkadaşları (işçileri) öz meselelerinden uzak tutmak amacını güdüyordu. İşçi çıkarmaları yalnızca Netaş'a özgü değildir. Diğer işyerlerinde de çıkarmalar devam ediyor.

Yeni Demokrasi: Kaç işçi işten çıkarıldı ve buna karşı ne yapılabilir?

Şahin Önayak: Tek başına Otomobil-İş Sendikası'nın vereceği mücadele başarıya ulaşamaz. Bundan dolayı, tüm demokrat sendikalarla

birlikte mücadelenin yürütülmesi gerekir.

158 işçi işten çıkarıldı, şu anda 9 arkadaş açlık grevine başladı. Açlık grevi toplu işten çıkarmaları protesto etmek amacıyla başlatıldı. Devamı olarak bazı sendikalarla birlikte Ankara'ya yürüyüş düzenlenecek.

Özal'a soruyoruz: ABD'den, Almanya'dan, Japonya'dan ve Kanada'dan modern teknoloji ithal edilirken, neden işsizlik sigortasını getirmiyorlar. İşten çıkarılan işçiler aileleriyle birlikte güç koşullarda kalıyor. Açlığa itiliyorlar. Elbette bu yasanın çıkması için Otomobil-İş'in tek başına gücü yetmez. Bunun için diğer sendikalarla ortak eylem yapmalıyız. İşsiz kalan işçilerin tekrar iş bulmaları güçtür. İşsizlik sigortası hiç değilse, iş bulana kadar yaşamını devam ettirebilmek için gerekli kaynağı temin edebilir. Ayrıca işsizlik sigortası olursa işverenler bu kadar rahat işten çıkarma yapamazlar. Günümüzde açlık grevinin pek etkinliği kalmadı. Açlık greviden daha etken, kamuoyunun dikkatini çekecek, işverenleri tedirgin edecek eylemlerin yapılması gerekir. Bunun için de çalışmalara başlanmalıdır ve başladık. Bu çalışmalar, çıkarılan işçilerin geri alınmasından çok, kalan işçilerin hakları için yapılmalı. Örneğin şalter indirme, mitingler, yürüyüşler yapılmalı. Açık söylemek gerekirse, bunların bu koşullarda yapılması çok zor.

Türkiye'de sendikalar bu gibi eylemlere kendilerini hazırlayamadılar. Halbuki işçi sınıfının sorunlarının çözülmesi için sürekli eylem yapılmalı...

Yeni Demokrasi: İşten atılmaların işçiler üzerinde ne gibi olumlu ya da olumsuz etkileri oldu?

Şahin Önayak: İşçi arkadaşlarda, atılmaların akabinde bir yılgınlığa rastlamadım. Mücadelemiz düzenleniyor. Bu düzen devam ettikçe mücadelemiz de devam edecektir. Netaş işçisi her zaman kararlıdır. Örneğin, olimpiyat düzenlemelerini boykot ettiler. 12 Eylül'den sonra özellikle 1986'dan sonra işçi hareketi gelişiyor. İşçi çıkarma, hiçbir zaman yılgınlığa yolaçmayacaktır. Hattâ, patlama da olabilir. Netaş grevi, Türkiye'de demokrasi mücadelesinde işçi sınıfının başı çek-

tiğini göstermiş, işçiler arasında dayanışmayı geliştirmiştir. Birçok siyasi partinin yapamadığını yapmış, bir takım yasakları delmiştir. Bu da işçi sınıfının kazanımıdır. Bu grevden yalnız Netaş işvereni değil, diğer işverenler de tedirgin oluyorlar.

Yeni Demokrasi: İşverenlerin işçilere karşı izledikleri politikalar nelerdir?

Şahin Önayak: İşverenler şu imajı yaymaya ve pasifikasyon yaratmaya çalışıyorlar: "Netaş işçileri greve gittiler, sonunda işlerinden oldular" tehdidini savurarak, işçiler arasında yılgınlık yaratmaya çalışıyorlar. Bu hiçbir zaman yılgınlık getirmemeli ve getirmeyecektir. Bu, ancak sınıf mücadelesini keskinleştirir. İşçiler birleşip tavırlarını koyacaktır.

Yeni Demokrasi: Demokrat bası-

nın üzerine düşen görevler nelerdir sizce?

Şahin Önayak: İşçiler üzerindeki baskılar özellikle kamuoyuna yansıtılmalı, işsizlik sigortası üzerinde durulmalıdır. 13-17 ve 21. maddelerin (işten çıkarma) kaldırılması için kamuoyu oluşturma ve sorunu sürekli gündemde tutmalıyız. Greve katılmayan, çalışan işçiler çay boykotu, servise binmeme, siyah çelenk koyma eylemlerini gerçekleştirdiler. İlk gün işçi arkadaşlarda çekingenlik görülmesine karşın bu çekingenlik aşılmış durumdadır.

Yeni Demokrasi: Verdiğiniz bilgiler için çok teşekkür eder, haklı mücadelenizde sonuna kadar yanınızda olduğumuzu bildiririz.

Şahin Önayak: Ben de teşekkür ederim.

Netaş İşyerinden Atılan ve Açlık Grevine Başlayan İşçilerle Söyleşi

Yeni Demokrasi: Atılmalar, ve atılmalara karşı mücadele, ve genel durum hakkında görüşlerinizi anlatır mısınız?

Ertürk: İki yıllık işçilik yaşantım Netaş'ta başladı. Sendikayı incele-

yerek üye oldum. Netaş'ta geçmişteki direnmeler sürekli konuşuldu.

Fakat Netaş işçilerine sınıf bilinci verilmemiştir. Yalnızca ekonomik kazanımlar doğrultusunda güçlü bir sendikacılık anlayışı vardır. Greve

haklı taleplerimiz nedeniyle başladı-
ğımızda sendikanın başında eskiler
vardı. Gerek ekonomik güçlükler,
gerekse diğer baskılar nedeniyle tam
başarı sağlanamadı ve işçilerin mü-
cadele içinde soğumasına yolaçtı. İş-
veren 300 kadar arkadaşımızı işba-
şına döndürmeyi başardı. Bunun so-
nucunda işçilerin arasında yapılması
gerekendenir diye düşünmeye baş-
ladık. İşçilere sınıf bilinci veremedi-
ğimiz için başarısızlığa uğradık.

Yeni temsilcilerin seçimi olmadı.
Bu, temel politikadaki yetersizlik-
tendi. Sınıf bilinci vermek için uzun
dönem çalışmalara başladık. Pratik
kazanımları elde edebilmek için ar-
kamızda kitle olması gerekiyor.
Açık tavrımızı koyabilmek için kit-
leye ne verdik. Bu nedenle işveren iş-
çileri işbaşında tutarak üretimi artır-
dı. Arkadaşlarımız işten çıkarıldı-
ğı için kesin tavrımızı koyamadık.
İşveren işten çıkarma günü olarak
cumayı seçti, araya 19 Mayıs bayra-
mı, hafta sonu tatili girdiği için ka-
muoyunda yeterince görünmedi.
Bütün gözleri Netaş grevine çekebil-
mek için neler yapılmalı? Çelenk
koyma gününde ölüm orucuna baş-
lanılsa, ya da şalter indirilseydi, olay
kamuoyuna yansıtılabilirdi.

Açlık grevine başladığımızda fab-
rikadaki taban hakkında bir şey söy-
leyemiyoruz. Güçlü bir sendikanın
olmaması nedeniyle, işçiler güven
duymuyorlar. Bütün hatalar üstüs-
te geliyor. İşveren bunu yerinde kul-
lanarak işten çıkarmalara başladı.
Gerekçe olarak teknolojik gelişme-
leri ileri sürüyorlar. Halbuki, çıkar-
ılan arkadaşlarımız yeni teknoloji-
ye uyum sağlayanlardır.

Netaş çok uluslu şirketin yan ku-
ruluşu olduğundan (Kore'den, Ma-
lezya'dan mal geliyor) pazar soru-
nu yoktur. Daha önceleri, Kanada'dan
ürettilip geliyordu. Netaş Kanada'ya
bağlı olduğundan pazarı rahatça
bulur. Burada düşük ücret var.
Kanada'da üretilirse, maliyetler
daha yükselecektir.

Bu olay, Otomobil-İş'e karşı bir
saldırıdır. İşveren mücadelemizi kır-
mak için saldırı uyguluyor ve 158 ar-
kadamızı işten çıkardı. Gelişen
teknoloji uygulanan bütün kısımlar-
da işçiler çıkarıldı. Bu sendikayı yok
etme çalışmasıdır. Biz grevi yapma-

saydık, yok edeceklerdi. Sorunları
tesbit edip işyeri bazında çözümlen-
mek gerekir. Geçmişteki, hatalara
düşük gibi geliyor. Tabandan kop-
tuk. Eskiden on-onbeş arkadaş gi-
dip katılıyordu, taban sessiz kalıyor-
du. Biz başaramadığımız taktirde
diğer sendikalar da yapamazlar ve
kısır döngü sürer.

Burjuva öğrencilerin yaşamlarıyla
işçilerin yaşamları farklıdır. Bu
nedenle omuz omuza mücadelede il-
keli olmalıdır. Öncelikle işsizlik si-
gortası sorununun çözümlenmesi
gerekli, işten atıldıktan sonra aç kal-
mayacağımın bilincinde olursam,
daha rahat mücadele verebilirim. Hem
işçiler sendikaya daha bağlı olurlar.
Bu olaya öğrenciler, siyasi partiler,
kısacası bütün demokratlar sahip
çıkmalıdır.

Diğer sendikalarda bir çekingen-
lik var. İşten atılmaların artacağı
beklentisi diğer sendikaların da ka-
tılımını sağlayacaktır. Şunu iyi be-
lirlemeliyiz. "Kısa vadeli ekonomik
kazanımlar mı, yoksa uzun vadeli sı-
nıf bilinci de vererek demokratik
haklarımızı kazanmak mı?"

Daha önceleri işçilere sınıf bilinci
verilseydi, hiçbir işçi 158 işçinin
işten atılmasına kayıtsız kalamazdı
ve işverenlerde bu kadar rahat işçi
çıkaramazdı. Bizde ekonomik çıkar-
lar ön planda tutulmuş, işçilere sı-
nıf mücadelesi bilinci verilmemişti.
Servis sorunu, yemek sorunu gibi.

Philips'te işten atılan arkadaşları
ziyaret ettiğimizde, biz bir meşale
yaktık, eğer diğer arkadaşlar bu işi-
ği söndürmez, devam ettirirlerse,
13., 17. ve 21. maddelerin kaldırıl-
masına kadar gider diye söylemişler-
di. Biz buna göre hazırlanmalıyız.
Örgütümüzde buna göre güç var
mı? Açlık grevimiz protestodan ileri
gidemeyecektir. Ama biz gideme-
yecek diye de durmamalıyız. İşsiz-
lik sigortasının vb. gibi hakların ka-
zanımı için çalışmalıyız.

Yeni Demokrasi: (Bir başka işçi)
Genel durum ve işten atılmalar ve
grevden sonraki gelişmeler hakkında
sizin görüşlerinizi de alabilir mi-
yiz?

Bir işçi: Netaş grevi, 12 Eylül'den
sonra yapılan grevlerin en başarılısı
ve en güçlüsüdür. Yaptığımız grev,
dünya ve Türk kamuoyunun dik-

katini çekti. Netaş işvereni, grev-
den iki gün sonra MESS'e üye oldu.
12 Eylül sonrasında işçilere karşı bir
saldırı vardı. İşçileri işsizliğe mah-
kûm etmeye çalışıyorlar. AEG, Pro-
filo vb. yığınlarca işçi işten atıldı. Bu
sırada Netaş'ta işçi çıkarılmazken,
MESS'e üye olduktan sonra işten çı-
karma başlatılmıştır. Bu ülkede uy-
gulan genel politikanın sonucudur.
İşçiler düşünmelidir. Bizler toplu
sözleşmelere neden oturuyoruz.
İşçiler 3-5 kuruş yerine diğer sorun-
larını su yüzüne çıkarmalıdır. Bütün
sendikalardaki çalışmalar bu doğ-
rultuda olmalıdır. Toplu sözleşme-
ler maddi çıkarın aracı olmamalıdır.

İşverenler parasal haklarımıza el
koydular. 6 ikramiye yerine 4 ikra-
miye verdiler. İşçiler toplu sözleşme-
lerle demokratik mücadeleyi geliştir-
meliler. İşçilerin hepsinin sendikaya
üye olması bir örgütlenme değildir.
Şili'de olduğu gibi, sendika ve kon-
federasyonların dağılmasıyla birlik,
örgütlülük ortadan kaldırılamamış-
tır.

İşverenlerin işçileri atmaları için
gerekçe gerekmiyor. Özellikle de
Netaş işverenin MESS'e üye olma-
sıyla kıstas aramaya gerek yoktur.
Netaş işverenleri kendilerine uyum
sağlamayan, kendi sınıfsal özünü
koruyanları işten atıyor.

Hedef açlık grevini belirli süre ya-
parak bitirmek değil, hedef daha
yaygın mücadelenin başlatılmasıdır.
İşçiler de bu mücadelenin yaygınlaş-
tırılması için çalışmalıdır. 12 Eylül
sonrası Türkiye'de grev olamayaca-
ğı kanısı vardı. Netaş bu kanıyı yı-
karak grev olabileceğini gösterdi.
Büyük bir çoğunluk hazır olmadığı
için bir şeyler yapılamadı. Böyle bir
hareket, işten atılmalara karşı ka-
muoyu oluşturma, insanları duyar-
lı hale getirerek geniş eylemlere ha-
zırlamanın başlangıcıdır. Örneğin
Ankara yürüyüşü ile kamuoyunun
dikkatini çekmek gerekir, daha son-
ra da bunun yaygınlaştırılması gere-
kir. Olayın sıcaklığını her yere gö-
türmeliyiz, çok daha iyi mücadele-
nin temelini oluşturmalıyız. Gelece-
ğe umutla ancak o zaman bakabili-
riz.

İşçi sınıfının birliği, ancak örgüt-

Çifte Standartlı Demokrasi

Toktamış Ateş

Demokrasi kavramı, çağımızın en çok tartışılan kavramlarından biridir. Gerçek bir demokrasi-den söz edebilmek için, özgürlükçü liberal demokrasi yeterli midir, değil midir; yoksa ekonomik demokrasi şart mıdır, gibisinden soruların tartışılmasına bu yazı çerçevesinde girmek niyetinde değiliz. Zira bu geniş tartışma, çok farklı boyutlar gerektirir. Bizim bu kısa yazı çerçevesinde yapmak isteyeceğimiz şey, salt özgürlükçü demokrasi koşulları içinde kalındığı zaman bile, ülkemizde uygulanan çifte standartı sergilemek olacaktır.

Dünya üzerinde hiçbir siyasal sistem, ya da rejimin; evrensel olarak kabul edilen bir tanımı yoktur. İsimleri aynı da olsa, genel ilkeleri arasında çok önemli farklar bulunmasa da; her devlet uyguladığı sisteme kendi damgasını vurur. Bu damga kimi zaman gerçekten o devletin

özel koşullarından kaynaklanır, kimi zaman da özenti ve taklit dürtüleriyle başka devletlerden aktarılır. Ancak bu durumlarda bile aktaran ülke ile, aktarılan ülke arasında çok önemli farklar ortaya çıkar. Bu farklar; farklı devletlerin farklı bünyelerinin kaçınılmaz bir biçimde siyasal sistemlerine yansımından doğar. Belki de biraz abartmalı olarak şunu söyleyebiliriz ki; dünya üzerinde ne kadar farklı devlet varsa, o kadar farklı rejim, ya da sistem vardır ve dünya üzerinde sistemlerinin işleyişi birbirine tıpatıp benzeyen iki devlet yoktur.

Bu mantık çerçevesinde, dünya üzerinde özgürlükçü liberal demokrasiyi uygulayan, ya da uyguladığı savında olan kaç devlet varsa, o kadar sayıda özgürlükçü liberal, ya da çoğulcu demokrasi vardır. Bu farklı devletlerdeki kimi farklı uygulamalar, ana ilkelere ilişkin olmadıkları zaman anlayışla karşılanabilir. Örneğin farklı seçim sistemleri, farklı parlamento yapı ve gelenekleri, farklı siyasal parti sistemleri vb. olabilir. Ancak

özgürlükçü demokrasiye öylesine ilkeleri vardır ki; bu ilkeler "olmazsa olmaz" ilkelere sahiptir.

Bu "olmazsa olmaz" ilkelerin belli-başlıları; özgür ve dürüst seçimler, birden fazla ve farklı görüşleri temsil eden aday, seçimlerin önceden belirlenmiş aralıklarla yapılması ve çoğunluk karşısında azınlık haklarının da güvence altına alınmış olmasıdır. Türkiye'mizdeki rejim bu ilkeler açısından ele alındığında, çok ciddi eksiklikler göstermektedir. Hele 6 Aralık 1983 tarih ve 2969 sayılı "12 Eylül 1980 Öncesi Siyasal Çekişme ve Çatışma Ortamına Benzer Bir Durumun Önlenmesi Hakkında Yasa"nın yürürlükte olduğu bir sistemin özgürlükçü demokrasi sayılması elbette mümkün değildir. Ancak bu yasanın varolmadığını da varsayarak yukarıda belibaşlılarına değindiğimiz "olmazsa olmaz" demokrasi ilkelerinin tümünün memleketimizde olduğunu da varsayarak; gene de sistemimizde aksayan önemli bir husus vardır. Bu da egemen güçlerdeki

Baştarafı 11. sayfada

lülüğü ile olabilir, sınıf sendikalarının yaratılmasıyla olabilir. Eğer gerçekleştirebilirsek, mücadeleyi geliştirebiliriz. Aksi takdirde mücadele boğulur. Bunu sözde değil, pratikte gerçekleştirmeliyiz.

Yeni Demokrasi: Sizin görüşlerinizi de alabilir miyiz?

Bir işçi: Bir saldırdı, ileri kadro gitti. Diğer işçilerde bir yalpalama oldu, hazırlıksızdık. Şu anda bir şey beklemesek bile, ileride olacaktır. İşçiler atıldı, her şey bitti gözüyle bakılmamalıdır. Bu durum geçicidir. Bu MESS'in politikasıdır. Netaş işvereni MESS'e girmeseydi, işten atmaya cesaret edemezdi. MESS, karşısında güçlü bir sendika görmek istemiyor. MESS aidatlarını işverenden çok yüksek alıyor. Netaş olarak sorun değil. Yılda 1 milyar lira ödüyor, ama bunun karşılığını da alıyor. İşverene her türlü yardımı yapıyor. Netaş daha önceleri MESS'e üç kez başvurmuş, üçü de reddedilmiştir. Grevin bitişinden 2 gün sonra üye oldu. Ondan sonra bizim kuşularımız başladı. "Neden şimdi kabul etti?" Eskiden Netaş iş-

çilerinin arkasında güçlü bir (DİSK) örgüt vardı. Şimdi bağımsız bir sendika, Otomobil-İş'in durumunu biliyorlar. Otomobil-İş'in kongresinde sarı sendikacılıktan kitle sendikacılığına geçildi. Kitleler arasındaki uyumsuzluğu biliyorlar. Ben Otomobil-İş'i Netaş'ta çökertebilsem, diğer işyerlerinde de rahatça çökertilebilir. Bunun için işçilere belirli süre tanıyarak, kendi isteğiyle çıkan işçilerin istifasını kabul etti. Bir ay izin kullandıktan sonra, tazminatlarını da vererek işten çıkardı. Bu şekilde 142 işçi çıktı. Daha fazla müracaat olmasına karşın, hepsi kabul edilmedi. Bir ay sonra hiçbir bilgi vermeden tensikatı gündeme getirdi ve 158 arkadaşımızı işten attı.

Açlık grevinin amacı, bundan sonraki tensikatları durdurmaktır. Çıkarılanların tekrar alınması söz konusu değildir. Bunu yalnız Netaş işçileri için değil, tüm işçiler için yapıyoruz. Diğer arkadaşlarımızın başına da aynı sorun çıkabilir.

Netaş'ın 20. kuruluş yıldönümü nedeniyle düzenlenen olimpiyatları da protesto ediyoruz. Merkez bunu yaymayı düşünüyor ve bu doğrultu-

da bir takım eylemler olacaktır.

MESS ne kadar uğraşırsa uğraşsın, Otomobil-İş'i durduramayacaktır. Arkadaşlar grevden sonra oturup düşünmelidir. Grevleri yalnızca ekonomik talepler için mi yapmalıyız. Grevler gelecek güvencesi için yapılmalıdır. Bizdeki grev anlayışı ekonomik talepler için de kalmıştır. Grev bitiminin hazırlığını grev içinde yapmalıyız. Eylem içinde daha değişik eylem türlerine hazırlanmalıyız. Çünkü her grev sonunda tensikatlar mutlaka yapılıyor. Yasal olduğunu söyledikleri tensikatlar yasal değildir. Sendikamızın taban ve tavasının iyi belirlenmesi ve uyum sağlanması gerekir.

Sendika temsilcileri, işverenle yaptığı görüşmede işten çıkarmaların olmayacağı söylendi. Bu, işçi sınıfının olayıdır. Yalnızca Netaş işçisinin değil. Tensikatlara karşı önceden hazırlanmalıyız.

Sendikamızın eksikleri vardı. İşçiler grev sırasında birbirleriyle tanıştılar ve ani oldu. Bizi gafil avladıkları için aktif bir tepki gösterilip eylemlerle cevap verilemedi.

“çifte standart”tır.

Çifte standart; tek, tek bireylerde de yaygın bir biçimde görülebilir. Belki kendimiz de kimi zaman çifte standartla davranıyor olabiliriz. Örneğin yanlış bir biçimde sollayan bir araç sürücüsüne çok kızdığımızdan birkaç saat sonra aynı yanlışlığı kendimiz de yapabiliriz. Ya da kendi haklarımız konusunda çok duyarlı olabilir, ancak karşıımızdakinin hakları konusunda aynı duyarlılığı gösteremeyebiliriz. Zaten atalarımızın “iğneyi kendine, çuvaldızı başkasına batır” deyişi ile öğütlemeye çalıştıkları şey de, böylesi bir biçimde çifte standart uygulanmasına yol açmamak olsa gerektir. Ancak bireylerin çifte standart uygulamalarının sonuçları da bireyseldir. Oysa ki devletin ve devlet kuvvetlerinin çifte standart uygulaması, son derece önemli sonuçlara yol açabilmektedir. Hele bu uygulama, özgürlükçü liberal demokrasi adına yapıldığı zaman, sistemin kurallarına olan saygı ve inanç önemli ölçüde zayıflamaktadır.

Günümüz Türkiye’sindeki yasaların iyi, ya da kötü olduklarını; hazırlandıkları dönemin haklı, ya da haksız olduğunu; bu yasaların çoğulcu demokrasi içinde olup olamayacağını da tartışmak niyetinde değiliz. Beğensek de, beğenmesek de bir takım yasalar yürürlüktedir ve zor da olsa, kolay da olsa bu yasalara uymak durumundayız. Beğenmediğimiz yasaları değiştirmek için siyasal bir mücadele ayrı bir şeydir, bu yasalara uymak zorunluluğu apayrı bir şey.

Ancak günümüz Türkiye’sinde yasaların uygulanmasında da çifte standart uygulanmaktadır. Yasa uygulayıcısı Sol’a karşı arslan kesilirken; Sağ’a karşı derin bir hoşgörü, hattâ görmezlik içindedir. Bu tutum, çoğulcu demokrasi adına utanç verici bir tutumdur. Fakat utanç verici olmasının dışında, çoğulcu demokrasi adına çok tehlikeli bir tutumdur. Zira eğer bir ülkede, “yasalar karşısında eşitlik” duygusu zedelesenirse, en tehlikeli biçimiyle anarşi ve terör başlamış demektir. Eğer aynı yasalar farklı gruplara farklı uygulanıyorsa; haklılığı, haksızlığı bir yana; o yasalar yasa değildir.

Ülkemizde son aylarda emniyet kuvvetleri ve yasa uygulayıcıları çok tehlikeli bir tutum içinde bulunmaktadırlar. İstanbul’da birkaç bin öğrenci gerçekten çok masum isteklerle yürüdükleri zaman, düzen adına bunların üzerine en sert bir biçimde gidilirken; Konya’da saatlerce etrafı yakıp yıkan; insanları döven ve yaralayan, parti binalarını basarak taşıyan insanların bu davranışları, “önemsiz” olarak nitelendirilmektedir. Ve İstanbul’daki gerçekten masum gös-

teriden dolayı yargılananların sayısı da, tutuklu bulunanların sayısı da; Konya’daki haydutluklardan dolayı yargılanan ve tutuklu bulunan insanların iki katından fazladır. İnsanın aklına, “Acaba İstanbul ve Konya’da farklı yasalar mı yürürlükte?” sorusu geliyor. Hattâ ülkemizdeki son haftalardaki kimi uygulamaları gördüğümüz zaman, “Hak istemek için gösteri yapmak yasak, futbol nedeniyle gösteri yapmak; araba taşlamak, adam dövme yasak değil galiba” diye düşünebiliyoruz.

Aslında bu çifte standart, salt son zamanlarda ortaya çıkmış bir şey de değil. İktidar partisi miting düzenlediği zaman, polis kordonu ve katılanların üstlerinin aranması gerekmiyor. Ancak sol muhalefet partisinin mitingi polis kordonu altında yapılıyor ve katılanlar defalarca aranıyor. Özgürlükçü demokrasi adına...

Van’da sağ militanlar oruç yedikleri gerekçesiyle lokal basıp, kendileri gibi düşünmeyenleri dövdükleri ve birini de bıçakla öldürdükleri zaman, yetkili ağzlar ve yasa uygulayıcıları, kedinin pisliğini örtmesi gibi, bu vahşeti saklamaya, önemsiz göstermeye ve unutturmaya çabaladılar. Ve başardılar da. Acaba kaç kişi şimdi o saldırıyı anımsıyor. Ama maazallah buna benzer bir şeyi solcu öğrenciler yapsaydı, yer yerinden oynardı. Tümünün okuldan atılmış olması bir yana, artık 12 Eylül öncesine mi dönerdik, Stalin Rusyasına mı bilemem.

Beyazıt’ta solcu öğrenciler açlık grevi yaparken, dört otobüs toplu polisi önlem alıyor. Her biri birer canavar; insanın “Maaşallah” diyesi geliyor. Aynı yerde, bir süre sonra sağcı öğrenciler açlık grevine başlayınca ne görüyoruz? Etrafta polis otobüsü falan yok. Etrafta dolaşan tek tük polis de, polis değil şefkat abidesi. Bir sevecen, bir sevecen..

Aynı yasalar, işçilere farklı uygulanıyor, işverenlere farklı uygulanıyor. İşçi kuruluşu bir toplantı düzenlediği zaman bir dizi bürokratik engel ortaya çıkıyor, bir sürü formalite gerekiyor. Aynı toplantıyı bir işveren kuruluşu yaptığı zaman, ne bürokrasi var ortada, ne formalite.

Aynı yasalar demokratik hakları için direnenlere farklı uygulanıyor, başörtüsü için direnenlere farklı uygulanıyor. Aynı yasa çerçevesinde ele alınması gereken iki dernekten, demokrasiden yana olan biri “gık” dese; “acaba siyaset mi yapıyor” diye polis incelemesi başlıyor. Diğer dernek mantık dışı sağ sentezler yapar ve siyasal iktidarlara belirlerken, polisin sesi soluğu çıkıyor. Gençliğinde sol sempaticanı olduğu düşünülen bir öğrenci, devlet memurluğu

için güvenlik soruşturmasına alındığı zaman, bu soruşturma aylarca sürüyor. Eli silahlı sağ militanın güvenlik soruşturması ise, onbeş günde geliyor. Hem de tertemiz olarak.

Türk demokrasisi, yetkili organlardan bazılarının saptırmasıyla, çifte standartla uygulanmaktadır. Toplumcu bir düzenden ve demokrasiden yana olanlara, yaşamlarının her aşamasında binbir güçlük çıkartılmaya çabalanırken; otoriter sağın silahlı militanlarına bile, yaşam olabildiğince kolaylaştırılmaya çabalanmaktadır.

Çifte standart kimseye yarar getirmez. Her şeyden önce bunu uygulayanlara hayrı dokunmamıştır. Bunu görmek için, siyasal tarihin sayfalarını biraz karıştırmak yeter. Özgürlükçü bir demokraside; yasaların herkes için aynı olduğunu ve herkesin yasalar önünde eşit olduğunu unutmamak gerekir. Eğer yasaların eşit uygulanmadığına dair bir inanç yaygınlaşırsa, yasalara saygı da ortadan kalkar. Bu saygı ortadan kalkarsa, zararını herkesle birlikte ve fakat en ağır biçimiyle yasa uygulayıcısı çeker.

İHANET

“Burası mapushane
Kilitleri;
Demir parmaklıkları
Ve taş duvarları
İnanılmayacak kadar çok
Bir dünyadır burası
Dört yanı ateş çemberi
Dört yanı çöl
Kudurmuş bir derya değilken
dört yanın

Savaşmak kolay!
Oysa her gün,
Onurlu bir yürek düşüyor toprağa
Yani ateş
Yani çöl
Yani azgın bir derya,
Halini aldı kavga.
Kavgada kan
Kavgada ateş
Kavgada dehşeti gördük
Ve kavgada en sevecen insan
yüreği
Yüreği kavuran ihaneti gördük
Gözlerimiz kör
Kulaklarımız sağır değildi ihanete
Oysa ekmeğimizi bölüşürken
kördük
Sağırdık söyleselerdi inanmazdık.”

KONUK YAZAR

Türkiye'nin 1947 Sonrası
Dış Borçları

Hatice GÜLSEVEN

2. Emperyalist paylaşım savaşından sonra savaşa katılan tüm ülkelerin ekonomileri felce uğramıştı. Özellikle bu savaştan Avrupa ülkeleri (Almanya, İtalya, İngiltere ve Fransa) direkt etkilenmiş, ABD ise bu savaştan uzak olduğu için üretimi durmamış, aksine artmıştır.

2. emperyalist paylaşım savaşında zarar gören ülkelerin zararlarını gidermek, ekonomik durumlarını düzelterek felce uğrayan dünya ticaretini canlandırmak amacıyla Birleşmiş Milletler'e (BM) bağlı bir kuruluş tarafından bu ülkelere ekonomik yardım yapılmıştır. Marshall planı ismi altında, ABD emperyalizmi bir program dahilinde Avrupa ülkelerine yardım yaptı. Daha sonra "Truman Doktrini" esas alınıp yardımın alanı genişletilerek az gelişmiş ülkelere yardım kapsamına alındı.

Az gelişmiş ülkelere (A.G.Ü) sermaye akımı 2. emperyalist paylaşım savaşından sonra kapitalist ülkelere direkt olarak yapıldığı gibi yabancı kuruluşlarda sermaye akımına büyük ölçüde katıldılar. Bunlardan bazıları BM, IMF, Dünya Kalkınma Bankası, Dünya Gıda Teşkilatı gibi uluslararası kuruluşlardır.

Türkiye'de bu dönemde dış borçlanma çok sınırlı kalmış (1945 yılına kadar) Osmanlı İmparatorluğu'ndan kalan borçların tasfiyesine çalışılmıştır. Savaş yıllarında dış borçların artmasına karşılık altın ve döviz stoğunun da artması sonucu ülke savaş sonrasına net borçluluğu "sıfır" bir biçimde girmiştir. Bir nedeni de Türkiye'nin borçlu olduğu ülkelere savaş sebebiyle sürekli devalüasyon olması, buna karşın Türk parasının değerini korumasıdır. TL'nin devalüda edilmemesi diğer paralar karşısında değer kazandı etkisi yapmış, dövizle ödenecek borçlar azalmıştır.

Dış borçlanmada kaynak, Avrupa ülkelerinde olduğu gibi ABD olmuştur. Truman Doktrini, Marshall planı, AID ve PL 480 gibi düzenlemeler bu sürecin biçimlenişidir. 1950'ye kadar ABD yardımı "borç verme" biçiminde olduğu halde 1950-1960 döneminde bağışlar ağırlıklı olmuştur. Bu farklılık siyasal iktidarın ABD karşısındaki tutumuna bağlanabilir.

ABD'den sağlanan dış borçların bir bölümü ayrı bir özelliğe sahiptir. PL-480'e göre ABD tarım ürünleri fazlalığından Türkiye'ye gönderilen miktarların karşılığı "TL" olarak Merkez Bankası'nda ayrı bir hesapta tutulmakta ve ikili anlaşmalara göre kullanılmaktaydı. Bu kaynağın Türkiye tarafından kullanılan bölümü bütçe ve KİT finansmanında, ABD tarafından kullanılan bölümü de ABD'nin Türkiye'deki yerel harcamalarında ve Türkiye'de faaliyet bulunan ABD ortaklıklarına kredi verilmesi biçiminde kullanılmaktaydı. 1962'ye kadar bu kайдan sağlanan kaynak toplamı 351,2 milyon dolardır.

1946-1962 döneminde ABD'den alınan toplam ekonomik yardım tutarı 1.582 milyon dolar olmakta, bunlardan 586,4 milyon dolar borç, 995,6 milyon dolar ise bağış şeklindedir. Diğer yardım kuruluşlarından -Dünya Bankası (IBRD), Uluslararası Kalkınma Birliği (IDA), Uluslararası Para Fonu (IMF), Avrupa Ödemeler Birliği (EPU), Avrupa İşbirliği Örgütü (OECD) ve B. Almanya- toplam 497,1 milyon dolar borç sağlanmıştır. Aynı dönemde 2.023,8 milyon dolar askeri yardım alınmıştır.

Ekonomik olarak dış alım güçlüklerinin yoğunlaştığı 1954 sonrası dönemde, ülkeye giren birçok dış alım malının bedeli ödenememiş ve bunlar ödenmesi gecikmiş dış borçlar durumuna gelmiştir. (Bu tür borçlar 1960'ta 376,6 milyon dolar

dolayındaydı.)

Hükümet 1956'da turist ve benzeri dövizlerde TL'nin değerini düşürdü. Milli Koruma Kanunu yeniden yürürlük konarak fiyat denetimleri artırıldı, ticari banka kredileri sınırlandırıldı. Faiz oranları yükseltildi. Bu önlemlerin iki yıllık uygulanması sonucunda dış ticaret açığı bir ölçüde azaltılmasına karşılık fiyat artış oranı yükseldi, mal darlıkları ve karaborsa işlemleri yaygınlaştı. Bu durum dış ödemeleri daha da ağır bir sorun durumuna getirdi.

1957 yılında yapılan yardımlarda, özellikle ABD yardımlarında bir düşme görülmektedir (verilen borçlar 23,2 milyon dolara yapılan yardımlar ise, 62,3 milyon dolara düşmüştür). Dış yardım çevreleri, özellikle de IMF 1954'ten sonra devalüasyon yapılması doğrultusunda hükümete baskı yapıyordu. Baskılar sonucu hükümet 4 Ağustos 1958'de kararlılık önlemleri aldı.

Bunlar:

- TL'nin devalüasyonu,
- İthalatın yeniden serbestleştirilmesi,
- Para arzı ve bütçe harcamalarının kısıtlanması,
- KİT üretimi ve hizmetlerinin fiyatının yükseltilmesi.

Bu önlemlerin karşılığı olarak dış borçların ödenmesi yeniden düzenlenecek ve dış kredi sağlanacaktır.

1958 yılında tahmin edilen borç miktarı 3,550 milyon TL idi. Ve ayrıca 644 milyon TL dolayında, ödeme süresi geçmiş dış borç vardı. Görüşmeler sonucu uzun dönemli dış borçlar 422 milyon olarak saptandı ve 1959'da 14 milyon borç ödemesi yapılacak bu miktar 1963'e kadar yılda 5 milyon artırılacak ve 1964-1970 döneminde yılda 32,9 milyon ana para ödemesiyle dış borçlar tümmüyle ödenmiş olacaktı. Ayrıca %3 olan faizlerle yıllık ödeme programına bağlanıyordu. Yani toplam dış borçların yarısı bir ödeme planına

bağlandı.

Ülkeye sağlanan krediler artırılıyordu. Toplam 359 milyon dış kredinin 75 milyonu OECD, 25 milyonu IMF, kalanı ise ABD sağlayacaktı. Toplam dış borçlar dönem süresince TL olarak %750, dolar olarak %410 oranında artmıştır. Oran farkı 1958 dévalüasyonundan kaynaklanmaktadır. Sonuç olarak 1946-1962 arasında dış borçların ulusal gelir içindeki payı giderek artmıştır. Yani dış borçlar ulusal gelirden daha hızlı bir oranda büyümüştür, ana para ve faiz toplamı olarak dış borç yükü, dönem sonunda ihracatın %33'ne ulaşmıştır.

İlk üç plan döneminde (1963-1977) ekonomik gelişme politikasının temelini, ulusal gelirin büyümesi ve bunu sağlamak üzere hızla sanayileşme ilkesinin oluşturduğu görülmektedir.

İthalat yerine yerli üretime öncelik veren sanayileşme, doğal olarak ithalat gereksinimlerini azaltacaktı. Türkiye'de ithal ikame politikası sanayileşmenin bir aracı olarak değil, nihai bir amaç olarak benimsenmiştir. Bu politika ithalatı azaltarak dış ödemeler dengesini kurtarmanın bir yolu olarak görülmüştür.

Böyle bir yaklaşım kaynakların uygun dağılımını engellemiş, sağlıklı bir sanayileşmenin gerektirdiği dikey bütünleşme oluşturamamıştır. Ara ve yatırım malları üretimi ithal ikamesini destekleyecek biçimde ele alınmamış, uyumlu alt yapı yatırımları oluşturmadan bir kısım küçük ölçekli sanayi dallarının kurulması yoluna gidilmiştir. Örneğin elektrik enerjisi dikkate alınmadan elektrikli aletler sanayinin kurulması gibi. Fakat bu yatırımlar ekonominin bütünü olumsuz yönde etkilerken, bazıları büyük çıkarlar sağlamıştır.

Planlarda hedef alınmış kalkınma hızına varmak için gerekli görülen dış sermaye ihtiyacı uygulamada da devamlı artış göstermiş ve bu ihtiyaçtan doğan dış borç miktarı da aynı ölçüde artmıştır. Dış borçlanmada artışın diğer bir nedeni de ödemeler dengesindeki açıklar sonucu önceki yıllardan alınan borçların faiz ve taksitlerinin yıldan yıla artış göstermesidir.

Bu dönemde Türkiye'ye sermaye

akımı 31 Temmuz 1962 tarihinde Türkiye'ye yardım konsorsiyumu ismi altında kurulan konsorsiyum aracılığıyla olmuştur. Konsorsiyum, Türkiye ödemeler bilançosu açıklarından doğan dış ticaret zorluklarını hafifletmek ve kalkınması için gerekli olan dış finansmanı temin etmek amacını taşımaktadır. Konsorsiyuma üye olan ülkeler; OECD ülkelerinden ABD, Almanya, İngiltere, Belçika, Kanada, Fransa, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Avusturya, Danimarka, Norveç, İsveç, İsviçre ile uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası'ndan ibarettir. AET, IMF ve Avrupa Yatırım Bankası gözlemci üyelerdir. 1963-1969 yılları arasında 2.076 milyon dış borç temin edilmiştir. Konsorsiyum kredilerine ek olarak diğer mali kuruluşlardan ve ülkelerden 1963-1968 yılları arasında toplam 340 milyon kredi temin edilmiştir.

zirai kredilerden oluşmuştur.

1968 yılında sağlanan toplam dış borçtan 356,6 milyonluk kısmı uluslararası kurumlardan (ikraz borç ve kredilerden kullanılmış olup da ödenmeyen miktarlar) 45,7 milyonluk kısmı yabancı hükümet ve hükümet organlarından oluşmaktadır. 65,7 milyonluk borç da konsalide edilmiştir (vadeleri uzatılmış).

1968-1979 yılları arasında ödenecek borçların büyük bir kısmı 1962 yılı öncesine ait borçlardır. Bu dönemde de TL ile ödenecek borçlar ABD'den alınan kalkınma fonu DLF, Marshall yardımı ve tarım maddeleri kredilerinden oluşmaktadır.

1975 yılında dövizle ödenecek toplam borçlardan (borç miktarı + kullanılmayan kredi miktarı) 737,1 milyon Dünya Bankası'na (IBRD) 195,5 milyon, Uluslararası Kalkınma Birliği (IDA) 360,4 milyon ise

1963-1968 Yılları Arasında Temin Edilen Krediler (Milyon)

Yıllar	Konsorsiyum Kredileri	Diğerleri	Toplam
1963	252,5	21,5	274,0
1964	216,2	19,0	235,2
1965	263,4	—	263,4
1966	338,5	21,5	360,0
1967	344,4	27,0	371,4
1968	252,6	200,0	452,6

Kaynak: Tezer Öcal - Dış Yardım ve Türkiye.

Bu dönemde Türkiye'ye sermaye akımı borç ve hibe şeklinde olmuştur. Dövizle ödenecek dış borçlarda 1964-1968 yılları arasında sürekli artış göstermektedir. 1964 yılında 946 milyon olan dış borçlar 1968 yılında 1.529 milyona yükselmiştir. Önemli bir gelişmede özel kesim borçları düşerken kamu kesiminin borçları artmaktadır. Aynı dönemde TL ile ödenecek borçlarda dalgalanma görülmemiştir. 3.175 milyon TL iken dönem sonunda (1968) 3.184 milyon TL'ye yükselmiştir. Aynı özellik burada da özel sektör borçlanmasının düşmesi söz konusudur.

Türk parası ile ödenecek dış borçlar kalkınma yardım fonu AID'den alınan krediler Marshall yardımı ve

Avrupa İskan Fonu'na (EIF) ödenecektir. Yabancı hükümetlere olan borçlardan önemlileri ise 1.286,4 milyonla ABD, 636,6 milyonla Batı Almanya'dır. Diğer ülkeler ise 630,6 milyondur.

Bu borçların toplam faiz tutarı ise (kredilerin tamamı kullanılmış gibi hesaplanmıştır) 1.748,9 milyondur. 1979 yılında dövizle ödenecek dış borç miktarı 9.251 milyona ulaşmıştır.

Bu dönem kısa süreli borçları genellikle döviz dar boğazının yoğun olduğu yıllarda ve özel sektörün mal karşılığı ithalat, DÇM (Dövizle Çevrilebilir Mevduat) ve kabul kredileri ile kamu kesimine sağlanan banker kredileri, Petrol alımı için alınan kredilerden oluşmaktadır.

Türkiye borç alma ve bağış olanaklarını yitirmekle kalmamış, pa-

ra piyasasından da dış kaynak sağlayamaz duruma geldiğinden uluslararası kuruluşlarla borç erteleme- si ve yeniden "kredi verilebilir" ko- numu gelinmesi için bir dizi görüş- meler yapmak zorunda kalmıştır.

20 Mayıs 1978 tarihinden OECD Türkiye konsorsiyumuna üye ülke- ler ve Japonya'nın katılması ile im- zalanan ilke anlaşması ile sonuçla- nan ikili anlaşmalarla bu ülkelere garanti edilen 520 milyon tutarında kısa vadeli borcun 6 yıl süreyle ertelenmesi sağlanmıştır. 30 Haziran 1979'a kadar uzun vadeli ticari borçlar ile devlet borçları da ertelen- miş, böylece ertelenen borç tutarı 1978'de sağlanan toplam dış kayna- ğın %41.8 oluştururken 1979'da uluslararası bankalarla yapılan borç erteleme çalışmaları sonucu bu pay, yüzde 62'ye yükselmiştir.

Bu borç ertelemeleri üç aşamada gerçekleştirilmiştir:

a) Garanti edilmiş ticari borçların ertelenmesi: Konsorsiyuma üye ül- keler ve Japonya ile Paris'te 20 Ma- yıs 1978 ile 25 Temmuz 1979 tarih- lerinde güven altına alınan borçlar 6-9 yıl arasında ertelenmesini öngö- ren iki çerçeve anlaşması imzalan- mıştır. Bu ikili çerçeve antlaşması- na dayanılarak ertelenen borç tutarı 1,2 milyon ve ertelenmesi imkânı sağlanmış olan yaklaşık 1,1 milyar- dır.

b) Uluslararası bankalarla ilgili borç ertelemeleri.

28.8.1978 tarihinde 2.200 milyon dolayında DÇM borcu Merkez Ban- kası borcuna dönüştürülmüş ve 3 yıl ödemesiz toplam yedi yıl ertelenmiş- tir. Üçüncü taraf borçları yaklaşık 300 milyon dolayında olup, 3 yıl sü- re ile ertelenmesi programa bağlan- mıştır.

c) Garanti edilmemiş ticari borç- ların ertelenmesi çalışmaları 1980 yi- lında da sürdürülecektir.

Sonuçta ülkenin ekonomisine çe- ki düzen vermesi istendi ki bu eko- nomi politikasının yeniden belirlen- mesi anlamına gelir.

Dış kredi bulma olanaklarının kalmadığı 1974 sonrası DÇM'ler tekrar gündeme gelmiş (döviz çev- rilebilir mevduat) Mayıs 1975'ten sonra hızla artan DÇM'ler Ekim 1979'da 2 milyar 788 milyon yük-

selmiştir. 31 Aralık 1975 tarihinde- ki döviz rezervlerinin %98,4 DÇM'- lerden oluşmaktadır.

Türkiye'de 1970'lerin ikinci yarısı- nda dünya kapitalist ülkelerinin girdiği bunalımda pek fazla etkilen- meden yapay bir gelişme sağlanma- sı dış borçlar sayesinde olmuştur. Bunu izleyen 1977-1978 yıllarında ekonomi ciddi bir ödeme krizine sü- rüklenmiş, yeni krediler bulunmadığı takdirde ekonomi felç olma teh- likesi ile karşı karşıya gelmiştir.

Türkiye yeni dış borç bulabilmek amacıyla 24 Ocak 1980 kararları ön- cesinde IMF'ye verdiği niyet mektu- buyla IMF koşulları kabul etti ve 24 Ocak kararları gündeme geldi.

Niyet mektubundaki Türkiye'nin taahhütleri,

— Türkiye ekonomisinin giderek daha fazla serbest piyasa ekonomi- sine dönmesi sağlanacaktır.

— Enflasyonu durdurmak için sıkı para politikası uygulanacak, bu amaçla kredi sınırları konacaktır.

— Akaryakıt fiyatları, tarım ürünleri, taban fiyatları enflasyonu önleyecek biçimde ayarlanacak. KİT fiyatları serbestçe bu kuruluş- lar tarafından saptanacaktır.

— Kamu harcamaları kısıllacak ama enerji yatırımları bunlardan et- kilenmeyecektir.

— Faiz oranları artırılacak ve fon piyasasında rekabet koşulları ger- çekleştirilecektir.

— Ücret antlaşmazlıkları yürür- lüğe konacak, ekonomik program çerçevesinde çözümlenmesine çalışı- lacaktır.

— Döviz kuru Türkiye'nin reka- bet gücünü sağlayacak biçimde de- ğişken olacak, dış yardım sağlama- sını izleyerek de liberasyona geçile- cektir.

— Borç yönetimine özen gösterile- cek ve vadesi geçmiş borç tutarı- nın artmamasına çalışılacaktır.

— Hükümet alınacak ekonomik önlemler konusunda IMF'ye sürekli olarak danışacaktır.

1980'lerde izlenen dış borç poli- tikasında bir değişiklik olmamış, bu dönemde de dış ödemelere çözüm olarak, dış borçlar benimsenmiştir. Ertelenen borçların vadesinin gelme- si, yeni alınan borçlar ve faizlerinin yükselmesi yanında doların TL kar-

şısında değer kazanması (ABD do- ları 1980-1985 ortalarına kadar TL karşısında %45 oranında değer ka- zandı) Türkiye'nin yıllık borç öde- melerini önemli ölçüde artırmıştır. Aynı zamanda da, ABD dolarının diğer paralar karşısında değer kay- betmesi, Türkiye'nin dış borç mik- tarını dolar cinsinden artırmıştır. Dış borçların %55'inin dolar dışı dövizlerden oluşması nedeniyle ABD dolarının değer kaybetmesi dış borçların dolar cinsinden artmasına yol açmıştır.

Şu örneği verebiliriz: 1 \$: 4 DM. iken, 1979'da ise 1 \$: 1.8 DM. ol- muştur. 100 milyon DM. borcu olan bir ülke 1965'te bunu 25 milyon \$ (dolar), 1979'da ise 55 milyon \$'la ödeyebiliyordu.

1980 sonrasında en önemli geliş- me kısa vadeli borçların payının azaltılmasıdır. Bu gelişme önemli öl- çüde 1978 ve 1979 yıllarında gerçek- leştirilen borç ertelemeleri ve kısa vadeli borçların yeni ödeme planı- na bağlanmasıyla sağlanmıştır. Bu durum ancak 1983 yılına kadar de- vam etmiş, 1983 yılının sonunda kı- sa vadeli borçların arttığı özellikle de özel sektörün bu borçlanmada pa- yının arttığı görülüyor. 1984 yılı- nda kısa vadeli borçların artış oranı yaklaşık %800'lere ulaşmıştır. Kısa vadeli borçlanmanın en büyük sakıncası vadesinin çok çabuk gel- mesi ve ana para ile birlikte faizin ödenmesi için tekrar kısa vadeli borçlanmaya gidilmesidir.

1981 yılında kısa vadeli borçların toplam borçlara oranı %12,5 kadar düşürülmüşken 1984 Ağustos'unda %20'ye yükseldiği görülmektedir. 1986 Haziran'ında ise tekrar % 22,1'e yükselmiştir.

1980-1983 döneminde 4,7 milyar \$'lık faiz, 3,1 milyar \$ ana para ol- mak üzere toplam 7,8 milyar \$ dış borç ödenmiştir. Aynı dönemde 7.2 milyar \$ yeniden borçlanılmış oldu- ğundan birikmiş borçları ödemek amacıyla borçlanmaya gidildiği an- laşılıyor.

1983 yılında Türkiye'nin birikmiş borçları 15.809,3 milyon dolara yükselirken faiz tutarı ise 5.706 mil- yon dolara ulaşmıştır. Faiz tutarı kredinin tamamı kullanılmış gibi he- saplanmıştır.

Uluslararası kurumlara olan borçlarda Dünya Bankası 2.345,2 milyon dolar, Uluslararası Kalkınma Birliği 185,8 milyon dolar, Avrupa İskan Fonu 409,2 milyon dolar, Avrupa Yatırım Bankası 573,3 milyon dolarla ön sırada yer almaktadır.

Yabancı hükümetlerden ABD 1.832,0 milyon dolarla ilk sırada yer alırken, Almanya 1.307,5 milyon dolarla ikinci sırada Fransa ise 671,3 milyon dolarla üçüncü sırada yer almaktadır. Diğer ülkelere olan borçlar toplamı 2.509,2 milyon dolardır. (İngiltere 265,0 milyon dolarla bunların dışında 3.305,8 milyon dolar Avrupa para piyasasından, 1.518,9 milyon dolar da yabancı firmalardan borçlanılmıştır.)

Dikkati çeken bir nokta ise, yabancı hükümetlere olan borçların faiz tutarları diğer kurumlara göre daha düşüktür. Özellikle uluslararası kurumların faiz tutarları borç tutarlarının yarısından fazladır. Avrupa serbest para piyasasında ise toplam borç tutarının yarısına yakındır. Aynı zamanda 1983 yılında 4,6 milyon dolarlık borç konsolide edilmiştir.

Haziran 1983 itibariyle ABD hükümetince verilen Kalkınma İkras Fonu (DLF), Marshall yardımı ve tarım maddeleri kredilerinden doğan dış borç ödemeleri TL ile yapılacaktır. TL ile ödenecek borçların toplamı 16.270,7 milyon TL olup faiz tutarı ise 4.025,1 milyon TL'dir.

1986 yılına gelindiğinde uluslararası finansman sisteminde dış borç krizi sürmekte olduğundan ticari bankalar az gelişmiş ülkelere yönelttikleri kredileri daraltmıştır. Türkiye ise bu yıllarda yeni krediler sağlayabilmiştir.

1986 yılında 1985 yılına göre dış borç miktarı yüzde 23,2 oranında artarak 31,2 milyon ABD dolarına yükselmiştir. Bu borçların 24,3 milyar dolar, orta ve uzun vadeli dış borçlar, 6,9 milyon dolar ise kısa vadeli borçlardan oluşmaktadır. Kısa vadeli borçların artış hızı önceki yıla göre %45,2 olmuştur.

Orta ve uzun vadeli dış borçların çoğunluğu (%74,4) kamu kesimine aitken, özel kesimin payı çok düşüktür (yüzde 3,9). Özel kesim daha çok

kısa vadeli borçlanmaktadır (%57,7).

Şimdiye kadar anlatılanları özetlersek:

Dış borçların vadesi geldiğinde bunların ödenmesi büyük bir sorun yaratırken, çözüm olarak tekrar borçlanılmış, bu da borç krizini yoğunlaştırmıştır. Geçmiş borçların ana para ve faiz ödemeleri nedeniyle borçlanmanın ekonomiye net katkısı giderek azalmıştır. Bu durumda, Türkiye'ye borç veren emperyalistler daha ağır koşullar öne sürmüşlerdir. Bu koşullar yalnızca borçlanma değil, ülkenin ekonomi politikasının belirlenmesine yöneliktir.

Emperyalistlerin baskıları sonucu ithal ikame politikası terkedilerek ekonomi tamamıyla dışa açıldı. Neye malolduğu düşünülmeden ihracat teşvik edildi. 1980 sonrasında ihracatın artmasına karşın dış borçlar için bir çözüm getirmemiştir.

1986'ya kadar dış ticaret hadleri ortalama %50'ye kadar düştüğü halde emperyalistlerin baskısı nedeniyle ihracat artırılmaya çalışılmıştır. Bu durum reel gelir kaybına yol açtığından iç tasarruf oranı düşmüştür. Dolayısıyla dış borçlara başvurmayı zorunlu kılmıştır. Üretim, dışa bağlı olduğundan ihracatla birlikte ithalat da artmış, sonuçta dış kaynak ihtiyacı azaltılamamış ve dış borçlanma hızla devam etmiş, 1986 yılında dış borç yükü bakımından kritik noktaya yüzde 51'e ulaşılmıştır.

1985 yılında 1.575 milyon dolar ana para 1.441 milyon dolar faiz, 180 milyon dolar IMF'ye olmak üzere toplam 3.196 milyon dolar borç ödemesi, 1986 yılında 1.771 milyon dolar ana para, 1.785 milyon dolar faiz, 313 milyon dolar IMF'ye ödenmiştir. 1986 yılında GSMH 53 milyon dolar kabul edilirse, milli gelirdeki artışın yalnızca dış borçtan kaynaklandığı, yurtdışı GSMH'de reel büyüme olmadığı görülmüyor.

Türkiye 1986 yılında borç içinde bulunurken, diğer az gelişmiş ülkelerin durumları da pek farklı değil, hatta daha ağırdır. 1973 yılında AGÜ (Az Gelişmiş Ülkeler)'in orta ve uzun vadeli borçlar 110 milyar dolara, 1983 sonunda 606 milyar

dolara, 1986 başında ise 1 trilyon dolara yükselmiştir. 1986 başında dış borçlar 1973 yılına göre yaklaşık 10 kat artmıştır. Borç yükü ise (orta ve uzun vadeli borçlar/ihracat) 1973'te yüzde 88,7 iken, 1982 yılında yüzde 109, borçların GSMH'ye oranı yüzde 16,6'dan yüzde 22,3'e yükselmiştir.

Toplam borçların yarısı 12 ülkeye yoğunlaşmıştır. Bunlardan biri de Türkiye'dir. Başta Latin Amerika ülkeleri olmak üzere, birçok ülke ana para ve faiz ödemelerinde güçlük çektiklerinden emperyalistler borç koşullarını ağırlaştırmıştır.

Borçlanma imkânının daralması nedeniyle AGÜ'ler ihracata yüklenmek zorunda kalmışlardır.

ECLA (Latin Amerika Ekonomi Konsorsiyumu)'nun raporuna göre ABD, AET, Japonya'nın ithalata koydukları kota (sınırlama) nedeniyle AGÜ'lerin ihracatı yüzde 50 oranında gerilemiştir. Bunun yanında bölgenin sattığı hammadde fiyatları da aşırı düşmüştür. 1982'de alüminyum 1978 fiyatlarıyla satılırken, kurşun, kalay, çinkoda da aynı düşüşler görülmektedir. Fiyat düşmeleri yalnızca metal fiyatlarında değil, gıda maddelerinde de görülüyor. (Şeker, kakao, kahve).

Özellikle Latin Amerika ülkelerinden Meksika, Brezilya, Arjantin'in büyüme hızları 1980'li yılların başında hızla düşmüştür. Kalkınma hızının düşmesine karşın cari işlemler açığı azalmamış, aksine artmıştır. (Genelde büyüme hızı düştüğünde cari işlemler açığının azalacağı söylenir.) Latin Amerika ülkelerinin cari işlemler açığı 1979'da 18,4 milyar dolar iken 1980'de 27,0 milyar dolar yükseldi. Ekonomik kriz döviz ihtiyacını artırdığından 1981'den itibaren borç erteleme çalışmaları hızlanmıştır.

1979-1984 yılları arasında doların değer kazanması nedeniyle dış ticaret hadleri AGÜ'ler aleyhine seyretti. Çünkü dolar değerlendirildiğinde AGÜ'lerin ihrac ettiği hammaddelere olan talep azaldı. Diğer etken ise faiz oranlarının yükselmesi, sanayi de hammadde ve yarı mamül stok talebini düşürdü.

Toplam borçların yüzde 36'sını Meksika, Brezilya ve Arjantin olus-

turuyor.

1981 yılında Brezilya'nın 70 milyar dolar dış borcu 1983 sonunda 97 milyar dolar, 1985 yılında ise 107,3 milyar dolara yükselmiştir. Özellikle Delfim Netto'nun Ocak 1980'de ekonominin bütün organlarını ele geçirmesiyle Brezilya eski borçlarını yeniden borçlanarak ödeme yoluna gitmiş, borç krizini yoğunlaştırmıştır. Brezilya'da borcun GSMH'ye oranı yüzde 49,7'ye yükselmiştir.

1979'da Meksika'da özel kesimin aşırı derecede borçlandığı için Meksika yetkilileri dış borçlanmaya sınır getirdi.

Uluslararası sermaye Meksika'daki paniğin yaygınlaşmasını önlemek için Meksika'ya 2,5 milyar dolar borç verdi (1982). Fakat Meksika için 2,5 milyar çok yetersizdi. Her ay için 1,5 milyar dolar gerekiyordu. Yalnızca 1983 yılında gerekli olan taze kredi miktarı 8 milyar dolardı.

Meksika'nın toplam dış borçları 1982'de 84,6 milyar dolar iken, 1985 yılında 99,0 milyar dolara, borcun GSMH'ye oranı da yüzde 60,9'a yükselmiştir.

Arjantin'in 1980'lerdeki görüntüsü hiç de iç açıcı değildir. Sınai üretimi 1980'e göre yüzde 20 gerilemiş, kişi başına milli gelir 1974 düzeyinin gerisine düşmüştür.

Diğer ülkelerden daha kötü durumda olan Arjantin'in borcu ihracatının beş katına ulaşmıştır. 1984 yılında ise Arjantin, dış borç ödemelerini durdurduğunu açıklaması karşısında diğer borçlu ülkeler 300-400 milyon dolar kısa vadeli avans verdiler. IMF ile sıkı pazarlıktan sonra anlaşmaya varıldı.

Toplam borçları 1982'de 38,8 milyar dolar iken, 1985 yılında 50,8 milyar dolara, borcun milli gelire oranı ise 71,9'a yükselmiştir.

Şili'de ise 1981 yılında reel ekonomik büyüme oranı yüzde 2,8 olarak korunmuş, enflasyon hızı yüzde 14 dolayında indirilmiştir. Ancak Şili bu başarıyı gelir dağılımının son derece bozulmasına, yoksulların daha da yoksullaşmasına aşırı değerli döviz kuru nedeniyle ülke dışına sermaye kaçışına borçludur. Bu durum

lasına yolaçmış, sınai üretim yüzde 20 gerilemiştir.

Fakat bu olaylar dış borçları azaltmamış, aksine artırmıştır. 1982 yılında 17,2 milyar dolar iken, 1985 yılında 21 milyar dolara borcun GSMH'ye oranı ise yüzde 126,9'a yükselmiştir.

Bolivya'da diğer ülkelerden farklı değildir. 1980'de askeri darbeyi yapanlar IMF'nin reçetesine bağlı kalcaklarını taahhüt etmelerine karşın harcamalarını kısmamış, 1980 sonunda Arjantin'den 200 milyon dolar borç almıştır. Bu borçlanmadan sonra IMF ile ilişkiler kopmuştur. Bolivya'da yıllık enflasyon yüzde 174'lere çıkmış, döviz kuru dalgalanmaya bırakılmıştır.

Diğer ülkelerin 1985 itibarıyla borçları ise:

Venezüella'nın 33,6 milyar dolar, Filipinler'in 24,8 milyar dolar, Yugoslavya'nın 19,6 milyar dolar, Nijerya'nın 19,3 milyar dolar.

Az gelişmiş ülkelerin borçlarını ödeyememesi ve sürekli ertelemesi üzerine Ekim 1985'te Suel'de dünya Bankası, IMF ile ortak bir toplantı yapmıştır. ABD Maliye Bakanı James Boker az gelişmiş ülkelerin borçlarını ödeyemeyeceğini bildiği için, yeniden fon ayrılması ile ilgili plan önermiştir. Bu ülkeler Brezilya, Meksika, Arjantin, Venezüella, Filipinler, Şili, Yugoslavya, Nijerya, Fas, Peru, Kolombiya, Ekvator, Fildişi Sahilleri, Uruguay, Bolivya'dır.

Şimdiye kadar meselenin ekonomik yönünü, bunun da özellikle dış borçların durumunu anlatmaya çalıştık. Aslında daha da önemli olan sosyal yönü, ekonominin siyasal alandaki yansımalarına değinmedik. Gerçekte işin sosyal yönü daha da acıdır. Emperyalistlerin gerek Türkiye, gerekse diğer az gelişmiş ülkelere sürekli kredi vermeleri, süreleri dolan borçları ertelemeleri, az gelişmiş ülkelerin kalkınması halkların refahının artması için değil, aksine kendi çıkarları uğruna bu ülkelerdeki sömürünün yoğunlaştırılması, ekonomik ve siyasal bağımlılıklarının artırılması amacıyla yapılmaktadır.

Her borç erteleme çalışması halkların emperyalizme olan bağımlılığı-

nı artırmakta, emperyalizmin boyunduruğundan kurtulma umudunu azaltmaktadır. Diğer yarı-sömürge ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de ihracat dış borç nedeniyle ipotek altına alınmış, 86 yıldan itibaren, hiçbir ülkeden dış borç alınmasa dahi 2022 yılına kadar ihracatı ipotek altındadır.

Dış borçların faturası ise, sürekli ezilen sömürülen halka kesilmekte, ekonomik alanda kemer sıkma politikasını sürekli gündemde tutmaktadır. Bu da halkın günden güne yoksullaşmasını, hayatın daha da çekilmez hale gelmesine yolaçmaktadır.

Ülkemizde de durum farklı değildir. Özellikle de 1980 sonrasında ücretler dondurulmuş, sendikal faaliyetler yasaklanmış, YHK ücretler kanununda tek yetkili merci olmuştur. Enflasyon oranı artarken, işçi sınıfının satın alma gücü gittikçe düşmüştür. Grevlerin daha sonra serbest bırakılmasına rağmen, getirilen sınırlamalar nedeniyle hayata geçirilmesi önünde çin sedleri bulunmaktadır.

Empoze edilen politikalar yalnızca işçi sınıfının yoksulluğunun katmerleşmesiyle sonuçlanmamış, küçük köylü, küçük esnafın da iflaslarını artırarak, üretim araçlarından kopmalarına, ücretli işçi konumuna gelmelerine yolaçmıştır.

Her zaman olduğu gibi, gerek özel kesimin, gerekse kamu kesiminin (dolaylı olarak özel kesime geçiyor) borçları ezilen halkların sırtına yüklenmiş, kambur gittikçe büyümüştür.

Özellikle 1986 yılında borçların şekli değişmiş, borçlar içindeki bağlı kredilerin payı artmıştır. Bağlı kredilerin sakıncaları 1950'li yıllarda açıkça görüldüğü halde aynı durum tekrar canlandırılmaya çalışılmıştır. Demiryolları kurulmaya başlanmışken, alınan krediler nedeniyle Menderes hükümeti demiryolu yapımını durdurarak, karayolu yapımına ağırlık vermiştir.

Emperyalistlerin pazar dürtüsüyle belirli karayollarını geliştirmeleri sonucu, bazı bölgelerin çok geri kalmasına yolaçmıştır.

Kültür ve Sanat Üzerine Birkaç Söz

"Her yeni ilerleme zorunlu olarak kutsal olan bir şeye karşı büyük bir suç, gerileyip son bulma yolunda olan ama alışkanlıkla kutsanmış şeylerin eski durumuna karşı bir başkaldırma olarak görülür."

Tonguç Güleş

Süphesiz ki "Bir sorun ancak bütün yönleri, bütün bağıntıları ve bütün belirleyici öğeleri saptanıp incelendiği zaman tümüyle anlaşılabilir." Hele incelenen şey kültür ve sanat gibi kökleri toplumun derinliklerinde olan bir konu olunca, bunun bütün yönleriyle birkaç sayfaya sıkıştırılması hayli güç oluyor. Bunun için yazıda sorunu genel yönleriyle ele alacağız.

Doğada olsun toplumda olsun, nasıl ki her şey sürekli bir hareket halindeyse ve şeyler durmadan kendilerini hareketin birinci durumundan ikinci durumuna dönüştürüp sürekli alt üst oluyorsa, işte, "belli bir toplumun siyaset ve ekonomisinin ideolojik yansıması olan kültür"de insanlık tarihinin birbirini kovalayan toplumsal gelişim süreci içinde sürekli değişikliğe uğramış ve basitten karmaşığa doğru bir gelişim seyri izlemiştir.

İlkel çehresini bir yana bırakırsak kültür ve sanat sorunu gerçek anlamını sınıflar mücadelesinde bulur. "Bildığımız kadarıyla Bilim ve Sanatın doğabilmesi için (basit) meta üretiminin gelişmesi kafa emeği ile kol emeğinin ayrılması, toplumun sınıflara bölünmesi gerekmiştir."

Peki bu ne anlama gelir? Şüphesiz bu her kültürün bir sınıf muhtevasının olduğu anlamına gelir ve zaten "bugün dünyada her kültür, her sanat ve edebiyat belirli bir sınıfa aittir."

Bir sınıflar mücadelesi olan insanlık tarihi bugüne kadar çeşitli kültür egemenliklerine sahne olmuş ve çeşitli dönemlerde topluma egemen olan sınıf, o toplumda egemen kültürü temsil etmiş ve onu tüm topluma kabul ettirmeye çalışmıştır. Sınıfın tarihsel konumu onun kültürüne de yansıtıldığından dolayı Kültür sorunu sınıf mücadelesinden ayrılmamış ve sürekli olarak sınıfsal bir nitelik taşımıştır.

Kendisinden önceki bütün bilimlerin aksine sınıflar arasındaki mücadeleyi ilk defa doğru olarak ele alıp ona bilimsel çözümler getiren Marksizm, insanlığa, kurtuluşun gerçek yolunu gösteren bir bilim olması konumuyla o, aynı zamanda kültür ve sanat sorununa da doğru çözümler getirdi. Yani kültür ve sanat sorunu ilk defa Marksizmle gerçek temeline oturdu ve aydınlandı.

Kültür ve Sanat Siyasete Tabidir

Gerek "bir toplumun siyaset ve ekonomisinin ideolojik yansıması olan Kültür" ve gerekse de "toplumun özelliklerini o toplum sürecine ait evrensel bir şekilde sembolleştirme işi" olan sanat siyasetten bağımsız olarak düşümlenmez. Kültür ve sanat siyasete bağlıdır ama aynı zamanda bunların da siyaset üzerinde derin etkileri vardır. Soruna böyle yaklaşmamak ve bunlar arasındaki karşılıklı ilişkiyi görmemek, insanı çok ciddi yanlışlara götürür.

Elbette biz, "Sanat ve Edebiyat siyasete bağımlıdır derken birkaç devlet adamının sözde siyasetinden değil, sınıf siyasetinden, kitlelerin siyasetinden söz ediyoruz. İster dev-

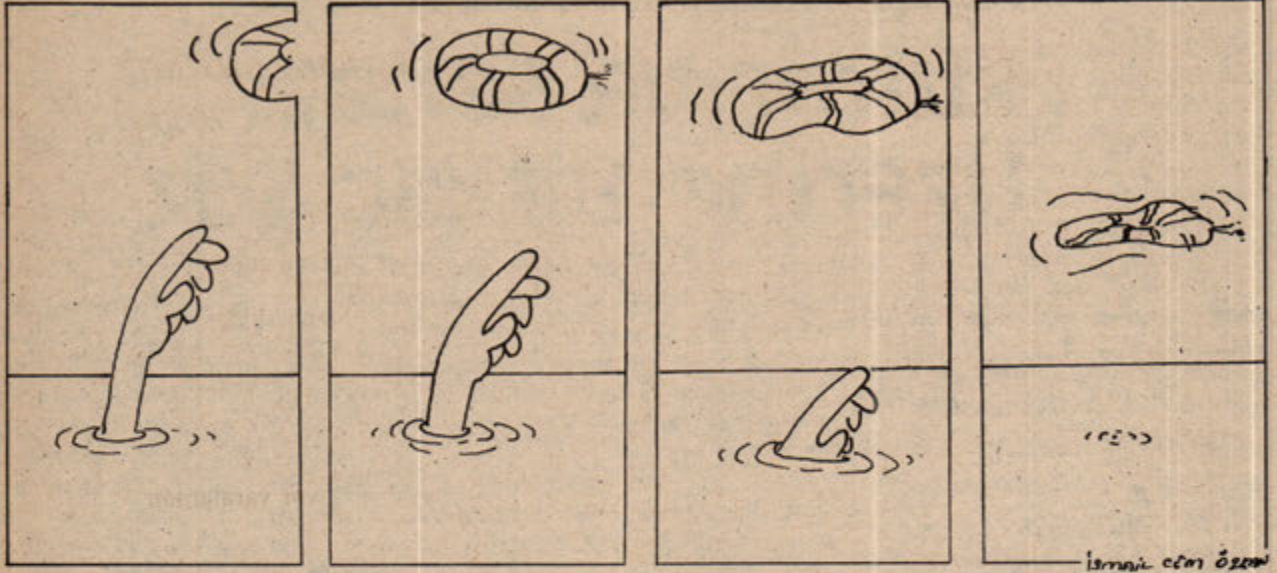
rimci olsun, ister karşı devrimci olsun siyaset birkaç kişinin faaliyeti değil, bir sınıfın başka bir sınıfa karşı mücadelesidir." "Bugün yeryüzünde her kültür ve her sanat belli bir sınıfın malıdır ve belli bir siyasi çizginin hizmetindedir. Gerçekte sanat için sanat, sınıflar üstü sanat, siyaset dışı ya da siyasetten bağımsız sanat diye bir şey yoktur."

Bu sorun, yani sanatın kim için yapılacağı sorunu günümüzde olduğu gibi geçmişte de çeşitli biçimlerde tartışma sorunu haline gelmişti. Sanatın kim için yapılacağı sorunu bir dönemin taktik sorunu değil, bir sınıf tutumudur. "Sanat sanat içindir" diyenler ve yine "sanat ayrı şeydir, siyaset ise ayrı şey, sanatı sanatçılar yapar, siyaseti ise politikacılar" diyenler, niyetleri ne olursa olsun burjuvazinin değirmenine su taşımış olurlar. Troçki'nin sanat ile siyaseti birbirinden ayıran görüşlerine karşı mücadele yürüten Lenin daha 1905 yılında sanat ve edebiyatın "milyonlarca ve on milyonlarca emekçiye hizmet etmesi" gerektiğini önemle vurgulamıştır.

"Bir sorun ancak bütün bağıntıları ve bütün belirleyici öğeleri saptanıp incelendiği zaman tümüyle anlaşılabilir."

Şimdi akla hemen şöyle bir soru geliyor. Bu kadar önemli olan bir sorunda doğru bir politikaya nasıl sahip olabileceğiz? Yani sanat ve edebiyatın kaynağı nedir? Bunlar gökten zembillemi inerler, ya da bazı kahinlere özgü özel vasıflar mıdır bunlar? Elbette değil. Tersine, "ideolojik biçimler olarak sanat ve ede-

biyat eserleri belli bir toplumun hayatının insan kafasındaki yansımasının ürünleridir. Devrimci sanat ve edebiyat, halkın hayatının devrimci yazar ve sanatçıların kafalarında ki yansımasının ürünleridir. Halkın hayatı, sanat ve edebiyat için her zaman bir hammadde kaynağıdır, işlenmemiş kaba ama en vazgeçilmez, en zengin ve en temel hammadde kaynağıdır. Tüm sanat ve edebiyat onun yanında sönmük kalır. Bu hammadde sanat ve edebiyatta bitmez tükenmez bir kaynak olur, onun biricik kaynağını oluşturur. Tek kaynak budur, başka kaynak olamaz.”

Evet, biz biliyoruz ki “kendini halktan uzak tutan bir sanatçı barutu düşmanı yenmeye yetmeyen bir komutana benzer” bu yaklaşım aynı zamanda bize kültür ve sanat sorunundaki doğru kitle çizgisini de göstermektedir.

Peki, bütün bu yaklaşımlara rağmen yanlışlar olmayacak mıdır? Elbette olacaktır. Hiç yanlışlar olmayacak demek idealizmdir. Peki bu yanlışlar nasıl düzeltilcektir? Elbette elimizde tek etkili güç olan eleştiri-özeleştiriyi yöntemiyle. Bu yöntem kültür ve sanatımızın gelişip güçlenmesinde önemli bir rol oynayacaktır. Yalnız şunu unutmamalıyız ki sanat ve edebiyatın eleştirisinde biri siyasal diğeri de sanatsal olmak üzere iki ölçütümüz olmalıdır. Bunlardan birini gözardı etmek bizi yanlışlığa götürür.

“Siyasi bakımdan açıkça gerici olan bazı eserler belli bir sanat değeri taşıyabilirler. Ne var ki bunların içeriği ne kadar gerici ve sanat değerleri ne kadar yüksekse halk için o kadar zararlıdır ve reddedilmeleri de o kadar zorunludur.” “Sanat değeri taşımayan eserler siyasi bakımdan ne kadar ilerici olursa olsunlar tamamen güçsüzdürler. Bu yüzden, hem yanlış bir siyasi görüşü yansıtan sanat eserleri yaratma, eğilimine, hem de doğru bir siyasi görüşü yansıtmakla birlikte sanat gücünden yoksun ‘afiş ve slogan tarzında’ eser yaratma eğilimine karşı çıkıyoruz.” “Bizim istediğimiz siyaset ile sanatın birliği, içerik ile biçimin birliği, devrimci siyasi içerik ile mümkün en yetkin sanat biçiminin birliğidir.”

Kültürde Enternasyonalizm

İşçi sınıfı nasıl ulusal bir sınıf değilse onun siyaseti ve kültürü de ulusal değildir. Bunun böyle olması şüphesiz ki ulusal farklılıkların olmadığı anlamına gelmez. Proletaryanın kültürü ile ulusal kültür arasındaki bağımlılığın içinde ele alındığında görülecektir ki “Proletarya kültürü ulusal kültürü ortadan kaldırmaz, ona öz verir. Buna karşılık ulusal kültürde proletarya kültürünü kaldırmaz, ona biçim verir.”

Yalnız, burada ulusal kültür derken bundan ne anlaşılması gerektiği, ulusal kültürde hangi öğelere sa-

hip çıkmamız gerektiğini, kısaca da olsa belirtmek gerekir. Çünkü böyle bir ayrım yapmadan ulusal kültüre bir bütün olarak sahip çıkmak, bizi gerici ve yapan kültüre sahip çıkmaya götürür.

Hemen belirtelim ki “her ulusal kültürde gelişmemiş bir biçimde de demokratik ve sosyalist kültürün unsurları vardır. Çünkü her ulusta hayat koşulları kaçınılmaz olarak demokrasi ve sosyalizm ideolojisini doğuran, emekçi ve sömürülen kitleler vardır. Ama her ulusta aynı zamanda yalnızca ‘unsurlar’ biçiminde değil *egemen* kültür biçiminde bir burjuva kültürü (çoğu ulusta gerici ve yobaz bir kültür) de vardır. Bu yüzden genel olarak ulusal kültür toprak ağalarının, papazların, burjuvazinin kültürüdür. Biz ‘demokrasinin ve dünya işçi sınıfı hareketinin uluslararası kültürü’ sloganını atarken her ulusal kültüre yalnızca demokratik ve sosyalist unsurlarını alıyoruz, *yalnızca ve kesinlikle* her ulusun burjuva kültürüne ve burjuva milliyetçiliğine karşı alıyoruz.”

Demek ki biz ulusal kültürün yalnızca ve yalnızca demokratik ve sosyalist öğelerini almalı ve bu miras üzerinden geleceğin toplumuna ve onun kültürüne yönelmeliyiz. Bunun tersine her kim böyle bir ayrım yapmadan bir bütün olarak “ulusal kültür sloganını savunuyorsa onun yeri küçük burjuva şöven milliyetçilerinin safıdır.”

Evrensel olmasına rağmen her özgül parçada, özgül durumun özelliklerini de dikkate alarak dünyayı değiştirme mücadelesi yürüten proletarya geleceğin insanını yaratma mücadelesine de bugünden atılmalı ve kültür sanat cephesinde de diğer sınıf kardeşleriyle dayanışmaya girmelidir. Hem onlardan öğrenmeli hem de onlara öğretmelidir.

Kültür sorununda temel şairamız ÖZDE ULUSLARARASI, BİÇİM-DE ULUSAL KÜLTÜR olmalıdır.

Ülkemizde Kültür Sorunu

Sorunun bu yönü, üzerinde daha da ciddi durulması ve kapsamlı bir değerlendirilmesinin yapılması gereken yöndür. Biz kültürümüzdeki demokratik ve sosyalist öğelerin neler olduğunu, ülkemizin mevcut koşullarını da gözönünde tutarak ortaya koymak zorundayız.

Biz biliyoruz ki, "kendini halktan uzak tutan bir sanatçı, barutu düşmanı yenmeye yetmeyen bir komutana benzer"...

Ülkemizde kültür ve sanat sorununun özünün doğru bir şekilde kavranabilmesi için her şeyden önce mevcut toplumsal yapının iyi bir şekilde kavranması lazımdır. Her şeyden önce ülkemizin çeşitli emperyalist güçlerin baskısı ve tahakkümü altında olduğu gerçeği kabul edilmelidir. Peki, bu ne anlama gelir? Bu, emperyalizmin ülkemizde sadece ekonomik ve siyasal alanda değil; ekonomik ve siyasal alandaki tahakkümünün doğal bir sonucu olarak kültür alanında da bizi tahakküm altına alması ve sürekli olarak kendi kültürünü toplumumuza empoze etmeye çalışması anlamına gelir. Şüphesiz ki o, bunu yaparken ülkemizden de kendine yandaşlar bulmaktadır.

Emperyalist kültür ülkemizdeki kültürün sadece bir yanındır. Bir de ülkemizin mevcut geri toplumsal yapısının doğal bir sonucu olarak ülkemizde yarı-feodal kültür vardır. Bu iki kültür, yani emperyalist kültür ile yarı-feodal kültür yeni-de-

mokrasinin kültürüne karşı bir ittifak kurmuşlardır. Şüphesiz ki bu ittifak'ın başını emperyalizm çekmektedir.

Toplumun diğer alanlarında olduğu gibi, kültür ve sanat alanında da eski ile yeni arasında yoğun bir mücadele yürümektedir ve yeni-demokrasinin güçleri bu alanda da tarihi misyonlarını oynamak zorundadırlar.

Yeni-demokrasinin kültürünün saf proletar kültürle karıştırılmaması gerekir. Soruna ışık tutması açısından Mao'dan şu paragrafı aktaralım istiyoruz:

"Yeni demokrasinin siyaseti, ekonomisi ve kültürü proletarya önderliğinde olduğundan sosyalizm ögesini de kapsar. Üstelik bu hiç de gelişigüzel bir öge değil, belirleyici bir ögedir. Ama bir bütün olarak alındığında bugüne kadarki siyasi, ekonomik ve kültürel durum sosyalist değil, yeni-demokratiktir. Çünkü bugünkü aşamada Çin Devrimi henüz kapitalizmi ortadan kaldırmayı amaçlayan bir sosyalist devrim değil, merkezi görevi, yabancı emperyalizme ve yerli feodalizme karşı savaşmak olan, bir burjuva demokratik devrimdir. Milli kültür alanında şimdiki milli kültürün bütünüyle sosyalist bir kültür olduğunu ya da böyle olması gerektiğini düşünmek yanlıştır." "Dolayısıyla açıktır ki bugünkü aşamada Çin'in yeni milli kültürünün içeriği proletar sosyalist kültür ve ideolojinin önderliğinde kitlelerin anti-emperyalist ve anti-feodal yeni demokrasisidir."

Sonuç olarak toparlayarak diyoruz ki, yeni-demokrasi mücadelemizde bir dizi cephelerin yanında kültür ve sanat cephesine de sahip olmalıyız, güçlü bir kültür ordusu yaratmalıyız. Şüphesiz bu kolay olmayacaktır. Çünkü "her yeni ilerleme zorunlu olarak kutsal olan bir şeye karşı büyük bir suç, gerileyip son bulma yolunda olan ama alışkanlıkla kutsanmış şeylerin eski durumuna karşı bir başkaldırma olarak görülür." Bu kesinlikle bizi yıldırma malıdır. İyi ve güzel şeyler bile ancak mücadelesi verilerek topluma kabul ettirilebilir.

Başarılar dileğiyle...

YALNIZLIĞIMIZ YOK BİZİM

Gökyüzü
Karanfil yıldız
Her şafak bungaluk
Tanımazlık
Biten beraberlikler...
Çoğalmışlığın yokluğudur çekilen
Çay, sigara, keder
Pas tuttu dilimiz
Bir de tıkanan damarlar.
Sıkıntı verirken yüreğe
Sabır akıyor yaralardan.

Ve uzun zamandır
Paylaşıyoruz
Sabrı, sevinci
Anlamını yaşamın
Yalnızlığımız yok bizim.

Yani
Ne yüzümüzün buruşukluğu
Ne istemlerimiz
Ellerimizin acemilği ne de,
Zamana ters düşen
Sessiz baharlardır yüreklerimiz.

Yalınkat sevdalara
Düştükse de bir zaman,
Tez tükettik hüznü
Anımsayın ne güzel,
Yalnızlığımız yok bizim.

Cemil GÜLÜM

ALIN TERİMİN YARISI...

Üzülme toprak kokulum
buğday tenlim.
Üzülme alın terimin yarısı
Mahkum olmayan mahkumun
karısı
Şimdi dimdik durma zamanı
Bayrak gibi dalgalanma anıdır.
Kederlenme kara gözlüm
Şimdi toy zamanı bayram anıdır.

5-Eylül-1981
Latif KARATAŞ

Metris Türküleri (I)

Uğur Barış Can

"Bir zamanlar iki kuş avcısı varmış. Dağa çıkıp ağlarını yaymışlar. Ertesi gün geri geldiklerinde ne görmüşler istersiniz? Ağları tahtalı güvercinlerle doluymuş. Zavallı hayvanlar kaçıp kurtulmak için umutsuzca çırpınıyorlarmış ama ağın delikleri çok küçükmiş. Nasıl geçsinler. Sonra dehşet içinde toplanıp beklemişler. 'Kahrolası kuşlar bir deri bir kemik', demiş avcılardan biri. 'Bunları pazarda nasıl satarız?' 'Birkaç gün bekleyelim de biraz şişmanlasınlar' demiş öteki. Böylece onlara yem vermişler, su getirmişler, güvercinler de olanca güçleriyle yiyip içmeye başlamışlar. İçlerinden yalnızca biri hiçbir şey yememiş. Güvercinler her geçen gün biraz daha şişmanlıyorlarmış. Yalnızca biri giderek zayıflıyor ve inatla ağdan çıkmak için uğraşıyormuş. Bu durum avcılarını onları pazara götürdükleri güne kadar sürmüştü. Hiçbir şey yememiş olan güvercinin o denli zayıflamış ki son bir çabayla ağın aralıklarından geçmeyi başarmış ve uçup gitmiş, artık özgürmüş."

Orada her gece yıldızlara bakar, türkü söylerdik biz.

Dışarı çıktuktan birkaç gün sonraydı. Bir arkadaşım "nasıl yapabildiniz bunca yıl o köhne yerde" diye sormuştu. Ben de yukarıdaki yanıtı vermiştim.

Hatırlıyamıyorum. Sanırım, bir öğle vaktiydi. Ansızın basıldık. Önce coplarla girdiler. Dendik tabii. Sonra kalaslarla, sandalyelerle, demirlerle...

Düşünüyorum da; bunları yazarken Nejdin'in söyledikleri geliyor aklıma. Bu yürekli ozanın dizeleri ne kadar da yerindeymiş. O vakit gerçekten de "bir çiçeği düşünürken ürpermek yok" artık. "Gülmek umut etmek özlemek" hele "mek-

tup beklemek, gözleri yatırıp ıraklara" hiç hiç yok.

Yılı hatırladım; '81 Sonbaharı. Operasyon sürüyor. Marş söylüyoruz. Barikatı yaramadıkları için kızgınlar. Çekiliyorlar.

Umarsız bir mola!

"Siyasal kimlik, üzerinde her zaman 'risk' damgası taşır" Bu harika laf, bir zamanlar merkezi otoritenin yerel vekili valiyi teslim alıp direnen dedemindi. Uzun yaşadı, kimliksiz bir memleketin soyağacı gibi... Ölümüne yakın bana aynen şunları demişti: "Hayat en iyi öğretmendir oğul. Onu, hep diri yaşa. Bak gökyüzü ne kadar aydınlık. Zaplar ne denli coşkun. Dünya da böyle olacak. Göreceksin."

Yaşadık ve gördük. Gördük ki; gökyüzünün duruluğu için acının ve ateşin çemberinden, hayatın ve damın zulmünden geçmek gerekmiş. Ve dahi gördük ki; siyasi kimlik denilen o güzelim şeyi (üzerinde "risk" damgası taşısa da) hep ama hep korumak gerekmiş.

Rüzgar her zamanki gibi yine ardarda slogan sesi taşıyordu. Belli ki mola bitmişti.

Hazırdık.

Ne ki bu defa baskın ani değildi. Mazgallar açıldı. "Yakacağız, yıkaacağız..." tehdidi savruldu. Sonra da içeriye bir miktar gaz bombası bırakıldı ve çekilip gidildi.

Herşey usulünce, adamakıllı ve planlıydı. Siyasi ortamın anası "zor" kendisini öylesine bir vahşete büründürmüştü ki... Parola apaçtı. "Ya teslim olacaktın. Siyasi kimliğine kamikaze usulü uçurular yapacaktın. Ya da onca vahşete katlanıp direnecektin."

İki zorlu yol!

Bizim yazgımız belliydi. Duru bir gök için vahşete katlanacaktık. Ve

acıyı bir silah gibi koynumuzda saklayacaktık.

Ortalık yavaş yavaş karanlık bir is bulutuna dönüşmeye başlamıştı bile. Bayılanlar, kıvrananlar, sloganı sürdürenler... Gazın etkisi korkunçtu. Koğuştaki kırılmadık tek bir cam bırakmadığımız halde ağızlarımız yanıyor, derimiz sızıyor, gözlerimizden sicim gibi yaşlar akıyordu. Yutkunamıyorduk. Havaya korkunç ihtiyaç duyuyorduk. Neyseki idare fazla gecikmedi. Bir anda ellerinde o lanetsi coplarıyla zangoçlarını kocca bir hayvan sürüsü gibi döküverdi koğuşa. Artık bitkindik. Üstelik bayılan arkadaşlarımız yüzünden barikatımızda seyrelikti. Kendimizi yastıklarla savunmaya çalışıyorduk. Köpürmüşlerdi. Coplar kafa göz nedir bilmiyordu. Rastgele iniyordu bedenlerimize. Bir yandan da tazyikli soğuk su masajı alıyorduk. Hasılı zor bela çıkarıldılar koridora. Upuzun serildik yerlere. İnadına kalkmıyoruz. Dillerde yine marşlar var. Her birimize onar asker verip vura kıra zincirlediler. Saçlarımızı kesip ağzımıza taktılar. Sövdüler saydılar ve son bir cop fasıyla atıverdiler bir başka koğuşa. Yeni koğuşa girer girmez de başladık halay çekmeye. Neşeliydik. Çünkü coşku bizleri bir kez daha üretmişti.

O gün saatler, dakikalar, anlar boyu eğlenip durduk. Kızların karşısına düşmüştük çünkü. Orada kimimizin eşi, kimimizin kardeşi, kimimizin de arkadaşı vardı.

Hiç unutmam. O gece geçmişini anımsatan şirin bir not almıştım. "Hoşgeldin güzel günlerin armağanı sevgili" diye.

Uzaktayken de geceleri yıldızlara bakarken hep onun yazdıklarını okurdum. Bir keresinde yine dövdüğümüzü duymuş olmalı ki, şöyle yazmıştı. "Şimdi buruk bir ayışığı var. Ağlamak istemiyorum. Ama gözyaşlarım tedirgin bir ırmak gibi. Çağlıyor.

Ah sevgili!

Kimbilir şimdi nerelerin sızıyor. Morluk vücudunun hangi yerinde. Ne etsem bilmem ki? Gözyaşlarımı

akıtsam merhem olacak mı yaralarına?

Annem de yazardı. Hem de sık sık. Ama bir seferinde oldukça içliydi. "Oğul oğul. Yollarına gözyaşları döktüğüm oğul. Neden tıkdıldın ki oraya? Eskiler "damatları katildir" diyor. Doğru mu? Buralara yine bahar geldi. Çiçekler yönünü Munzur'a verdi. Munzur'u bilmez misin? Onurlu bir dağ. Onurlu bir sessizliğe yatmış şimdi.

Nasıl unutabiliyordum ki Munzur'u. Hele içerideyken. Dağlar özgürlüğümüzün simgesiyken. Üstelik "Bizim de dağlarımız var"ken.

İşte o gün, o köhne karanlıkta, onca vahşete rağmen herşeyde hep beraber, bu güzel şeyleri duyumsayıpta yorgunluktan yataklarımıza çekildiğimizde, ötelelerde, çok ötelelerde yeni baskıların ve direnmelerin yıldızı da doğmak üzereydi.

SEVDADIR

DOSTLARIM...

Yaşamak dostlarını,
Bilesiniz ki zor bu devirde
Hele ki Onurluysan, dürüstsen,
namusluysan...
Ve ille de, Açlık kapıdaysa
yüzsüz bir dilenci gibi...

Çocuklar iç çekiyorsa kurulu
tezgahlara

Kiraz'a,
Can eriğe,
Çileğe
Ve ille de işsizsen,
Yaşamak dostlarını, yaşamak
zor bu devirde

Yaşamak
Bilerek yaşamak,
Kahpece kurulan tuzakların
hayınlığını
Severek, özümleyerek yaşamak
Sardunyanın rengini
Yağmur tanecığının nehirlere
Nehirlerin denizlere ulaşması gibi...
Çoğalarak, çoğalarak,
Bilerek yaşamak
SEVDADIR DOSTLARIM...

6/5/986
TANSEL

Kavganın Şiirleştirdiği ve Şiirin Kavgalaştırdığı Bir Şair

NEVZAT ÇELİK'LE SÖYLEŞİ (2)

SORU: Çok sancılı bir süreç yaşadık ve yaşıyoruz. İşkencede ölenlerin, kaybolanların sayısı artık yüzlerle ifade ediliyor. Cezaevleri bir yana, salt sorguevlerini sözkonusu edersek, o "tezgah"tan geçmiş biri olarak işkenceyi ve işkenceciyi nasıl tanımlıyorsunuz? Sizce "tipik" işkencecilerden söz edilebilir mi? Bir tanı koyabilir miyiz?

YANIT: Bence işkence, insanın insanca gelişmesi, yaşaması önündeki her türlü ekonomik, siyasal, kültürel, dinsel, etiksel... maddi ve manevi baskıdır. Sorguevlerinde bir insana bildiklerini söyletmek ya da kurgusalbir ifadeyi imzalatmak için yapılan maddi-manevi baskılarla sınırlanamamak gerek işkenceyi. Bayramlık giysisi olmayan bir çocuğun, evine ekmek götüremeyen bir babanın yaşadıkları da işkencedir. Ömrü boyunca ev işlerine mahkum edilen ve kimi kutsal görevlerle yükümlenen kadınların yaşadıkları da bir işkence değil midir?

Sınıfsal sömürünün sürdürülmesi için toplumun üzerinde sürekli baskı ve terör havası estirmek, çalışanlara her an işten atılma korkusu yaşatmak, daha da ileri gidenlerin başına cezaevlerini, işkenceleri, ölümleri Demokles'in kılıcı gibi sallandırmak işkencenin ta kendisi değil midir? Tüm bu işkence türlerinin bilincine varmak kolay değil. Sömürsünü kamufle edebilen burjuvazi, sömürsünü sürdürme yöntemlerini elbette daha kolay gizleyebilecek. İşkence deyince akla sorgu evlerindeki maddi baskılar geliyor. İşkencenin buncası dar alana sıkıştırılması egemen gücün işine yarıyor.

Falakası, askısı, ceryanı, kalksa

işkencede ortadan kalkacak sanki. Nitekim metropollerde işkencenin olmadığı ya da çok az olduğu söylenebiliyor kimi burjuva aydınlarınca... İşkence bu dar alanıyla tanımlandıkça, insanlık suçudur deniyor. Her tür sömürüde insanlık suçudur. Sorgu evinde falaka atan kadar ve daha da çoğu tekelci de işkenceci'dir.

İşkenceyi yaşamadan onun hakkında sağlıklı bir fikre varabilmek zor. (Burada şube ve cezaevlerindeki işkenceyi kast ediyorum). İşkenceyle insana, bunca çelişkiyi kısa zamanda yaşatmak kadar korkunç bir şey olamaz. İki çizginin dışında bütün ara tonların kaybolduğu bir anda insan yaşadığı çelişkilerle yüzlerce yıl yaşanıyor.

Kendisine ve dostlarına ihanet eden biri ilk anda bende trajiklik duygusu uyandırıyor. Öyesine yoğun bir baskıyla karşılaşmasa hiç ihanet etmeyecekti. Yani ilk önce ihanet etmek durumunda kalana değil, onu ihanete zorlayan koşullara karşı kinleniyorum. Doğru olan bu gibime geliyor.. Hamasi romanlarda okuduğumuza benzemiyordu işkence. En azından işkence görenler roman kahramanlarına benzemiyordu. Direnenlerin de bir sürü çelişkiyi yaşadığını, yaşamak zorunda kaldığını, an an çözüldü çözülecek gibi olduğunu anlatmıyormu romanlar. Sınıfına olan inançtan çok - çünkü bu sevgi soyut- ayrıntıdaki somut sevgilere tutunarak direnebildiğini de anlatmıyordu. Bir arkadaş, bir sevgili, anne-baba, mahalledeki bir işçi, yaşanan sıcak bir an bir gülüş... ne bileyim... küçük tutamaklar yaşama sevincini diri tutabiliyor çoğun.

İşkence gören insan kimi zaman yanlış kinlenmelere kayabiliyor. Anlık kaymalar olduğunda zararlı değil. Aşağılanmanın, acının bu boyutu işkenceciye yaşattırılmak istenebiliyor. Asıl aşağılanana işkenceci olduğunu bilmek, işkenceciye yapılsa bile bir insanlık suçu olduğunu kavramak çok önemli. Bu kavranılmadıkça, halk adına, halkın çıkarları adına işkenceciyi onaylayan yanlış kavrayışlar ortaya çıkabilir. Belki bu yüzden işkenceci tipini tanımlamak çok zor. Birinin halk, diğerinin de burjuvazi adına yapılması işkencenin özünü değiştirmez. Küçük bir çocuğun ırzına geçen bir sapkını hemen öldürmek, kazığa oturtmak eğiliminde olan pek çok insan var yanbaşımızda. Günlük yaşantısını sürdüren milyonlarca insana olanak tanınsa ve şu vatan-millet düşmanlarını konuşTURUN denilse, bir anda milyonlarca işkenceciyle karşılaşmak işten değil. Sadomazist bir sapkınlığa -yani uç noktadışmış işkencecileri tanımlamak zor.

SORU: Ben sözü yeniden cezaevlerine getirmek istiyorum. Altı yıl boyunca yaşadığınız işkencelerden söz eder misiniz?

YANIT: Yıllardır bütün insanca gereksinmelerimizden yoksun bırakılarak, insanlık onurumuzu elimizden almak için baskı ve işkencelere tabi tutulduğumuza göre, içerde yaşadığımız her gün birer işkence olarak anlatılabilir...

Metris ve Sağmalcılar'da yaşanan işkenceler çoğumuz tarafından biliniyor. Ben daha az bilinen Davutpaşa'daki iki olaydan söz etmek istiyorum.

12 Eylül öncesi ve sonrası Davutpaşa'da yaşanan işkence olayının daha şiddetli olduğunu hemen belirtiyim. Sadece ikisini anlatacağım.

BİRİNCİ İŞKENCE OLAYI:

Olay günü: 28 Nisan 1980 iki-üç ay kadar önce açılan Davutpaşa Askeri Cezaevi'nde her türlü tutukluluk haklarımızdan yoksunduk. Bir hafta kadar önce sivil Sağmalcılar'dan sevk gelmişti.

Kalabalık bir tutuklu grubu getirildiğinden girişte saçları kesilme-miştii. Cezaevi alt ve üst cezaevi olarak iki bölümden oluşuyordu. Yeni gelen arkadaşları alt cezaevine koymuşlar. Binbaşı Adnan (Özbey), saçları uzun olan arkadaşları görüşe çıkarmayacağını söylemişti. Alt cezaevindeki arkadaşlar havalandırmaya çıkarıldıklarında görüşte başlamıştı. Kapıya bir berber konuldu. Arkadaşlar saçlarını kestirmek istemiyordu. O zamanlar görüşe çıkmamak idareyi zora sokabiliyordu. Olay, zora başvurarak saçların kesilmek istenmesi üzerine çıktı. Arkadaşlar coplanmaya başladılar. Biz üst kattan havalandırmada olanları izleyebiliyorduk. Slogan atılmaya başlandı. Bizim kattan bir-iki cam kırıldı. Cam ve slogan seslerini silah sesleri bastırdı. Hem onları hemde bizi taramaya başlamışlardı. Üst cezaevinin 60-70 metrelik bir maltası vardı. Bu malta, her iki tarafından demir parmaklıklarla kesiliyordu. Demir parmaklıkların altında iki metre yükseklikte kum torbaları ve kum torbalarının altında günün yirmidört saat nöbet tutan ikişer nöbetçi vardı. Nöbetçilerin elinde namlusu maltaya dönük tüfekleri vardı. Koşullar maltaya açılır ve maltayı günün her saatinde kullanabiliyorduk. Yaşantımızı tüfeklerin gölgesinde sürdürürken, bir gün üzerimize kurşunlarını kusabileceklerini ciddi olarak düşünmüşümdüm bilemiyorum. Resmen ve de alenen tanyorlardı, bizi ve biz iki ateş arasındaydık. Kapalı bir mekanda otomatik tüfeklerle korkunç bir gürültü çıkarıyordu. Tafeklerin namlusunun kubbemsi tavana yönelik olduğunu ayırmıyaymıyor -bunu bilsek de fark etmezdi. Kurşunlar doğrudan olmasa da sonuçta üzerimize geliyordu- ve doğrudan, biranlamda, kurşuna dizildiğimizi sanıyorduk. Korkunç bir panik başladı. Maltada bulunan üçyüz kadar tutuklu koğuştan içeri girmeye çalışıyorduk. Her merminin küçük bir bomba gibi patladığı ve herkesin koğuştan içeri girme giriştiği düşünülürse, birbirimizi çiğneyerek, birbirimizi çekerek

koşullara girebildik. Esas yığılma ikinci koğuştan olmuştu. İkinci koğuştan üç arkadaşımız yaralıydı. Yanlış anımsamıyorsam, bacak, kalça ve sırtlarından yaralanmışlardır. Mermilerin deform oluş biçiminden doğrudan üzerimize ateş etmediklerini anladık. Üst katta sekiz arkadaş seken kurşunlarla yaralanırken, alt katta bir arkadaş doğrudan üzerine atılan bir kurşunla yaralanmış ve bacağı ameliyatla kesilmişti...

Koğuştan girmiş olmak yeterli güvenliği sağlamıyordu. Koğuştan maltaya açılan çok sayıda camı vardı. Dışardan da taranabileceği kuşku vardı. Malta yoğun bir ateş altındaydı. Başlarını yere yatakları altına sokan -birisi önermişti sanırım- pek çok arkadaşımız vardı... Ateşin yoğunluğunu kaybettiği bir anda, sazı ve sesi güzel olan bir arkadaştan iki parça talep ettik, biri "kavga var", diğerini anımsamıyorum. İlk mızrap vuruşları biraz tedirgin olmasına karşın, kısa bir sürede o ve biz tedirginliği bırakmış, havamıza girmiştik. Saza ve sesimize kurşun sesleri karışıyordu. Müziğin ve sesin Beni bunca etkilediği başka bir anım olmadı. Kısa aralıklarla bir saatten fazla ateş altında tutuldu koridor. Epey bir zaman da sessizliği tek tük kurşun sesleri bozdu. İçerde kaldığımız sürece bol bol işediğimizi anımsıyorum. Süt kapları yetmedi ve biz koca bir su bidonu kullandık. Daha sonra koridora girip mermi çekirdeklerini topladılar. Dışarı çıktığımızda tavan ve duvarların delik deşik olduğunu gördük.

İKİNCİ İŞKENCE OLAYI:

20 Ağustos operasyonu adıyla bilinen, 19-20 Ağustos 1980 tarihinde iki gün üst üste yediğimiz bu operasyonları hiç unutmuyacağım.

Cezaevi yeniden düzenlenmiş 0-1, 0-2, 0-3, alt cezaevi bölümlerine ayrılmıştı. 0-3'te İGD ve bağımsızlar kalıyordu. Mayıs ayı başında yedi günlük bir Açlık Grevi ile pek çok hak alınmış ve üç ay kadar rahat bir dönem geçirmiştik. Ağustos ayının ilk haftasında olsa gerek, bayramda üç günlük açık görüş anlaşmasının son

iki gününe uymayan idare ile ilişkiler gerginleşmişti. Adı geçen operasyon, ilişkilerin gerginleşmesinden mi yoksa 12 Eylül'ün habercisi olarak mı yapıldı diye sorulsa, bugün ikincisi için yapıldı denir... 230 kişi kadar olan 0-1 bölümü en kalabalık ve en politik bölümdü. 19 Ağustos sabahı maltayı yıkamış, kuruyana kadar koşullara çekilmişti... Koşuş camlarından silahlı, sopalı, coplu kalabalık bir ekibin geldiğini gördük ve hemen maltaya çıktık. Binbaşı Adnan, arama yapılacağını ve isimlerini saptadığı kimi insanları alt cezaevine alacağını oradan da Sultanahmet'e göndereceğini söyledi.

Karşılık olarak; "arama yapılacağını, ancak Sultanahmet cezaevine birileri gönderilecekse buradan gönderilmesi" söylendi. Bizler maltaya dizlerimizin üzerine çökmüş, sırayla kolkola girmişti. Binbaşının yazıcısı elindeki tomsonla yemek masamızın üzerine çıkmıştı ki, yemek yediğimiz masanın üzerine ayaklarıyla basmaması ihtar edildi. Yazıcı er "konuşma lan" diyerek tavana ateş etti. Hemen ardından da Binbaşı Adnan tarafından saldırı emri verildi. Copla, sopayla, yemek sıralarının üzerimize atılmasıyla başlayan saldırı, aralıklı ve yoğun olmayan tüfek ateşiyle destekleniyordu. Kısa sürede içimize daldılar. Koşuşum kapıya yakın olduğundan ön sıradaydım. Rasgele copluyor, sopalıyorlardı. Ön sıradakiler askerlerin içinde kalmıştı. Yerden hiç kalkmadım, ıslak ve kaygan betonda sürekli dayak yiyerek koşullardan birine gitmeye çalıştım. Öylesine yoğun copluyorlardı ki; bunu başaramadım. Benim gibi asker içinde kalanlarla birlikte koşullardan birine yarı baygın atıldım. Bunca yoğun dayak yediğimi ve bunaldığımı anımsamıyorum. Hepimizi bir koşuşa toplamış saatlerce bekletmiş ve bu arada arama yapmışlardı.

İşlerini bitirdiklerinde sayım alacaklarını söylediler. Sayım vereceğimizi ama arkadaşlarımızı vermeyeceğimizi söyledik. (İstediklerinin kimler olacağı tahminen biliniyordu). Tamam dediler. Oluşturdukları asker koridorundan ikişer kişi kol-

kola girerek geçtik. Süretli laf atıyor ve yarın tekrar geleceklerini söylüyorlardı. Bizden önce, 0-2 ve alt cezaevlerinde operasyon tamamlamış ve amaçlarına ulaşmışlardı. Bizim bölümde operasyon ikinci güne sarkmıştı... Koşuşlarımıza döndüğümüzde gerçek bir yağma ile karşılaşmıştık. Yükte hafif pahada ağır ne varsa alınmış, geri kalan herşey (yiyecek, içecek, giyecek, yatak, battaniye) birbirine karıştırmışlardı. 0-1 bölümünde para olarak 280 bin lira yağmalanmıştı. Pek çok arkadaş yerinden kımıldanmayacak denli coplanmıştı. Vücutumda, özellikle arka tarafımda- morarmayan tek bir nokta yoktu... Dedikleri gibi ertesi sabah geldiler. Bizde kararlaştırdığımız üzre üçüncü koşuşta toplandık.

Altmış kişinin kaldığı iki bölümlük, koşuşun tek bölümünde ikiyüz otuz kişi sığıştık. Öylesine üstüsteydik ki; kımıldamak dahi mümkün değildi. Biz izin vermedikçe içimize dalamazlardı... İstedikleri adamları her ne pahasına olursa olsun alacaklarını söylediler. Coplayarak etten ve kemikten barikatı aşmayı denedilerse de başaramadılar. Birkaç kez tavana ateş ettiklerinde, ölüm olasılığını azaltmak için başlarımızı birbirimizin bacakları arasına soktuk. Ağustos sıcaklığı, nispeten kalın giyinmiştik, sıkışıklık ve gerginlik dayanılmaz bir bunalıya neden oluyordu. Gaz bombası ekibinin gelmesini bekliyorduk. Bekleme süresinde hava almak için başımızı kaldırdığımızda tavana ateş ediyorlardı. Giderek uzayan bekleme süresi bunalıya, bunalı da yıldınlığa yol açıyordu. İnsiyatif kaybolmuş, herkes kendisiyle baş başa kalmıştı. Fısıltılarda yıldınlığı sezmemek mümkün değildi. Sonunda gaz bombası ekibi geldi.

Binbaşı Adnan, gaz bombası atıldığında nasıl davranmamız gerektiğini açıklıyordu. Gaz bombaları atılacak ve biz bu sıkışıklıkta ölmek için ellerimiz başımızda, yarı eğilerek maltaya çıkacak, oradan bahçeye vardığımızda yüzükoyun yere yatacaktık. Gaz bombası atılmak üzere iken, arkalardan biri dışarı çıkmak istediğini söyledi. Biz çigne-

çiğneye çekip gitti. Sonra çözülme başladı (insiyatif konsa, ne bileyim marş yada slogan atılsa çözülme olmazdı). Yarıya yakın gönüllü olarak dışarı çıktı. Bunun üzerine rahatça operasyona başladılar. Uzun süre koşuşta dövüldük. Sonra iki yöne ayrılan asker koridoru oluşturdular. Birinden istedikleri 20-30 kişiyi geçiriyorlar, diğerinden bu bölümde kalacak olanları. Asker koridorundan en hafif olarak yarı baygın çıkıyordu. Almak istedikleri kişiler, koridordan sonra ziyaret yerinde ve alt cezaevinin önünde iki operasyondan daha geçirildi. Hemen arkasından da 12 Eylül geldi. Operasyonla birlikte Açlık Grevi yapılmış, nispeten yıldınlık önlenmişti. 24 Aralık 1980 gününe kadar korkunç tedirginlikler, güvensizlikler yaşandı. Gene de sayımın dışında (bir süre yüzümüz duvara dönük sayım aldılar). Herhangi bir yaptırıma uyulmadı, ama karşı tavır da geliştirilemedi. Alt cezaevinde daha politik unsurlar toplandığından sayımda hep sorun çıkarıldı.. Neyse bunlar sorunun dışında yanıtlar oluyor.

SORU: Diğer bütün insani haklarda olduğu gibi kitap üzerindeki kısıtlamaları da bir yana bırakırsak; belki de dünyada yalnızca Metris'te yaşanmış bir operasyon var: KİTAP OPERASYONU: Ve bu operasyon şiire döküldü, olayı şiirleştirirkenki çıkış noktası neydi?

YANIT: Kitap Operasyonu'nun beni etkilemesinin ve bu etkinin şiire dönüşebilmesinin en önemli biri, bilincine varılmış kitap sevgisidir. Arkadaşların kitapları hor kullanması yüzünden onlarla gırtlak gırtlığa gelen ben, operasyon sırasında parçalanmış kitaplardan etkilenmem mümkün değildi. Tabii bu etkilenmenin biçimsel yanıydı. Kitap için bin küsur insanın direnme kararı alıp direnmesi başlı başına güzel bir olaydı. Tarihte böylesi bir direnişin olduğunu hiç sanmıyorum. Kitap okuma bilincinin henüz oluşmadığı bizim ülkemizde tarihe mal olması gereken bir direniş yaşandı. Tabii bu direniş sanatsal yaratıklarla belgelenmeli. Salt direniş olarak anımlarda yaşaması çok kuru olur. Ki-

tapların önünde barikatlar oluşturuyor ve geceye sarkan bir direniş yaşıyor. Bu direnişi yapanların çoğu da henüz kitabı özenli kullanmanın bilincinde olmayan insanlar.

küsür insanın tartışmasız doğru bir eylemde, sesi sese katarak çoğaltmaları çok görkemli bir olaydı.

Şiir, olay yaşanırken yazılmaya başlanmıştı, diyebilirim. Olayı yaşamak, tarihte ilk kez böylesi bir olayla karşı karşıya olunduğunu sezmek, bu olayı şiir diliyle belgeleme sorumluluğunu hissetmek, kitap sevgisinin bilincinde olmak gibi etkenlerin bir araya gelmesiyle şiir yazıldı. Şiirin başarı ve başarısızlığı ayrı bir konu.

SORU: Şafak Türküsü, Kitap Şiiri, Müebbet Türküsü ve daha yayınlanmamış ve yayınlanmayı bekleyen onlarca şiir... Bu denli yoğun bir duyarlılığı neye borçlusunuz?

YANIT: Eğer ortada yoğun bir duyarlılık varsa, yoğun olaylardan yada olayların yoğun yaşanmasından söz etmek gerekir.

Duyarlılığın şiirle buluşması cezaevinde olmasına karşın, önceden de yaşamadan yoğun etkilendiğim söylenebilir. Şu da bir gerçek, her koşul kendine özgü duyarlılıklar yaratıyor.

Cezaevlerinde pek çok şeyin acısını, yokluğunu, özlemini yaşadık, yaşıyoruz. Öncelikle hepimizin duyarlı olduğu ve yeni duyarlılıklar yakaladığından söz edilmeli.

Ne var ki; pek çoğumuz yoğun olaylar yaşamaktan, olaylı yoğun yaşamaya geçemedik. Belki de bu yüzden şiiri yazmaya çalışan pek çok arkadaşımız bu işi beceremiyor.

Özünü yaşantının hay huyu dışına çıkmadan, kendine özgü düşünce ve duyarlılıklar yakalamadan şiir yazabilmek mümkün değil... Duyarlılığımı yaşadığım koşullarla birlikte ve belki deasil olarak kendi çabama borçluyum.

Aynı koşulları yaşayan insanlar, benzer bilinçler yakalasa da benzer duyarlılıklar yakalayamıyor. Duyarlılık bir temel olarak belki de çocuklukta oluşuyor. Bunu bilimin işi olarak bir kenara bırakalım. Biz ancak el yordamıyla bir şeyler söyleyebiliyoruz. Kendine ve topluma soru sorma-

ya başlayan, yaşamsal bilinç edinen kişi aynı ölçüde duyarlı oluyor diyebiliriz.

Duyarlılığın şiir diliyle buluşması farklı bir olay. Kendimi çok sorgulayan biriyim. Sorularımı egemen düşüncenin her türlü biçimlenişinden etkilenmeden, korkmadan yarıtlıyorum. Bir başkasının hiç farkına varmadığı bir hareket, bir duruş, bir gülüş, bir bakış beni etkileyebiliyor. Bu etkilenme olumlu yada olumsuz oluyor. İnsanları iyi gözlemleyebilen biri, o ayrıntıdaki hareketin nedenini bilebiliyor.

SORU: Şiirinizin temel izlekleri konusunda neler söyleyeceksiniz?

YANIT: Sanatçıların temel izlekleri hiç değişmedi. İnsanca olan her şey sanatın konusu ve izleği olur. Aşk sevgi ölüm, ayrılık, hasret, acı, umut, umutsuzluk, zafer, yenilgi... Ne var ki; her sanatçı kimi izleklere yakınlık duyabilir, onlar öne çıkabilir. İzlekleri seçik sanatçının dünya görüşü ile ilintili olduğu kadar yaşadıkları ile de -özel yaşantı- ilintilidir.

Benim izleklerimi şu ana kadar 12 Eylül sonrası cezaevi ve toplumda var olan umutsuzluk belirledi. Direnme olgusu, ayrılık ve özlemler, umut, sevgi, aşk ve benzeri sayılabilir.

Yazarken trajik olanı yakalamaya çalışıyorum. İdeal olanın gerçek olana yenilmesi gerçek yaşamda da, sanatsal alanda da trajiktir. "İdeal olan", "gerçek olan"a yenildi, ama mutlaka ideal olan kazanacak diyorum şiirlerimde. Bu yüzden umut etmek benim şiirlerimin temel izleğini oluşturuyor.

Toplumda korkunç bir yabancılaşma ve karamsarlık var. Bir anlamda ısrarla umudu yazmaya kullanıyorum.

Yazdıklarımın insanlarda umduğundan çok fazla bir estetik ve bilinç yaşantısı oluşturduğunu gördükçe, yeni şiirler yazarken yeni yaşantılar yaratacağımı düşünüyorum, mutlu oluyorum. Yazma sürecindeki sıkıntıyı bırakırsak tabii.

SORU: Çok sorulan bir soru: Genellikle nasıl yazıyorsunuz? Belirli bir yazma yönteminden söz edebi-

lis misiniz?

YANIT: Belirli bir yazma alışkanlığım yok. Günümü yazma açısından, belirli dilimlere bölmem söz konusu değil. Şiirle iyice yoğunlaştığımda genellikle başka birşey yapamaz aralıksız çalışabilirim.

Genellikle bir imgeden yola çıkarım. Önceden belirlediğim konu ve izlekler de olabiliyor. Çoğu zaman bir tasarı olarak kalır. Bir tasarı üzerinde yoğunlaşırken başka bir şiir yazdığım zamanlar epeyce çoktur. Okuduğum kitaplarda, dergi ve gazetelerde ilgimi çeken bir olay olduğunda not alır ve bir şiirde kullanırım.

Örnek vermek gerekirse: İngiltere'de tarla kuşlarının dört mevsim ötmelerini sağlamak için gözlerinin kör edildiğini okumuştum. Tarla kuşları sadece bahar aylarında da ötmemiş, (Bülbülden sonra en iyi öten kuşmuş) sanırım aynı zamanda çiftleşme dönemi bahar ayları.

İngiliz şairi Shale'y'in tarla kuşları üzerine bir şiiri varmış filan... İlgimi çekmiş ve Hasan Hüseyin'in ölümle pençeleştiği aylarda "SİZE SÖYLÜYORUM" şiirini yazmış ve dize de "Kör etmesinler tarla kuşunu, genç ölmesin ozan" demiştim.

Bir başka örnek: Yunus balıkları balıkçı ağlarına takıldığında -bu ağlar onlar için atılmıyor oysa- intihar ederlermiş. Balıkçıları bu durum çok üzermiş. Bu duruma balıkçı dilinde bir ad veriliyor ama ben unuttum.

Müebbet Türküsü'nde bir dizede dile getirmiştim. Şöyleydi: "Şafaklan ağlardan Yunus çıkarsa balıklar beter ağlar."

Kitapla ilgili şiir yazarken, kitapların yakılmasıyla vb. ilgili bilgilenmeye çalışmışım. Uzun soluklu şiirde bilgi ögesini, ya da araştırma diyelim, kullanırım. Kafamda tasarladıklarım için bunu yapıyorum.

Yazarken çok kağıt harcarım. En küçük değişimler de şiirin tamamını temiz bir kağıda düzgünce yazarım. Genellikle yazarak, yazarken değiştirerek bir daha yazıp bir daha değiştirerek çıkar şiirler ortaya. Belki de bu yüzden bir şiir çok zamanımı alır çok yorulurum.

Merhaba dostlar

Merhaba dostlar...
merhaba yeni güne,
doğan güneşe,
hayata can veren,
emeğe, emekçiye
ve aydınlık yarınlar...

Korkunun, yılgınlığın, ihanetin kol gezdiği, baskı ve terörün katmerleştiği günümüzde, yayın hayatına başlamamızı selamlar, bu çetin ama şanlı mücadelede karanlıkları bir parça da olsa aydınlatan bir meşale olmanızı yürekten diliyoruz. Biliyoruz ki, size can veren, size güç veren, gücünüzü pekiştirip, aşılmaz bir engel, çelikten bir irade, sarsılmaz bir inanç yapan bizim gücümüzdür. Bu güç emekçilerin gücüdür. Uğruna ölümlere gittiğiniz, hapis yattığınız, çeşitli baskılara maruz kaldığınız, bu güç ki, bir gün zalimlerin beyninde balyoz gibi patlayacaktır, yıkacaktır, korku diyarlarını, kâğıttan kaplanları, şatoları, güzel günlere erişmek için, güzellikleri paylaşmak için, sevgi için, kardeşlik için tüm özlenen şeyler için, doğanın diyalektiğidir bu.

Dostlar...

Bu mücadelede biz emekçilerin her türlü ekonomik-demokratik-akademik sorunlarını gündeme getirerek bize en geniş bir şekilde bilgi vereceğinize inanıyoruz. Bu arada biz işçilere de seslenen bir yayın organı olarak, sınıfımızın geçmişin günümüze değin ekonomik-demokratik mücadelesini, bu mücadeledeki başarı ve zaafı, bu mücadeledeki eksiklikleri, karşılaşılan güçlükleri, günümüzdeki mücadelesiyle karşılaştırarak verirken önemli bir eksikliği kapatmış olacaksınız. Bu arada Türkiye'de şu anda çıkan çeşitli küçük burjuva -Reformist yayın organlarını bunların kitleler içerisindeki etkilerini kırmak da sizlerin görevidir. Bu görevi yerine getirmediğiniz, bu yayın organlarının kimlere hizmet ettiğini, kimlerin çıkarına denk düştüğünü, hangi kesime hitap ettiğini, neyle yetindiğini yeterli bir şekilde ortaya koyamadığınız müddetçe başarı şansınız azalır, bu kitlenin çeşitli revizyonist-oportünist düşüncelerin etkileri altına girmelerine neden olur.

Yayın hayatınızda başarı dileklerimizle...

Sarıyer Yeni Demokrasi
Okuyucuları

Ve Hüznün Ve Direncin Ve Sevincin Romani

Uğur Barış Can

"Akademi Kitabevi 1986 Roman Başarı Ödülü alan "Kardelen"-de, Öner Yağcı, küçük bir çocuğun, küçük ama yoğun duyarlılıklarını anlatırken, yaşanan bir toplumsal sarsıntıyı yüreklere ve beyinlere aktarmaya çalışıyor."

I pişil bir çocuk duyarlılığı düşünün. Adı ne olursa olsun.

...gösteriler, yürüyüşler, direnişler devri bir ülkeyi.

Bir de Ankara'ya.

Mevsim güzdür.

Çocuklar deliksiz uykudadır. Çocuklar masumdur. Çocuklar çocuklar be!

— Gözcü Gözcü

— Saat kaç?

Saat sıfır

Saat sıfır (dört)

Bir kent kuşatılmıştır. Varoşlarına tank paletleri, caddelerine asker postalları, sokak aralarına düdük sesleri hakimdir.

Eylül karabasandır.

Eylül ayrılıktır. Eylül hasret, Eylül özlem, Eylül katliamdır.

Ve Gülcan henüz çocuktur.

Ve babası iyiden, güzelden yana bir aydın. Ve anası "göğün yarısı" bir kadındır.

Ve Eylül karabasandır

Her gece evler basılır, insanlar tutuklanır, aşklar kelepçelenir ve kışlar dolar ha dolar.

Bir yangındır bu "Bir çağ yangını". İyiler bu yangından mutlaka payını almalıdır.

Nitekim beklenen gün gelip çatmıştır.

Gecenin bir vaktidir. Kapı çalınır. İçeriye polis ve asker dalar. Gülcan yatağındadır. Korku içindedir. Önce kitaplar yağmalanır, sonra kasetler, sonra da evin biricik ışığı baba... Alınır götürülür.

Uzun bir ayrılığın hüznü bir başlangıcıdır bu. Gülcan artık yalnızdır. Anasına doyamamıştır. Babasına doyamamıştır. İçerlenir. "Nereden bilirdim" der "ben, o gü-

KARDELEN

nün çok önemli bir gün olduğunu. Evimizin dağılacağını. Birlikte yaşamamızın o gün son bulacağını". Ve ağlar. İçine ağlamayı ilk o gün öğrenir. Sessizce kimseye belli etmeden.

Ayrılık acıdır. Hele "Eylül ayrılığı!" Bin kat acı. Gülcan uzun süre babasından ne bir haber ne de bir mektup alır. Geride sadece güzel anılar kalmıştır. Döner dolaşır onlara sarılır.

Bir yandan da büyür.

Can'dan (yani babasından) hep güzel şeyler öğrenmiştir. "Dünyanın her şeyini sever". "Ağaçları, kelebekleri, siiri, öyküleri, kitapları..."

"En, çok da insanları.

Ama iyi insanları, kötülerini değil."

"Sevgiler, insanları ısıtmak için değil midir? Öyleyse, ayrılıklar da insanları üşütmek içindir" der. İnadına bekler ha bekler.

Kışlar geçer, baharlar, güzel yazlar geçer. Ama ayrılık bitmez. Bu arada babasından ilk mektubu almıştır. "Bir bayram günü geleceğim yavrum, bir bayram günü çalacağım kapının zilini". Sevindir, coşar, zıplar. Dünyalar Gülcan'ındır artık. Yüreği güm güm atmaktadır çünkü.

...Ve mektuplar yazar babasına.

"SENİ SABIRSIZLIKLA BEKLİYORUM AMA SABIRLIK ÇİÇEĞİ GİBİ OLDUĞUMU DA BİLMENİ İSTİYORUM. BİR KARDELEN GİBİ, BAHAR GELSİN ARTIK DİYE RENKLENDİĞİMİ, RENKLENMEYE ÇALIŞTIĞIMI..."

Beş yıl beş kocaman yıl "direnmenin öbür adı" olan bu "beklemek"le sürer gider. Gülcan "santim santim büyür, yüreği güm güm büyür, beyni öğrene öğrene, dola dola büyür." Okullu olur. Yılların nasıl geçtiğini bir o bilir. Babasından "Güvercinli, keklikli, serçeli, kartalı öyküler" alır. MARTI'yı okur. (Hani şu özgürlüğü arayan MARTI var ya!) PROMETE'yi, 8 Mart'ı 1 Mayıs'ı öğrenir. Bir de "ünlü bir sinemacının ölümünü".

Ve...

Ve bir kış günü annesini, o canı kadar sevdiği annesini ansızın verir.

Analar topraktır. "Bereketli, doğurgan, yemyeşil bir toprak."

Gülcan kardelendir.
Ve Eylül darbedir.

Ayrılık acıları, acılar Gülcan'ı Gülcan yaşamı kovalamaktadır. Yaz bu süreci ve Gülcan'ın bilinç akışını öylesine yalın, öylesine içten, öylesine temiz bir üslupla verir ki, insanın kâh ağlaması, kâh sevinmesi, kâh üzülmesi tutar.

"Ne kadar çok insan varmış ma pushanelerde!

Çokmuş çok!.." der Gülcan.

— "Mapusanelerin kapıları hep mi kapalı?"

— "Mapusluk kolay şey değil ki.

Hep demirlerin arkasında tutuyorlar. Ellerini bağhyorlar. Ayaklarına zincirler takıyorlar. Saçlarını kesiyorlar. Kötü yemekler veriyorlar. Zorla elbise giydireyorlar. Pis ve karanlık hücrelere atıyorlar..."

"Nasıl duruyor orada baban?"

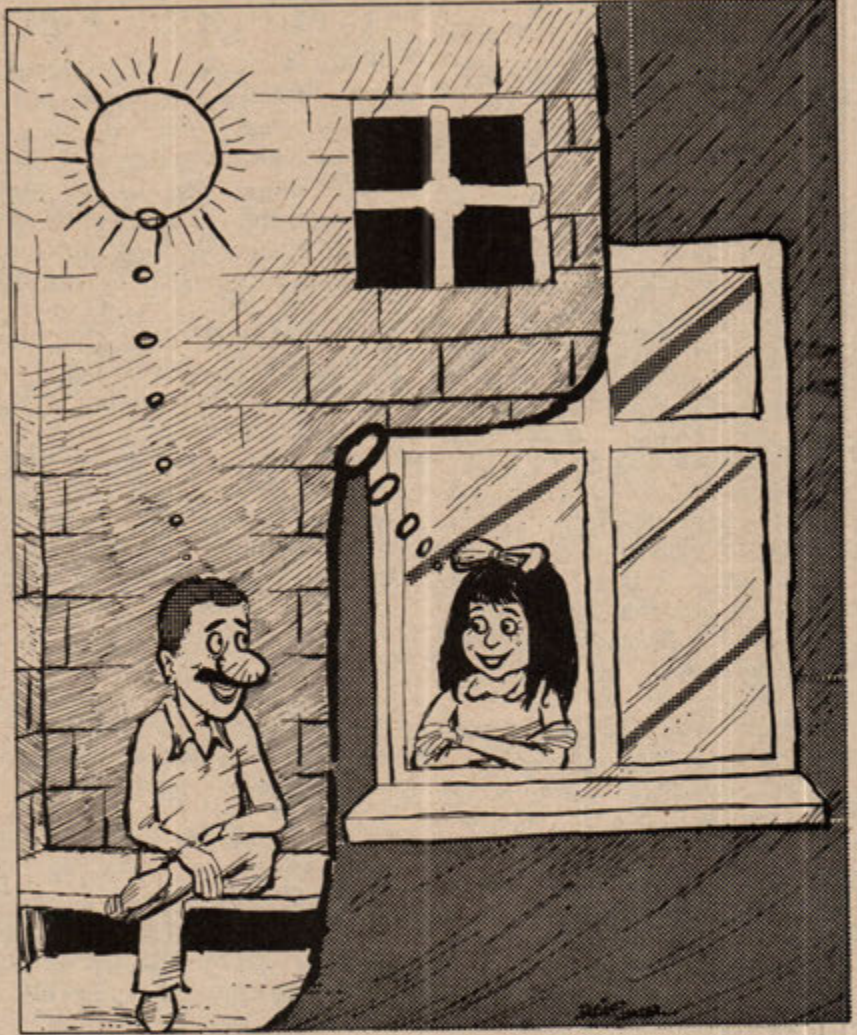
Hem de gün değil, hafta değil, ay değil, yıl değil, yıllarca...

Hüznü sevinç, sevinci neşe yapmak! Ve her "Eylül" ayında "Göğün maviliğinde kanat çırpın bir bezaz güvercin" yollamak Gülcan'a.

Kolay mı?

Dile kolay.

"Eylül ayrılığı" Gülcan'a sadece eskiye dair güzel anılar değil, bir de babasından kalma eski bir battaniye bırakmıştır. "Mavili yeşilli bir battaniye..." "Bir şerit var battaniyenin kenarında diyor" Gülcan, "Yumuşacık, kırmızı şir şerit. Onu parmaklarının arasına alınca rahatlıyor Gülcan. Onu okşaya okşaya uyumayı seviyor. Onu okşaya okşaya da alıyor uykusuna ve düşlerine. "Güzelim düşlerine!.." Babasını görüyor. "Babam nasıl uyuyor ki? Onlarca kişi aynı yerde yatıyorlarmış. Tek odada. Adı neydi? Ne denirdi o odalara? Koşuş mu? Evet koşuş. Mektuplarında öyle yazıyor ya. Falan koşuş diye yazıyoruz ya zarfın

üzerine. Orda işte. Her yer demir. Demir sesleri, kapılardaki zincirlerin şakırtıları, düdük sesleri, köpek havlamaları..."

Beş yıl beş kocaman yıl. Can'la yaşıyor Gülcan. Gezerken, tozarken, yerken, içerken... Ağlarken, gülerken, hatta uyurken. Ve hep hasret çekiyor. Hasret ki, ismi rüzgarlarda saklı bir güldür. Gültü çoğaltıyor. Bütün insanları kardeşi biliyor (Kötüler hariç). Barışı seviyor, savaştan nefret ediyor. Picasso'yu, Guernica'yı öğreniyor. Behrengi'yi okuyor. Ferhad'ı, Sirin'i...

Hayat savaş değilse nedir ki? Savaşıyor. Düşman deryadil salına kilit vuruyor. Ölüyor ölüyor diriliyor. Ve...

Ve bir şafak vakti kapının zilineki kanarya sesiyle Can'ına kavuşuyor.

"Bir kardelendir Gülcan.

Kardelenler, boynu bükük değildirler, inattırlar. Amansız kışa durderler usanmadan. Her kış yeniden uzatırlar çiçek boylarını. Gönül ışıttırlar.

Gülcan "Eylül" kardelenlerinden biri."

GELİR GÜN

Mehmet ÇETİN

“Bilhassa baharda ram eder kendine içerdeki adamı hürriyet denen ifrit...”

1.

Bu ilkyaz da geçip gidiyor kıyısından ömrümüzün.

Yıllardır, ne dallara su yürüdüğünü ne tomurcukların birer birer patlayıp yeryüzünü çiçeklendirdiklerini gördüğümüz yok. Bunu pek dert etmiyoruz desek de, yoksamak yetmiyor. Daha değişik çabalar gerekiyor. Ama belirlediğimiz sınırdan gezinmekte, mevzilerimizi savunmakta kararlıyız. Kuşkusuz ki sınırlar tehliktedir. Ansızın ve yanlışlıkla (!) vurulmak var bir sınır boyunda. Yine de bizimki bir başka sevda. İçerdeyiz ama özgürlükle tutsaklığın bulduğu bir sınırdayız. Fiziksel olarak tutsak olanın, özgür olması kuşkusuz ki öncelikle bilinç olayıdır. Ve içerdesiniz, bir ilkyaz daha geçip gider dış duvarın, dikenli tellerin ve nöbetçi kulelerinin kıyısından, geçip gider de, göremezsiniz: Diyelim ki Mudanya yolu kıyısında bir erik ağacı çiçeğe durur, dallarından birine salıncağını kuran küçük bir çocuğun gültüştü yüzü çiçeklenir de, göremezsiniz. Şimdi Munzur dağları, kan izlerini ayaklandıran kordelelerle donanmıştır da, bilirsiniz bunu ama göremezsiniz. Yine bir can öldürülürken çığlıklarla düşerler geceye karanfiller, yüreğimiz ezilir ama... İşçiler, nice yıldan sonra ilk kez greve giderler, kaygı ve coşkuyla bakarlar birbirlerine, ilk ateşi yürekten yüreğe yakarlar, kolkola dururlar, birden ve ansızın çiçeklenir fabrika önleri, ölesiye orda olmak istersiniz ama gidemezsiniz, göremezsiniz. Anneler, sevgililer, çocuklar, yürüyüş yapan öğrenciler gibi ellerinde karanfillerle, ellerinde kır çiçekleriyle birikirler cezaevi kapılarında, çiçeklerin içeri verilmesi yasaktır, bu kadarını bile göremezsiniz.

Ve...

Bu, geçip giden ilkyazdır.

İlkyaz, sıcaklara hazırlıyor çiçeklerini. Başakları, olgunlaşmanın iklimine... Göremezsiniz ama acı sarısı

yüzünüz bir menekşe tarlasıdır artık. Kotarılan ilk grevdir fabrika önlerinde, gençliğin devinimidir, kırlara düşen kırlangıç seslenişi, hasret ve sevidir.

Bunu böyle bilmişsiniz:

“Sen ürpermelisin içerde / dışarda kırk günlük yerde yaprak kırır-dasa”.

İşte böyle bir sınırdadır içerdeki. Bir yanıyla içerdedir ama diğer yanıyla, yani bilinci ve yüreğiyle öylesine karışmıştır ki dışarının kalabalığına, öylesine özgürdür ki!.. Dışarda kırk günlük yerde bir yaprak kırırda da ürperirse içerdeki, bunca patlayan tomurcuk, çiçeklenen yeryüzünüz nasıl ayaklandırmaz, nasıl motive etmez içerdekini duygularını? İşte bunu, yasalar ya da yaptırımlarla engellemek hiç mümkün değil! Tarihlerindeki, işkenceyi, zindanı, en amansız zulmü ve karanlığı yenen, bilinçlerindeki, gültüşlerindeki bu çiçeklenmedir hep özgürlük mahkûmlarının. İçerdeki için özgürlük bu çiçeklenmeyle başlar. Dışarda ilkyazlar geçip gitseler de, içerdekini bu çiçeklenmesi biter değil. Hiç dışında durmadığı umuduyla, bilinciyle, inancıyla, türküsü, şiiri, gültüşüyle, çiçeklenmenin yurdunda sanki.

Uçurum kıyısında da olsa, hayatı ve ilkyazı savunan doğuşken bir çiçektir...

2.

Yaşanagelen koşulların bir cephesi kuşkusuz ki zulümdür, acıdır, çığlıktır. Ancak yine kuşkusuz olan bir diğer gerekçe, bu acıları ve hatta ölümü de yenen yürek ilk yazlarının daimiliğidir. İçerdekini iç denizinde, hep özgürlüğün kıyılarına kürek çeker tayfalar, hep yeni ilkyaz taşır dururlar kırlangıçlar. Ve çiçekler tükenir değil içerdekini gülistanında. Ve bir de bu gülistanı tepeden turnağa çiçek bolluğuna boğan gelişmeler olursa... İşte, yaşanan ağır ve sancılı bir sürecin yeni bir kesitindeyiz. Yeni bir 'yaz'ın, yeni sıcakların eşliğindeyiz. Bilincimizde açıp duran çiçekler öyle ansız çıga-lyorlar ki! Pek çok güzel, anlamlı

gelişme var, açıp duran birçok yeni çiçek var, tek tek yazmak gücümü-zü aşar. Ve bu çalışmamızın konusunu oluşturan 'dergiler' olayı da, sözkonusu olumlu gelişmelerin küçük bir yansımasıdır. Ancak bunu olduğundan fazla öne çıkarmamak, abartmamak da yaşanagelen deneyimlerin bıraktığı önemlice derslerden olsa gerek. Bu konuda gerekli özen gösterildikten sonra, bu alandaki çiçeklenmeyi de sevinçle karşılamak gerekli olan ilgi, sorumluluk ve coşkuyu orta yere koymak, olayı sahiplenmek doğru olandır.

Dışarda, bir ilkyaz geçip gidermiş dikenli telin kıyısından. Geçsin efendim, geçsin! Bilinçte ve yürekte, bu çiçeklenme olduktan sonra, içerdekini, umudun dışında durmasını hiç mi hiç beklemesin kimse!

3.

Bir çiçek, iklimine kavuşursa gerçek rengini, kokusunu, güzelliğini ancak bulur ve işlevini kazanır. Ve kavgasının tarihi de öncelikle bu süreçte saklıdır. Kar altında ayaklanan kardelenlerin, kayaları yarıp çıkan çiçeklerin ortalarında bıraktıkları en derin iz kuşkusuz ki bu doğuşkenlikleridir. Ve her ne kadar bunların güzel-çirkin oluşlarına dair öznel yargı ve beğeniler değişik yaklaşımlar getirebilirlerse de, oluşmuş kimi evrensel normlardan ve beğenilerden de söz edilebileceği yadsınamaz. Tek başına “Benim çiçeğim iyidir” satıcılığının o çiçeğin iyi-güzel olmasına -ve hemen hiç- yetmeyeceği gibi... Bilinir ki, olaya nesnel bir yaklaşım getirmeyenin, sonunda kendi çiçeğinin solan yapraklarının içine, kendi subjektivizmine kapanıp kalacağı kaçınılmazdır. Etrafa her an güzellik dağıtabilmenin gerekli koşulu gerçeğin ikliminde olmaktır. Ve gerçeğe en üst düzeyde bağlı kalmak; olaylara, gelişmelere, çelişmelere, bütünselliği içinde hayata nesnel bir yaklaşım ve yorum getirmektir. Bu çiçeğin kendi iklimine kavuşmasının da adıdır...

Olaya dair küçük bir sorgulamaya gidelim. Üzerinde çok kapsamlı düşünülüp sonuçlar oluşturulacağı, olumlulukların, geliştirilip, başarının yurduna puntolanacağı, yanlışlardan mutlaka ve önemli derslerin çıkarılacağı, gerçekten gerekli ve

runlu ideolojik-teorik-politik / örgütsel derinleşme ve yetkinleşmeye gidileceği bir zaman periyodundayız. Bunun sorumluluğunu duyanlar, savunduklarını söyledikleri dünyanın kuşkusuz ki hakettikleri kimliği kazanacak olanlardır. Bunu, birlikte yaşayıp göreceğiz! Ve bu noktada yığınlar, daha çok yığınların ileri unsurlarına, yasal yollardan ulaşmaya çalışan, her türlü anti-demokratik baskı ve engellemelere karşın, siyasal bilinç, üretilen yeni politikalar taşıyan ya da toplumsal muhalefete kültürel ivme kazandırmaya çalışan sözkonusu dergilere de önemli görevler düşmektedir. Düşmeli de...

Nitekim, bu işlere soyunan pek çok dergi yazın hayatına atılmaya başladı şu sıralar. Bu alanda tam bir çiçeklenme yaşanıyor. Habire yeni tomurcuklar patlıyor, habire şaşkına dönüyoruz bu coşku çığlıklarıyla. İyidir ve öyle sanıyoruz ki bu 'Yeni'ler olayı bu kadarla da yetinmeyecek. Daha pek çok 'Yeni' ile karşılaşacağız. Ve kuşkusuz ki bu 'Yeni' ekleri daha farklı kaygılardan dolayı gündeme gelmektedir. Yoksa, içerik ve biçim açısından sözkonusu örtüşmenin mutlak olarak gerçekleştiğini söylemek biraz zor ve tartışmalı da! Hayır, zaten "Eski bile olsa, güzele bağlı kalmalı insan". Bu anlamda, aslolan, dergi adlarının önlerinde yapılan 'Yeni' ekleri değil, neyi, nasıl ve kimler için savunduklarına verilecek yanıttır. Yani bunların somut gerçekliğinde, hatlarında, pratiklerinde duran yanıtıdır. İşte, 'Yeni'lik olayını aslolarak burada aramak gerekir. Kazanacak olan; gelişmeyi, devinimi, ilerlemeyi temsil eden, bu kaygıyı taşıyıp hep bunun kavgasını veren ve bunu doğru bir yöntemle sonuca götüren 'Yeni'dir ki bunu da, yine hayatın yanılmaz gerçekliği kanıtlayacak, hakedeni ödüllendirecektir.

4.

Tanık olunandır ki, adı 'Yeni' ile başlayıp, 'eski' 'yeni'lerini savunan kimi dergiler olayı ötesinde, bir de eskiyi tümünden yadsıyıp, yeni bir kimlikle ortaya çıkanlar var. Ne de olsa bu eğilimlerin ısrarla dikte ettirdiği günleri yaşıyoruz yıllardır! Dergi adları, kimilerinde kısmen

olumlu bir konumlanışa tekabül etse de 'önemli bir kısmın' da eski sağlıksızlıkların başka bir biçimde -ve nihilizmin dölyurdunda-sürdüğünü gösteriyor. Ve bu sağlıksızlık biraz da belkemiği edinememiş yapılanmaların 'yapısal' karakterlerindedir. Örnekelere gitmek, bunu kimi kanıtlarıyla orta yere koymak kuşkusuz ki mümkün, ancak burda amaçladığımız bu değil. Daha çok, sorumluluk bilincine işaret etmeye ve şunu söylemeye çalışıyoruz. Ne eskiyen yanıшта ısrar etmek, ne de 'eski' doğruları bırakıp 'yeni' diye yeni yanıışlara yönelmek doğru olan değildir. Sözkonusu dergiler özelinde de, sorgulamalarını gerçekten yeni ve ileri olan şeyler uğruna yürütmelerinin beklendiğini de vurgulamak gerekir. Ve perspektif ve yorum ve yaklaşımlarında, gerçeğe en üst düzeyde bağlı kalmaları da... İşte en temel sorumluluk bu olsa gerek. Bu anlamda öznel yorum ve yaklaşımların getirebileceği zararları baştan çok iyi hesaplamak gerekiyor.

Umuyoruz ki, konumlanışlarının, kitlelere siyasal bilinç taşıma araçları olduğunun bilincindedirler. Bu durumda, yığınlarda her an yüzyüze, olay ve gelişmelere doğru bir yöntemle ve doğru bir bakış açısı vermeye çalışan dergilerin tavırlarıyla nesnel bir düzlemde yola çıkmaları hayati bir öneme sahiptir. Eğer ki, kitlelerin/siyasi/bilinçlendirmelelerinin yolunun geniş siyasal teşhir kampanyalarından geçtiğini, sözkonusu dergilerin de birer etkin araç olduğunu düşünüyorsak...

Siyasi teşhir kampanyaları ve dergilerin bu işteki sorumluluğu dedik. İşte, hayatın her cephesinde örgütlenmesi gereken bu olayda, dergiler özelinde daha en baştan aksayan bir şeyler var. Her şeye kavuşamaktan, yetersizliklerden değil, düpedüz önemli yanlışlardan, sorumluluğun bilincinde olmamaktan söz ediyoruz. Ve sözetmelikle kalmayıp, küçük bir örnekelere gidelim istiyoruz artık. Ancak, yapmak istediğimiz herhangi bir derginin değil, yaklaşım yanlışlığını ortaya koymak olduğundan, gerekmedikçe ad vermeyeceğiz. Amaçladığımız ilk elden, yanlışların ortak bir doğruluk paydasıyla

altedilmesidir. Doğruları zaafa uğratma yanıışını sürdürmekte ısrar eden olursa, o aşamada herhalde, herkesin diyecek bir çift sözü olacaktır. Bundan kimsenin kuşkusuz olmasın!

5.

İçinde bulunduğumuz koşulların özgünlüğü bizi yanıltıyor olabilir ama inanıyoruz ki ülke gerçeğinde toplumsal duyarlılığın odaklaştığı nokta daha çok insan hakları sorunudur. En küçük demokratik hak ve özgürlüklerin rafa kaldırıldığı, en doğal demokratik örgütlenmelerin yasaklandığı ya da ağır baskılara uğratıldığı, büyük ekonomik sıkıntı ve yoksullaşmanın yaşandığı ama ekonomik-demokratik mücadele araçlarının bile dumura uğratıldığı, onbinlerin işkencelerden geçirildiği, zindanlara doldurulduğu, yaygın öldürme ve idamların yaşandığı bir ülkede, kuşkusuz ki sorunlar arasında başat rolü insan hakları olayı oynayacaktır. Ve dergilerin bu yönde yürütecekleri siyasal teşhir kampanyalarının, sesine kavuşan bir türkü gibi meydanlarda somutlaşacağı da bir gerçekliktir. Toplumsal duyarlılığın bu amaçlı motivasyonu, özellikle gerekli ve ertelenemez bir yükümlülüktür. Ve tüm olanaksızlıklara karşın bunun gerçekleştirilmeye çalışıldığının da altını çizmekte yarar var. Nitekim, örnekelere araç kullandığımız dergi de bu kaygıyı taşımış, kendince adımlar atmıştır.

Sözkonusu dergi Şubat '87 sayısında "Tüm Siyasi Tutuklulara Özgürlük" başlığıyla geniş bir yazı yayınlamış, yalan ve demojojileri açığa çıkartarak okurlarına gerçekleri iletme çalışmıştır. Ne ki;

"Gündemimizin başına geçirmemiz gereken'in "tüm siyasal tutukluların serbest bırakılmasının sağlanması" olduğunun söylenmesine ve soruna dair pek çok duyarlı, doğru yaklaşım getirilmesine, bunlarda ortak paydayı sağlıyor olmamıza karşın, önemlice yanlışlara düşülmüştür. Ki bu zayıflatıcı bir rol oynamıştır veya oynayabilir. Bunu bir örnekle somutlaştırmaya çalışalım. Çarpıcı bir örnek olarak kabul edilen Diyarbakır Cezaevi gerçeği ve buradaki ölümlerin gerçeğine -dair doğru bir yaklaşım getirildikten son-

ra, dört kişinin kendilerini yakma eylemlerine ilişkin olarak; "Diyarbakır Cezaevi'nde 4 tutuklunun kendilerini yakarak intihar ettiği söylenmektedir. Oysa/bugün herkes hücredeki bir insanın bir kibrit çöpü bile bulabilmesinin olanaksız olduğunu bilir. Bir kibrit çöpünü bile bulamayan bir tutuklu kendini yakacak miktarda yanıcı maddeyi nasıl temin edebilmektedir? Bu tip iddiaların iler tutar hiçbir yanı yoktur" denmektedir.

İşte bu tavır hiç doğru değil! Çünkü nesnel bir açıklama olmaktan, somut gerçeklikten uzaktır.

Egemen güçlerin böylesi durumlarda da bilinin çarpıtmaları, demagoji ve yalanları, başvurdukları yöntemler ve araçlar, kuşkusuz ki vurgulandığı üzredir. Ama olay somutunda takınılan bu tavır hayatın gerçeğine değil, sözkonusu yalan ve çarpıtmalara yarayabilir pekala. Çünkü, alınan tavır, nedeni araştırıp bularak değil, sonuca bakarak belirlenmiştir. Ve politika böyle oluşturulamaz! Bir şeyi çok iyi anlamak gerekiyor ki yalana ve çarpıtmaya gereksinmesi olanlar çürüten güçlerdir. Ve olayı salt bir düzlemde sorgulayan arkadaşlar, sözkonusu zayıflatıcı tavrı benimsemişlerdir. Somuta, kendi gerçekliğinden değil, egemen güçlerin yalan, çarpıtma, demagoji yapma gerçeklerinden yola çıkarak, ayrıca araştırma zahmetine katlanmadan olaya böyle bir açıklama getirmişlerdir. Yöntem olarak yanlıştır bu ve yaratacağı sonuç oldukça zararlı olabilir. Çürüten güçlerin yalan ve çarpıtmalarını yine hayatın kendi gerçekleriyle açığa çıkarıp teşhir etmek ve bunları siyasi teşhir kampanyalarının unsuru yapmak bir gerekliliktir.

Hayır, istenirse en kötü hücre koşullarında bile bulmak istediği kibriti, yanıcı maddeyi bulabilir insan ve bilerek ve isteyerek, bilinçle ve sarsıcı bir kararlılıkla bu eylemi gerçek kılabilir, yani kendini yakabilir. Bunu yapabilir insanlar. Eğer ki bunu da bir mücadele yöntemi olarak benimserse... Nitekim Diyarbakır Cezaevi'ndeki 4 ölümlün gerçeği de budur. Kaldı ki yanıcı maddeleri ve yakıcıyı nasıl bulduklarının da açıklaması vardır. Yeter ki bu öğrenil-

meye çalışılsın. Kanıtlayacağız! Ancak, öncelikle hücrede değil, koğuşta gerçekleştiğini de söyleyelim bu eylemin ve tanıkları dinlemeye geçelim.

"Bir de yangın olayı var; bazı arkadaşlar kendilerini yaktılar. (...) Ferhat Kutay, 'Biz bu cezaevindeki insanlar için kendimizi feda ediyoruz, cezaevinde insanca yaşam koşulları gelsin diye kendimizi yakıyoruz, bu böyle bilinsin' diye kısa bir konuşma yapmış. Üstündeki battaniye ve kendi yağları bitince çökmüş. Bu sırada F.Kutay dirseklerinin üzerinde emekleyerek biraz ilerde kalmış olan küçük alevle kafasını tutuşturmuş..."

Bir başka tanık, yine Diyarbakır Cezaevi'nde tutuklu bulunan Mehmet Özgül, esas mütalaa hakkındaki savunmasında, cezaevi, işkenceler ve öldürmeler gerçeğine genişçe açıklık getirdikten sonra bu dört ölüm konusunda da:

"17-18 Mayıs gecesi sabaha karşı, 33. Koğuş'ta dört insan birden; Ferhat Kutay, Eşref Anyık, Mahmut Zengin, Necmi Öner, dünyanın hiçbir yerinde görülmedik bir biçimde, işkencelere dur diyebilmek, lanetlemek, protesto etmek için kendilerini yaktılar" diyor. Kısacası, 17-18 Mayıs gecesi (1982'de) bu dört insan, içinde buldukları koşulların gerçeğine denk düşen bir eylem olarak bunu kabul etmiş, bildirilerini bırakarak, kararlılıklarıyla ölmüşlerdir. Doğru bulalım ya da bulmayalım, gerçek budur. Ve olayı bu noktada öne çıkarmak gerekiyor. Yani, olayın sarsıcı gerçeği budur. Yoksa derginin yazdıkları değil! Ve bir ilginç tarafı, alıntılıdığımız bu tanık anlatımları sözettiğimiz derginin bu tavrından 6 ay kadar önce birkaç dergide yayınlanmıştır. Bu durumda diyelim ki Diyarbakır Cezaevi'ne uzanamadılar, diyelim ki kendileri tanık bulamadılar, olayı araştıramadılar ama hiç değilse bu konuda yazılanları da mı okumadılar? Üstelik olay dava savunmalarına kadar yansımışsa... Sakın yine 'kendi çiçeğimden başka çiçek tanımam' sevdası olmasın bu?.. Kendi yazdıkları dışında yazılanları okumamak, özenle izlemek sorumluca bir davranış olmasa gerek. Hele

de dergi yazarlarınınca...

6.

Gerçekler yenilmezdir.

Ve kanla, ateşle, ölümlle bastırılmaya çalışılan, yoksanan pek çok gerçek bu olayda da olduğu gibi aydınlığa kavuşacaktır. Bundan hiç kimsenin kuşkusu olmasın. Yaşayanlar, yaşadıkları acıların, yakıldıkları ateşlerin içinden başlarını kaldırıp anlatacaklardır yaşadıklarını, tanık olduklarını... İşte bu olaya dair, aynı gerçeği paylaşan, tanık olan arkadaşları dinliyorum. Yanıbaşımdaydılar. İlkın, "Dünyada benzerine belki rastlanmayacak bu olağanüstü, tüyler ürpertici türkü nasıl yakıldı?" diye soruyor ve yine kendileri yanıtıyorlar:

"Bu dört arkadaş, hücreden kısa bir süre önce 33. Koğuş'a verilmişlerdi. Bu koğuş, E Blok'ta üçüncü kattaydı. 100 dolayında bir mevcudu vardı. İki bölümlü sayılabilecek, bir tarafı ranzalı, diğer kısmı genellikle eğitim için kullanılan bir yapıdaydı koğuş. Ama arada duvar filan yoktu. Ranzasız kısımda dörder demir ayak üzerinde yükseltilmiş, kalorifer sularının dağıtıldığı iki tank vardı. Bu demir ayakların arası 2 metre kadardı. O dönemde, tutukluların parası gasbedilerek, milyonlara varan paralarla yağlıboya, tiner, fırça gibi malzemeler alınmakta ve bunlar koğuşlara verilip, koğuş duvarlarına Türklerin tarihine, destanlarına, Atatürk'e ilişkin resimler yapmaları istenmekteydi tutuklulardan. Bunlar, işkence zoruyla yaptırılmaktaydı. Bir de, gece nöbetleri vardı koğuşta, ikişer kişi, iki saat arayla nöbet tutmaktaydılar."

"Bu dört arkadaş, eylemlerini günler öncesi kararlaştırmışlardı. Eylemlerinin amacını haykıran bir bildiri hazırlamış ve bundan koğuştaki çok sınırlı sayıda insanı haberdar etmişlerdi. Eylemleri için 18 Mayıs'ı seçmişlerdi. (...) O gece nöbete kendilerini yazdırmış, gece boyunca dördü uyanık kalmıştı koğuşta."

"Kalorifer tankının demir ayakları arasındaki alana gazete, kağıt, mukavva, döşek pamukları, bez parçaları yığıyor arkadaşlar, bu yığın üzerine boya tiner gibi yanıcı maddeler döküyorlar. Sonra bağdaş

lerine döküyorlar. Ve yakıyorlar... Patlama sesi gibi bir ses gelmesi üzerine koğuştakiler yataklarından fırlıyorlar. Vakit sabaha yakın. Dört arkadaş, Ferhat Kutay ve diğer üçü; sloganlar atarak eylemlerini kısa cümlelerle anlatıyor ve kimsenin yaklaşmamasını istiyorlar. Ve etraflarında yanmakta olan bez, pamuk gibi maddeleri vücutlarının üzerine koyuyorlar...

"Artık Diyarbakır'da ölmek gerekiyor. Yaşamak için gerekçelere sığınmanın zamanı değildir!"

İşte bunu çok iyi anlamak gerekiyor. Ve hiç değilse anlamayı bir denemek...

Hücrede kibrit, yanıcı madde nasıl bulunur vb. detaylarla boğulmanın hoş görülebilir bir yanı yok artık. İnsanlar ölüyor! Yaşamak için gerekçelere sığınmanın zamanı değil diyor ve ölüyorlar. Ama umutsuzluk değil bu, teslim olmak hiç değil! Aksine, o an doğru buldukları bir yöntemle ve hayatlarını koyarak orta yere, başkaldırıyorlar. Bunu doğru buluruz ya da bulmayız, ama işkencelere, öldürmelere dur diyebilmek, seslerini duyurabilmek için, kendilerini yakarak, yani kendilerini böyle dehşetli bir ölümle ifade edenler var. Ve artık 'kibriti, yanıcı maddeyi nerden bulurlar ki'yle uğraşacak zaman değil! Gerçek sarsıcıdır! Ve insanlarımızın hangi koşullarda yaşadıklarının, boyun eğmediklerinin de çarpıcı bir ifadesidir.

Böyle olunca da, eylemi yoksamayıp, tam aksine ısrarla açığa çıkarmaya çalışmak, gerçeğe en üst düzeyde bağlı kılma, sorumluluğun gereklerindedir. Bu yapılmadı. Ayrıca, olayı yoksamak, eylemin amacını ve niteliğini görmezden gelmek, sarsıcı gerçekliğini anlayamamak, bu yangını yüreklerinde büyütenlerin yaralarını bir başka yerinden kanatıcı olmuştur. Ve inanıyoruz ki amaçlanan bu değildir ama, böylesi bir tutum bu ölümleri getiren, bunun koşullarını dayatanların suçunu hafifletmek olmaz mı? Böylesi bir yoksamanın getireceği sonuçlar bağlamında, bunun dışında bir açıklaması var mıdır bu yaklaşımın? Çünkü dört kişiyi diri diri yakma

YA HERRO YA MERRO

Nasıl başlasam bilmem ki
Bu dost mektubuna
Bu dost sıcağına...
Yani, nasıl başlasam da
Kardeşime,
Dostuma,
Can arkadaşına
Sımsıcak bir selam iletsem.
Bir pisliğin kaynağını yazmak kolay olmasına kolay;
Başlarsın zincirli yaşamdan yazmaya
Ve
"Zincirlerimizden başka kaybedecek hiçbir şeyimiz yoktur"
Denen döneme kadar yazarsın.
Gerisi malum;
Kaçınılmaz son.

Ama dost mektubu bu kadar net yazılmıyor ki,
Az şeyle çok şeyler anlatmak
Bir merhabayla bin selam iletmek
Bir hüner işi.
Gerçi bir başlandı mı arkası geliyor,
Ama bu kez de,
Nasıl bitirsem? Az mı yazdım?
Gibi sorular dikiliyor karşıma.
Hadi bunu da çözdük diyelim,
İşin püf noktası;
Acaba yerine ulaşabilecek mi?
Yani müdahale gücü fazla
Ve iradi bir sürecin kendisi var.
Ve her yer uluyan kurtlarla dolu.
Yol uzun
Yol karanlık.
Gerçi meçhul değil.
Dimitrov'un bildiğimiz tahlili
Bildiğimiz ve yaşadığımız
Ve yaşayacağımız bukalemun...
Ama,
Ama
Aması da bitmez ki bunun.
En iyisi lafı uzatmadan başlamalı mektuba.
Ya ulaşır -ki bayramımız olur.
Ya da ulaşamaz nefretimiz bilendir.
Halkımızın özdeyişiyle
Ya herro
Ya merro
Haydi hayırlısı.

Sağmalcılar Cezaevi B-1 Koğuşu
Hüsnü ÇAVUŞ

And Dağları Kükreyince

Inkaların ülkesi Ayacucho; İspanyol sömürgecilerinin çizmeleri altında ezilmiş acılı topraklar; ölümlerin ülkesi Ayacucho.

İnkalar buraya "Ölümlerin Toprakları" demekteydiler; çünkü kanlı savaşlara sahne olmuştu bu topraklar. Bugünse, İnkaların kölelerinin torunları, biz yoksullar ordusu özgürlük türküleri yakıyor bu kanlı diyarda. Yüzyıllık dayanılmaz yoksulluğun, yakıcı isyanın ve umudun paramparça ateşiyle iniyorlar indolar Ayacucho'nun dağlarından, Huanavelica'ya, San Martin'e, Cajamarca'ya, Puno'ya, Lima'ya...

★ ★ ★

"Burası Peru'nun en güzel yeridir" diyor halka yaka kazaklı, koyu boy fotör takmış sakallı bir adam; ve devam ediyor: "Ve bir kumandan çayır ve dağları kuşatmak isterse, tüfeğini nişan alır, ordularını dağlıklara yayar. İşte o zaman insanlar açık yürekli ve yardımseverdir."

"Sözün kısası, gözlerini başka bir yöne döndürürsen, önüne bir tutamlık dinamit sürerler."

La Quinoa, Peru'nun Andin yaylasında bir çiftçi ve çömlekçi köyüdür. "Cennetin yanbaşında ve uyarlıktan uzak" diyordu teğmen Herrera. Herrera adamlarını toplar, bu civarda gerilla avına çıkar. Peru'nun en yoksul taşra bölgesinde, koyu kahverengi sıradağlar arasında, inanılmaz derecede yeşil, göz kamaştırıcı bu sıra dağlık yüksek topraklar bugün gerçek bir savaş sahnesidir.

26 yaşındaki teğmen, "gerillalar geceleri gelip, kendi imal ettikleri bombaları atıyor" diye yakınıyor. Kola kutularına tıkabasa doldurulmuş dinamit, çivi ve camparçalarından yapılmış bu bombalara "Rus peyniri" diyor.

Gerilla avcıları blue jeans ve spor ceket giyor, kayakçı maskesiyle yüzlerini gizler. Gerillaları aramak için, an ağarmadan eğri büğrü kerpiç evlerin kapılarını tekmeleyerek içeri gi-

rerler. O zaman seri ateş edebilen tüfeklerle donatılmışlardır.

Gerillalar, silah elde etmek için kendi yaptıkları bombalarla devriye gezen polisler saldırlar; bazan da, bir belediye başkanını kaçıırır, boynuna ip geçirir, köylüye teşhir eder ve cezalandırır.

Evet, burası Peru. Yıllardan beri zorlu bir devrimci savaşın sürdüğü ülkelerden biri. Ancak oldukça ilginç bir ülke Peru. Latin Amerika'nın göbeğinde olmasına karşın Guaverist çizgiden zerrece etkilenmemiş. Bir dönem, sadece 60'lı yıllarda yaşamış bu deneyimi, ama kısa sürede iflas etmiş bu çizgi. Kitlelerden kopunca, dağlar fazlaca mesken olmamış insanlara.

Bugün Peru'da süren savaş ise, kamuoyunun daha çok Sendero Luminoso (Aydınlık Yol) gerillaları olarak tanıdığı Peru Komünist Partisi (PKP)'nin önderliğinde sürmektedir. Aslında gerillalar kendilerine Sendero Luminoso veya Senderist diye hitabedilmesine oldukça kızıyor; ve bunu Partinin adını unutturan bir hakaret sözü olarak kabul ediyorlar. Onları kızdıran bir başka şey de, kendilerine köylü devrimci si denmesi. Bir bakıma bunun ob-

jektif temeli var. PKP, etkinliklerinde geniş kırsal alanı temel almış durumdadır. Böylelikle sosyal tabanını esasta geniş köylülük (daha çok bir ulusal azınlık durumunda olan Quechua'lar) oluşturmaktadır. Ancak PKP bu durumun ülkenin sosyal ve ekonomik gerçeklerinden kaynaklandığını ve kendisinin işçi sınıfının Partisi olduğunu belirtmektedir; bunun için, büyük kentlerde, işçi sınıfı içinde yapmış olduğu etkinlikleri örnek göstermektedir.

Belgeler de bunu doğrulamaktadır. Bilindiği kadarıyla PKP büyük kentlerdeki işçi kesiminden (örneğin Lima'nın gecekondu mahallelerinden) büyük destek görmektedir. Bu arada, PKP'nin önderliğinde MOTC (İşçi Sınıfı ve Emekçiler Hareketi) adındaki bir de işçi sendikası söz konusudur. Sendikanın gücü konusunda bilgi yetersizdir; ama bu örnekler PKP'nin bir köylü hareketi olmadığını göstermeye yeter de artar bile.

★ ★ ★

PKP gerilla savaşını 17 Mayıs 1980'de başlattı. 12 yıl süren bir askeri faşist diktatörlükten sonra Devlet Başkanlığı ve Kongre seçimi yapılacaktır. 'Bilinmeyen' kişiler

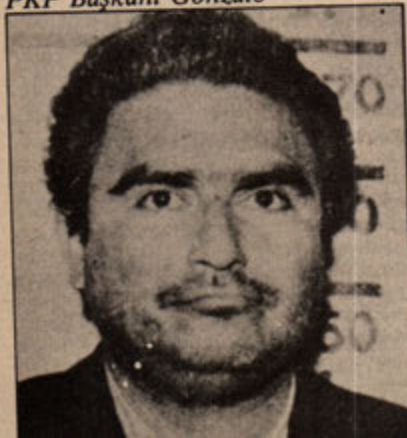

Chuschi adındaki küçük bir And kasabasına gelerek burada seçim sandıklarını yakarlar. Bu PKP'nin ilk silahı eylemidir. O'na göre "seçim sahtekârlığının teşhiri" önemli bir olaydır o gün için.

PKP'nin silahlı mücadeleyi başlatmasından önce, bir yıl yoğun hazırlıklar yapılmıştır. Kitlelerin çeşitli kesimlerinin koşullar ve ruh hallerinin dikkatli bir araştırması yapılmış, bunlar coğrafik araştırmalarla beraber, silahlı mücadelenin nereden başlatılacağına belirlenmesinde kullanılmıştır. Peru ve dünyanın diğer kesimlerindeki silahlı mücadelelerin ve özellikle Çin'de Mao tarafından geliştirilen askeri çizginin deneyimlerini, özümleyen PKP, bunlar ışığında Peru gerçeği hakkında somut bir belirlemeye varmıştır.

Öncelikle, 1965'deki fokocu teoriden ders çıkararak, gerilla savaşının çok az nüfuslu dağ doruklarında yoğunlaştırılmaması gerektiğine karar kılar. Onun yerine, kitlelere dayanabilmesi ve kitlelerin bir savaş olarak gelişebilmesi için, silahlı mücadelenin devrimci savaş alanlarındaki kitleleri seferber etmek ve bu temel üzerinde devrimci etkiyi ülke ve toplum çapında daha geniş yaratabilmek için parti önderliği altında kurulan ve devrimci siyasal rejimin bir embriyonu olan üs alanlarının oluşturulması gereken yerlerde yoğunlaşılması gereklidir.

İlk kampanyaya "Silahlı Mücadeleyi Başlat" adı verilmiştir. Eylemler kırlarda merkezileşerek toprak sorunlarında odaklaşmıştır. Ürünlere el konulması, köylülerin toprak ağalarının topraklarını işgal ederek

PKP Başkanı Gonzalo

toprağı kendilerinin ekmesi, sabotaj eylemleri ve yerel seçimlerin boykotu en çok dikkati çeken eylemler arasındaydı.

Kısa süre içinde ilk birlikler müfrezeler boyutuna ulaşmışlardı. Gündüz ana yollara çıkmadan yürümekte, geceleri -hemen hemen her gün- saldırmaktaydılar. Polis ve toprak ağaları tarafından örgütlenen yarı-askeri çeteler gerillaları istedikleri koşullar altında çatışmaya sokamayınca bu kez onlar gerillaların istedikleri pozisyona girerek onları kırsal bölgenin her yerinde aramaktaydılar.

Gerilla savaşını hızlı bir şekilde yaygınlaştırmıştı. PKP'nin verdiği istatistiklere göre, 1980 Mayıs'ının sonuna gelindiğinde 98 adet silahlı eylem gerçekleştirilmiş durumdaydı.

1980'in sonuna kadar, gerillalar kırsal alanda aşağı yukarı özgürce hareket edebildikleri bölgeler yaratmış bulunmaktaydı.

Bu arada en nitelikli eylemlerden biri gerçekleştirilir: Ayacucho Cezaevi baskını. 1982 Mart ayında nispeten ufak bir gerilla birliği Ayacucho kentinde elektrik kablolarını havaya uçurmuş, polis ve kontr-gerilla güçlerini kışlalarında kuşatarak etkisiz hale getirmiş ve bölgenin başkentindeki cezaevini basıp, 300 tutukluyu kaçırmışlardır.

Haziran 1984 Saldırısı:

1984 Haziran saldırısında gerilla birlikleri, Ayacucho'nun kuzeyindeki San Jose de Secce, Tambo ve Huanta'da, merkezdeki Lucanamarca,

Sacsamarca ve Huancasancos da dahil olmak üzere onlarca kasabada polis, karakol ve askeri devriyelere saldırmış, bir dönem geri çekilip terketmek zorunda kaldığı alanları yeniden ele geçirmiş ve Güney'de küçük bir kent olan Puquio'ya kadar ulaşmışlardır. Bunun yanı sıra Huancavelica'da bir dizi eylem ve Doğu'ya kadar uzanan saldırılar gerçekleştirmişlerdir.

Aynı esnada Cuzco civarlarında ki doğu dağ bölgelerine de darbeler indirilmiş ve Puno kentindeki hükümet dairelerine baskınlar düzenlenmiştir. Büyük bir kent olan Arequipa'da elektrikler kesilmiş; gerilla birlikleri kentin "Adalet Sarayı" ve diğer askeri ve siyasal hedeflerini havaya uçurmuşlardır. Gerillaların Lima'ya fazla bir uzaklıkta olmayan Batı Sierra (dağlar) uçlarındaki Yayoos'ta 10.000 nüfuslu beş kasabayı ele geçirmeleri hükümet için kötü bir sürpriz olmuştur. Basının o dönemde verdiği haberlere göre gerillalar polis karakollarını ve istihamlarını basmış, yerel otoriteleri istifaya zorlamış ve halkın kendi yasalarını ilan ettiği kitlesel toplantılar yapmıştır. 300 civarındaki kontr-gerilla güçleri ile girdikleri çetin bir çarpışmadan sonra, gerillalar Huancavelica'ya doğru geri çekilmiş; peşlerinden yetismeyi başaramayan askerler ise ellerine geçirdikleri her kırmızı bez parçasına ve basılmış malzemeye el koymuşlardır.

Yine aynı tarihlerde, Tingo Maria ve Huanuco'ya doğru kuzeyden güneye uzanan Huallaga nehir va-

Gerillalar tarafından cezalandırılan bir sivil muhafız

disi civarındaki dağ ormanlarında oluşagelen bir dizi çatışma, gerillaların etkinliğinin buraya kadar yayıldığını göstermiştir. Uzun zamandır, bu bölgenin vadilerinde yaşayan köylüler aşırı derecede güçlü kokain gangsterlerinin egemenliği altında yaşamaktaydılar. ABD eğitim ve denetimi altında bir hükümet anti-narkotik ekibi, ormanın çevre bölgesinde görevli bulunmaktaydı, ancak gerillalar ile girdikleri çatışmalara kadar herhangi bir faaliyette bulunmamaları, onların uyuşturucu kurallarına ilişkin görevleri hakkında oldukça şeyler anlatmaktadır. Hatta, daha sonra ulusal polis, uzun zamandan beri dünyanın başlıca kokain merkezlerinden biri olduğu bilinen bir bölgede herhangi bir ajanları olmadığından dolayı, gerilla saldırıları karşısında sürprize uğradıklarından şikayet etmişlerdir. Gerilla saldırısından sonra hükümet, doğal olarak, bu bölgeyi ülkenin ikinci olağanüstü bölgesi ilan ederek askeri güçlerini buraya göndermiştir. Bu gerilla eylemlerinin arkasından, ABD PKP'nin uyuşturucu kaçakçıları ile işbirliği içinde olduğunun "kanıt"ı olarak göstermiştir. Ancak bir Lima gazetesi bile, eğer durum böyle ise, uyuşturucu kaçakçılarına her türlü otomatik silah, dürbünlü tüfek, deniz motorları, küçük uçaklar vb. sağlanırken, gerillaların ordudan el konmuş tabanca, tüfek ve sapan ile fırlatılan dinamit doldurulmuş tenekelerle savaşımlarına gerek ol-

madığına işaret etmiştir. Sonuçta, gerillalar hakkında ileri sürülen böylesi söylentilerin gerçekte ilişkisi olmadığı ve PKP'yi tecrit etmek amacıyla yaygınlaştırdığı ortaya çıkmıştır.

Diğer eylemler:

PKP'nin düzenlemiş olduğu eylemler elbette sadece kırsal alanda gelişmiyor. Bildirildiğine göre, silahlı mücadelenin ilk beş yılı boyunca kırsal ve kentte 25 binden fazla eylem gerçekleştirilmiştir. Bugün bu sayının yaklaşık 40 bine ulaştığı bildirilmektedir. Belli başlı çarpıcı eylemler arasında şunlar sayılabilir:

— Alan Garcia öncesindeki Devlet Başkanı Belaunde'nin Halk Hareketi Partisinin Lima'daki merkez binasına, tam da parti delegelerinin toplantıları sırasında yapılan sabotaj eylemi.

— Bayer ilaç fabrikası sabotajı; bu eylemle, fabrikanın yaklaşık yüzde doksanı tahrip edildi. Bu, Latin Amerika'da şimdiye kadar gerçekleştirilen en büyük ekonomik sabo-

Pucayacu'da bulunan toplu mezarlar.

taj eylemidir. Fabrika eylem sonrasında bir daha üretim faaliyetine başlayamadı.

— Peru Sivil Polisi (PIP)'in Miraflores'deki işkence merkezine yapılan baskın: bu baskın sonunda Ayacucho'da işkenceci olarak tanınmış iki polis öldürülmüştür.

— ABD'nin ülkenin güneyindeki işletmelerine yönelik sabotaj eylemleri; aynı şekilde ABD temsilciliğine yönelik sabotajlar,

— Mahkemelere, bankalara, iş bulma kurumlarına, vergi bürolarına, elektrik ve haberleşme hatlarına yapılan baskın ve sabotajlar;

— Callao'daki Deniz silah üssüne yapılan baskın ve bunun sonucunda ele geçirilen silahlar;

— Marksizme ihanet ettiği gerekçesiyle, Deng Siao Ping'in Çin temsilciliğine karşı girişilen sabotaj eylemi. Böylelikle PKP, Mao'yu savunduğunu, ama bugünkü Çin yönetimini savunmadığını göstermek istiyordu.

Elbette sözü edilen kırkbine yakın eylemi burada sıralamak olası değil; yine de PKP'nin gelişimi hakkında objektif bir bilgilenmeye varılabilir sanırım.

Peki, bu durumda devletin yanıtı nasıl oldu, şimdi de ona değinelim.

Kanlı İntikam

Ülke çapında yürütülen devrimci saldırı karşısında otoriteler pahalı bir intikam planlamışlardı. 1984 Temmuz'unda, ABD'li yeşil berelilerin modelinde ve onlar tarafından eğitilmiş, Guardia Civil polislerinin bir parçası olan Sinchi (Quechua dilinde mutlak güçlüler) adındaki kontrgerilla güçleri kırsal alandan geri çekilmiş ve tüm anti-gerilla operasyonlarının denetimi silahlı kuvvetlere

verilmiştir. Resmi makamlara göre, 1984'e kadar ölü sayısı 3.300'e ulaşmıştır. Gerçekten bu sayı 5.000'in üzerindedir. Alabildiğine azgın bir devlet terörü vardır. Ele geçirilen gerillalar çoğu kez kazmayla parçalanmakta veya çarpmıha gerilmekte; bazen kafaları kesilip, köylüleri dehşete sokmak için, Sinchi kamplarının önündeki direklere asılmaktadır. Ordu kumandanları kırlarda tutuklama diye bir sorunları olmadığı konusunda açıkça övünmektedir. Olağanüstü durum bölgesindeki silahlı kuvvetlerin eski şefi General Cisneros üç "senderista"yı ele geçirebilmek için 60 köylüyü öldürdüklerinden söz etmiştir. Onun yerini alan Clemente Noel, "bizim, ölü senderistaların kimliklerini tespit etmeye zamanımız yok" diyerek, resmi silahlı kuvvetler bildirilerinin hemen hemen salt "ölü sayısından" oluştuğunu bildirmiştir.

Devlet bugün işi açıktan kitle katliamlarına vardırılmıştır. Sosyal-demokrat olan yeni devlet başkanı Alan Garcia'nın emrindeki askerlerin, geçtiğimiz yıl Ağustos ayı içinde birkaç cezaevinde birden yapmış olduğu katliam buna örnek gösterilebilir. Başta Fronton olmak üzere birçok cezaevinde yaklaşık 400 devrimci öldürülür. Verilen bilgilere göre, katliam sonrasında Fronton cezaevinde birkaç mahkûm dışında kimse kalmamıştır.

Bu arada toplu mezarlara da yabancı değil Peru halkı. 1984 yılında Huanta'nın Pucayacu köyünde üç toplu mezarda 59-90 arasında ceset bulunmuştur. Cesetler elleri arkadan bağlanarak parça parça doğranmış olup, Huanta stadında deniz güçleri tarafından öldürüldükleri anlaşılmıştır.

Peru Toplumu

Emperyalizmin boyunduruğu altında yaşayan Peru, aynı zamanda yarı-feodal bir toplum yapısına sahiptir. Burada elbette bir kapitalizm sözkonusudur, ama bu kapitalizm toplumu ilerletici, feodal güçleri çözücü bir kapitalizm olmayıp, tam tersine emperyalizme dayanarak ayakta durabilen komprador tipte bir kapitalizmdir. Ekonomik düzeyde, bu toplum son yıllarda en ciddi

Nüfus:

18 milyon.

Lima/Callao-5 milyon.

% 49 Quechua ve diğer Amerikan-Kızılderililer.

% 33 Melez.

% 12 Avrupalı.

% 6 Afrikalı.

Ortalama Yaşam Süresi:.

58 yıl-ulusal ortalama.

49 yıl-kırsal ortalama.

45 yıl-Ayacucho'daki ortalama.

Ayacucho'da doğan bebeklerin hemen hemen üçte biri, bir yaşını doldurmadan ölmektedirler.

Gelir:

GDP (kişi başına gayri safi milli hasıla bölü nüfus) kişi başına yılda 1.100 dolar.

Ayacucho'da kişi başına yılda 100 dolar.

1983'te asgari ücret, 5 kişilik bir ailenin yaşamını sürdürebilmesi için gerekli yiyeceğin yarısını alabilmekteydi.

1983'te ortalama gelir bu miktarın % 80'ini alabilmekteydi.

İşsizlik:

Kentlerde % 60'a kadar ulaşmaktadır.

Kırsal işsizlik için rakam mevcut değildir.

Ekonomik olarak aktif nüfusun % 30'u çalışmaktadır.

Meslek:

1980 rakamları mevcut değildir. Meslek için 1970 rakamları, toprak mülkiyeti için 1972 (tarım reformu sonrası) rakamları: Ekonomik olarak aktif nüfusun % 45'i tarım ile uğraşmaktadır. (Veya balıkçılık ile - çok ufak bir rakam.) Toprak mülkiyetinin % 77'si 5 hektarın altında.

% 34.4 ü 1 hektarın altında

% 17'si 5-20 hektar (orta köylü).

% 4'ü 20-100 hektar (esasta kapitalist tarım).

% 2'si 100 hektarın üzerinde (toplam ekilebilecek toprakların 54'ünü oluşturan bunların içine, geleneksel latifundia, geniş ot şirketleri ve sahil alanlardaki kapitalist tarlalar da, fabrikalar da dahildir).

Ekonomik olarak aktif nüfusun % 14'ü manifaktör alanında çalışmakta, bunların % 35'i fabrikalarda.

Çoğunluğu 5 kişinin altında işçi çalıştıran atölyelerde (esasta sanat atölyeleri).

% 85'i 50 veya daha az kişi çalıştıran işletmelerde çalışmaktadırlar. (Modern tarlalarda çalışan, dikkate alınacak çapta tarım proleteryası için rakamlar dahil edilmemiştir.)

Yabancı Yatırım:

% 48 ABD.

% 13 İsviçre.

% 9 Panama.

% 4 İtalya.

% 4 İngiltere.

Hükümet Silahları:.

250 Sovyet T54 ve T55 tankı.

170 ABD-Fransız orta çapta tank.

42 Sovyet M18 helikopteri, ABD ve İngiliz yapımcı hafif helikopter.

32 Sovyet Sulihoi savaş uçağı.

24 Fransız mirage savaş uçağı.

6 Batı Alman denizaltısı.

2 İtalyan greherli füze gemisi (Fransız füzeleri).

160 Sovyet askeri danışmanı.

ABD'li İsrail'li danışmanların rakamlar bilinmemektedir, ancak

Silahlı mücadelenin
başladığı yerler

PERU MUCİZESİ*

Doğruluyor çatal-öfkem
And'lardan doğruluyor
Karanlıklara vuruyor
Ellerinin aydınlığı

O
Bu zıtlar birliği
Geceleri açılıp
Gündüzleri büzülen
Bir Peru çiçeği
Bir taraf
Bir ordudur.
Niteliğe dönüşüyor
Mermi mermi niceliği
İnkari inkar ediyordur.

Doğrul
İsabetini sevdiğim doğrul
Doğrul da tanı
Tanımadan yenemezsin
Yenilerek tanıyacaksın
Taniyarak yeneceksin
Şimdi
Seni seyrediyor
Amazon ana.
Ve düşman
Donanmış Koskocaman
Menzilde izde
Gırtlakta gözde
Kolluyor seni

Doğrul
Doğrul da güç ver
Yaşamın bilincinden
Eylemin bilincine.
Öze ve olguya
Kurama ve kılıya bak
Terkedilmiş silahların üzerinden
atlayarak

Saldır şöyle
Allansın
Öpsün alnından şafak.

*Peru mucizesi, gündüzleri büzülüp,
geceleri açılan bir cins çiçektir.*

M.Oruçoğlu-1984

bunalımını yaşamaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana ülke her on yılın ikinci yarısında krizden krize sürüklenmekte ve her yeni kriz bir öncekinden daha da ağır olmaktadır. Ekonomistler gelecek yılların öncekilerden daha da karanlık olacağını belirtmektedirler.

Köylünün toprak talebi oldukça güçlüdür. Bu, Peru toplumunun en acil sorunudur. Nitekim Devlet de bunun farkındadır ve birkaç yıldan beri toprak reformu yaptığını ileri sürmektedir. Ancak Devletin müdahalesi hiçbir şeyi çözmemiştir. Dağıtılan topraklar, çok kısa bir süre sonunda yeniden "gamonales" denilen yerel otoritelerin denetimine geçmekte, köylü bu topraklarda çok daha ağır koşullar altında çalışmaktadır. Bu nedenle, esasen köylünün bu istemi doğrultusunda yoğun bir çaba gösteren PKP'ye geniş bir köylü kitlesi destek vermekte ve saflarına katılmaktadır.

Ayrıca İndoların ayaklanmak için yeterli nedenleri vardır. Gerilla kenti Ayacucho unutulmuş bir bölgedir; çünkü orada ne altın ne de çinko maden yatakları vardır. 1969-80 yılları arasında devlet yatırımlarının ancak % 0.6'sı bu bölgeye ulaşabilmiştir.

% 90'ının evinde içme suyu yok. Yaşama şansı bu bölgede 45 yıl içinde ülke ortalamasından tam 13 kez daha az. İşte böyle yaşamlarını sürdürüyor Ayacucho'nun mısır ve patates yiyen köylüleri.

Ayacucho Üniversitesi eski rektörlerinden Efrain Moroto Best: "Halk burada yüzyıllardan beri huzursuzdur. Onlar geçmişte İnka hükümlerine başkaldırılarıyla, İspanyollara karşı kahramanca direnmeleriyle, yine 19. yüzyılda Şili işgalcilerine teslim olmamalarıyla, ayaklanmalar içinde gelişmiş, büyümüş bir halktır" diyor.

PKP'nin Kökeni ve Gelişmesi

Peru Komünist Partisi, Jose Carlos Mariategui tarafından 1928'de kurulmuştur. Mariategui'nin ölümünden sonra, 60'lı yılların başlarına kadar PKP fazla bir varlık göstermemiştir. Bu arada PKP içinde

sürekli bir mücadele sözkonusudur. PKP buna "iki çizgi mücadelesi" demektedir. 60'lı yıllarda Mariategui yeniden keşfedilir. Bu arada, Küba yanlısı güçler de yenilmiştir. PKP içinde yeni bir gelişme sözkonusudur. Bu gelişmede tayin edici etken Çin'deki Kültür Devrimi'dir. Artık parti içindeki etkinlik, halen bugün partinin tartışmasız tek önderi olan Başkan Conzalo'nun elindedir. Ve onbeş yıl süren bir hazırlık döneminden sonra, 17 Mayıs 1980'de silahlı mücadele başlatılır.

PKP dışında Peru solunun durumu bir hayli ilginçtir. PKP neredeyse yasa dışı sol durumundaki tek örgüttür. Yer yer silahlı eylemlere başvuran bir iki grubun herhangi bir etkinliği sözkonusu değildir.

Geçmişte solun tümü parlamento dışındaydı; ancak bugün parlamento yoğunlaşmış, legale çıkmış durumdadırlar. Şimdiki Devlet Başkanı Alan Garcia'nın başkanlığındaki APRA partisi halen en güçlü olanıdır ve sosyalist enternasyonal üyesidir. Ancak 'sol'culuk onun için bir garnitürden öte değildir.

Şimdiki Çin yönetiminin izleyicisi grupları biraraya toplayan "Birleşik Sol" da parlamento içinde etkin bir grup oluşturmaktadır. Bu grubun liderliğini yapan Barrantes ise, Belaunde döneminde Lina valisi iken, Belaunde'ye en büyük desteği vermiş ve "senderizm" olgusuna karşı tüm demokratik güçleri birliğe çağırmıştır.

Görünen odur ki, parlamentocu 'sol' devleti hiç de rahatsız etmemektedir.

★ ★ ★

Peru'da savaş, yedinci yılında da bütün şiddetiyle devam ediyor. Modern silahlarla donanmış bir orduya ve geniş uluslararası desteğe sahip Peru devleti, hiçbir dış yardım almayan, sadece kendisine karşı savaşta ordudan ele geçirdikleri silahlarla savaşan gerillalar karşısında aciz kalıyor.

Ve gerillalar, bu yoksullar ordusu, yenilmeyen ölümün zafer tacını başından söküp alırcasına özgürlük türkülerini söylemeye devam ediyorlar.

İran ve Irak Kürdistanı'nda Durum

(Haydar Ali DÖNMEZ)

Nevruz alevinin aydınlattığı dağlar, tarih boyunca, gerek namlu takırtıları, gerekse dertli dengbejlerin uzun içli avazlarıyla yankılanıp durdu. Bugün de aynı yankılanışını daha bilinçli daha yüksek bir perdeden sürdürüyor. Bunca yıl uğraş vermek ve hiçbir kesimde ulusal haklarını, ulusal bağımsızlığını elde edememek fena halde acı bir gerçektir. Bunun çok çeşitli nedenleri var. Dünyanın bu dev petrol havzasında emperyalist güçlerin kurdukları denge; Kürt ulusal hareketine önderlik eden güçlerin vahim politik, stratejik-taktik hataları; Kürt ulusunu zincire vuran hakim ulusların kendi aralarında yazılı olmayan yasa (Sadabad Paktı yazılı yasaydı) haline getirdikleri kutsal ittifak (ki bu ittifakın İran devrimiyle önemli ölçüde zaafa uğraması Kürt silahlı hareketinin güçlenmesine yol açmıştır); Kürtlerin bölge halklarıyla, özellikle İranlılar ve Araplarla sıcak ilişkileri, içli-çışlılığı vs. vs.

“Namluların gölgesindeki cennet”in, yani Kürdistan’ın, silahlı hareket açısından bugünkü genel durumunu kavramak ve yakın geleceğine ilişkin bazı ipuçları elde edebilmek için her kesimin özel durumuna kısaca bir göz atmak gerekiyor.

İran Kürdistanında bugün en güçlü örgüt, Doktor Kasumlo’nun başkanlığındaki İran Kürdistan Demokrat Partisi’dir. Kasumlo’nun, Kürt ticaret burjuvasının en üst tabakasının, “ulusal çağ” olmayan kesimiyle Kürt feodallerinin çıkarlarını temsil etmektedir. Mahabat Kürt Cumhuriyeti’nin önderi, büyük ihtilalci Gazi Muhammed’in İKDP’si ile, Kasumlo’nun İKDP’si arasında dağlar kadar fark vardır. Her şeyden önce Kasumlo önderliği, dış güçlere büyük ölçüde güvenme ve bel bağlama çizgisiyle ayrılır Gazi Muhammed çizgisinden. Şurası bir gerçektir ki, Kürtlerin, kendi güçlerine dayanma konusunda Gazi Muhammed’den öğreneceği çok şey vardır. O bu işi öylesine aşırıya vardırmıştı ki, devrimin yenildiği günlerde İran’dan kaçması önerisin-

de bulunanlara, “Ben halkımdan ayrılmam, ölsem de halkımla birlikte kalacağım” yanıtını veriyordu. O’nu 1947’de, tam da Mahabat Kürt Cumhuriyeti’nin kurulduğu Çarçıra Meydanı’nda, silah arkadaşlarıyla birlikte darağacında salımlarını, Kürt ve diğer İran halklarının vicdanında derin yankıları yarattı. İKDP’nin saygınlığı, bu ölümlerle daha bir arttı. Halkların bilincinin ve eyleminin yoğunlaşmış bir ifadesi, bir simgesi olan büyük liderlerin yokedilişi, geleceğe uzanan ışıklı bir çığıra dönüşür. Ve bu çığırda yürümek, halkların büyük bilinçli bir inadı haline gelir.

Kasumlo önderliğinin ilkesi gayet açıktır: Herkesten yardım al, herkese dayan; eğer cehennem zebanisi yardım ederse ondan da al, ona da dayan. İKDP, İran devriminden, özellikle de savaşın başlamasından sonra Saddam yönetimiyle işbirliğini geliştirdi, önemli ölçüde silah ve donatım desteği sağladı. Bu destek, Humeyni iktidarıyla çelişkileri olan Rus Sosyal-emperyalizmi ve NATO ya kadar genişledi. Kasumlo, bugün batılı sosyal demokrat partilerle işbirliğine önem veriyor. Kuşkusuz, Kasumlo önderliğinin, kendi güçlerinden çok dış güçlere bel bağlama politikası, İran Devriminden sonra ortaya çıkmış bir politika değildi. Onun bu çizgisi, çok öncelere uzanır. Altmışlı yıllarda Rusya’yla işbirliğini öylesine sıkı savunmaktaydı ki, Süleyman Meini ve arkadaşlarının temsil ettiği radikal kanat onu, KGB ajanı olduğu gerekçesiyle, İKDP’den ihraç etmek zoruyla kalmışlardı. Meini’ciler 1968’de Şahlığa karşı silahlı mücadeleyi başlattılar. Monarşinin vahşi güçleri tarafından yokedilince İKDP’nin önderliği Kasumlo ve yandaşlarının eline geçti.

Önderliğinde feodallerin önemli bir yer tuttuğu ve geniş ölçüde ortaçağ kalıntılarına dayanan bir hareket, gerek kendi içinde, gerekse müttefiklerine karşı demokrasi uygulamaktan kaçınır. Feodal sopyayı, mutlak hakimiyet duygusunun bir aracı olarak kullanmak ister, kullanır. Bu, feodal sınıfların doğasından kaynaklanan bir özelliktir. Kuşkusuz bu özellik, sadece bu sınıfa öz-

Kürt peşmergeleri

gü değildir. Kasumlo önderliğindeki İKDP'nin, en geniş birliğe ihtiyaç duyulan şartlarda, savaş şartlarında, müttefiklerine saldırmamasının altında yatantemel gerçeklerden birisi de budur. Kasumlo önderliği, savaşın özerk Kürdistan'a yol açacağını hesapladı ve özerk Kürdistan Cumhuriyeti'nin tartışmasız tek egemeni olma sevdasıyla hareket etti. Öteden beri saldırdığı Komala'nın yanında, Halkın Fedai Peşmergeleri'ne, Teşkilat Peşmerge Zahmetkesan'a (İran Emekçileri'nin Peşmerge Teşkilatı) da saldırdı. Humeyni'nin azgın teröründen illegal konuma düşerek Kürdistan dağlarına mevzilenenler, bu sefer de İKDP'nin saldırıları karşısında bir kat daha yer altına inmek zorunda kaldılar. Halka dayanan, kendi güçlerine güvenen bir hareket, mücadele içinde, dişiyle, tırnağıyla kendini donatan bir hareket, genellikle halk arasındaki çelişkilerin çözümünde şiddete başvurmaz. Her zaman birlik noktasından hareket etmeye ve müttefikleriyle dostluğa önem verir. Dişle, tırnakla ve kanla kazanılan silahın mantığı, sorumluluk duygusu ve birlik anlayışı güçlü olur. "Dış güçler" tarafından, kaybeden gelen "kolay" silah, kendi bulanık ruhunu kolay kolay terketmez, sahibine bazı yerleri dayatır.

Bir halk ya da ulusal hareketin serpilip güçlenebilmesi için doğru bir politika, geniş bir perspektif şarttır. İKDP önderliğinin perspektifi kendi dar burjuva-feodal çıkarlarıyla sınırlıdır. İran Kürtleri de diğer milliyetler gibi, devrimi doğal olarak coşkuyla karşıladılar. İKDP devrimin zaferi karşısında büyük hayallere kapıldı. Yurt dışından gelen İKDP önderliği, partinin dördüncü kongresinde Humeyni'yi "Devrimimizin önderi" diye selamladı. Humeyni önderliğini, Kürt ulusal hareketinin sağlam dostu, milli hakların güvencesi olarak lanse etti. İKDP'nin ayakları, Humeyni'nin kanlı Senendeç saldırısıyla toprağa basabildi ancak, Kürt örgütleri tepelerinde düşmanın güçlü gürzünü görünce bazan aynı sipere girebiliyorlar. Böyle bir istisnai durum Senendeç saldırısı yarattı. İKDP'yi, Komalaha'yı, Fedai Halk'ı Peykar'ı Zahmetkesan'ı seçici olarak aynı si-

pere soktu. Düşmanın akılalmaz kanlı zorbalığı, birliğin mimarı olursa, o birliğin ömrü uzun olmaz. Düşman zorbalığı altında zorbalık yapmayı çizgi haline getirmiş bir örgüt böylesi bir birlikle fazla kalmaz.

İKDP'nin bayrağında bağımsızlık şiarı yer almaz. Birakalım bağımsızlık şiarını, federasyon bile yer almaz. Onun bayrağı otonomi bayrağıdır. Gerek İran, gerekse Irak'ta mücadele eden büyük Kürt örgütlerinin ortak noktasıdır bu. Bunun önemli ulusal ve bölgesel nedenleri vardır. OTONOMİ şiarı, tüm Kürt ticaret burjuvasını ve feodallerini birleştiriyor. Böyle bir şiar, denilebilir ki, emperyalistlerin tümünün olmasa bile, ezici çoğunluğunun desteğini alıyor. Bayrağın bağımsızlık için dalgalanması, bölgede kurulan hassas emperyalist denge durumlarını sarsıyor. Bu bakımdan bağımsızlık için dalgalanan bir bayrak, hiçbir emperyalistin sürekliliği, istikrarlı desteğini kazanamıyor, Kürt ticaret burjuvası ve feodalleri bunu dikkate alarak hareket ediyorlar. Sorun güç sorunudur. Burju...zi her zaman kendi pazarına tek başına egemen olmayı ister. Kürt burjuvasisini ve feodallerini böyle davranmaya iten, onların ulusal ve uluslararası zemindeki güçsüzlükleridir. Bu güçsüzlükten kurtulmaya görsünler, bayraklarının üzerine bağımsızlığı yazacaklardır. Kaldı ki, milli burjuvazi önderliğindeki her ulusal hareketin doğal eğilimi de pazarı ya da kapitalist gelişimi kösteklerinden kurtarmak (ki bunu burjuvazi çağımızda başaramıyor) ve ona tam egemen olmaktır. Bu ise bağımsızlıktan, bağımsız bir devlet kurmaktan geçer.

Müttefiklerine karşı tecrit ve düşmanlık politikası izleyen bir İKDP, elbette ki egemen ulus halkıyla ve Azeriler başta olmak üzere diğer ezilen milliyetlerle dostluk ve ittifakta da başarılı olamayacaktır. Kendi halkının devrimci örgütlerine saldıran bir hareketin, diğer halkların devrimci, yurtsever örgütleriyle dostluk ilişkisi içine girmesi zordur. Egemen ulus halkıyla dostluk ve dayanışma içine girmemek ya da girmemek hemen tüm büyük Kürt hareketlerinin ortak noktası ve ye-

teneksizliğidir. Bunda, sınıf bilinçli proleter hareketinin zaafının ve günahlarının da rolü vardır. Bunun yanında, egemen ulus modern revizyonist partilerinin, milli sorunda, işbirlikçi, ikiyüzlü bir ihanet çizgisi izlemelerinin de rolü büyüktür. Bu partilerin egemen sınıflarla çatıştığı dönemler (özellikle Irak'ta), egemen sınıfların Kürt hareketini sindirdiği ve revizyonist partilerin "tarafsızlığına" artık ihtiyaçlarının kalmadığı ve bu kez de bunlara saldırdığı dönemlerdir. Humeyni saldırıp kendilerini tutuklayıncaya kadar, TU-DEH'in ulusal sorunda izlediği kuyrukçu, işbirlikçi politikaya bir bakın bakalım. Tek kelimeyle, iğrençtir.

İran Kürdistanı'nda güçlü bir proleter partisinin olmaması ulusal hareketin temel eksikliği ve bir nevi kadersizliğidir. Çürük unsurları ayıklayıp, en geniş cepheyi kurabilecek, halkı yediden yetmişe birleştirebilecek, düşmanı kendi tecritinin mimarı haline getirerek ona "illallah!" dedirtebilecek en yetenekli sınıftır o. İran Kürdistanı'ndaki örgütler içinde proleter harekete dost örgütlerden bir tanesi Komala'dır. Komala'nın içinde sosyalizme inanmış unsurların sayısı az değildir. Ayakları İran ve Kürdistan gerçeğine sağlam basmıyor. İttafaklar konusunda "sol" bir politika izliyor. İran Kürdistanı'ndaki gerçek, iki şeyi ısrarla peşmergeden istiyor: "İyi doğuş ve geniş cephe siyaseti izle". Ünlü Kürt gerille lideri Simko İsmail'den, kurnazlık ve cüter şahikası olan gerilla taktiklerini öğrenmek; Gazi Muhammed'ten ise kendi güçlerine dayanma ve geniş cephe politikasını öğrenmek. Evet İran Kürtlerinin bu iki şeye ihtiyacı var. Sınıf bilinçli İran ya da Kürt proletaryasının yakın bir gelecekte İran Kürdistanına egemen olabilecek bir gelişme gösterebileceğini söyleyemiyoruz. Durum bunu söylüyor.

Irak Kürdistanına gelince... Burada iki büyük örgütün, Irak-KDP ile Yekiti'nin egemenliği sözkonusudur. Büyük ticaret burjuvasisinin ve feodallerin örgütü olan İKDP, Kürt güçleri içinde en eski, en tecrübeli olanıdır. Yekiti'nin ise Kürt orta burjuvasisinin, özellikle de sol kanadı-

İran Kürdistanı'nda pazar.

nın örgütüdür. Son dönemlerde, bir cephe ya da hareket birliği içinde yer aldıklarını açıklamalarına rağmen aralarındaki çelişkiler çözülmüş değildir ve bir hayli de keskindir.

Geçmişte İKDP'nin İran devletiyela kurduğu ilişki (Şah'ın 1975'deki ünlü kalleşliğine rağmen) devrimden sonra da sürdü ve Ayetullah'larla daha bir sıklaştı. O kadar sıklaştı ki, İran devletiyela işbirliğini pekiştirmek ve büyük yardımlar almak amacıyla Devrim sırasında Kürdistan'a egemen olan Kürt direnişçilerini bastırmak için, Pastarların giremediği kurtarılmış alanlara (Soma-Eradost'a), Pastarların önünde bir kılavuz silahlı güç olarak girdi. Ve orada Humeyni'nin otoritesini kurdu. Ama aynı İKDP, Saddam'a karşı CUD'un ve çeşitli Kürt örgütlerinin saflarında en etkin güç olarak savaşmasını sürdürdü. Her derebeyi kendi şatosunu ve toprağını düşünür. Denebilir ki, hiçbir büyük Kürt örgütü genel Kürt ulusal çıkarlarıyla hareket etmemiştir. Birbirlerinin egemenlik alanlarını kapmak, silahlı gücünü kırarak kendisine boyun eğdirmek için bitip tükenmez entrikalara, çatışmalara girmişlerdir. Savaş sırasında İKDP, ikinci büyük örgüt ve bu bakımdan da başrakibi olan Yekiti'nin (KYB) elindeki kurtarılmış bölgelere İran ordusuyla birlikte saldırmıştır. Yekiti ise, İKDP'yi ve bazı Kürt örgütlerini dışlayarak Saddam'la otonomi görüşmelerine başlamıştı. Yekiti'nin

otonomi görüşmeleri, çok güç şartlarda, bir yandan İran devletiyela ve CUD'la başının belada olduğu, öte yandan ise Irak'la çatıştığı şartlarda oldu. İki cepheden birden doğuşmaya son vermek için, tek başına otonomi görüşmelerine oturma gibi bir hayale kapıldı ve güçsüz kaldı. Irak devletiyela İran gibi Kürt örgütlerinin birbirlerine düşürülmesine, tek bir cephede birleşmelerinin engellenmesine büyük önem verir. İran'ın Yekiti'ye saldırmamasının nedenlerinden birisi de, Yekiti'nin, İKDP'nin aksine İran Kürdistanı'ndaki Kürt direnişçilerine (İKDP, Komela vs.) destek olması ve Ayetullah'ların her dayatmasına eyvallah dememesiydi.

Her büyük Kürt örgütünün önemli çabalarından birisi de, küçük Kürt örgütlerini kendi yörüngesine çekerek baş rakibini tecrit etmektedir. Irak Kürdistanı'nın saygınlık kazanmış KYB'si, tek başına otonomi görüşmelerine oturmakla küçük Kürt örgütlerinin kendisine olan güvenini bir dönem için sarstı. Tabi böylesi kendi başına buyruk, sekter bir politika İKDP'nin işine yaradı.

Silahlı direniş tecrübesine sahip en güçlü Irak Kürdistanı'dır. Şeyh Mahmut'un ve Mustafa Barzani'nin liderliğindeki peşmerge taburlarının inatçı direnişlerinin toprağıdır Irak Kürdistanı. Burjuva feodal önderlikte de olsa Irak Kürdistanı'nın ulusal direniş tarihini gelecek kuşak saygıyla anacaktır. Geleceğin pırlanta şafaklarını yaratma şerefi belki de

ilkın, geçmişi ışıklı eylemlerle aydınlanan halklara ait olacaktır. Bugün Irak Kürdistanı'nda elde edilen mevziler bir hayli ileridir. İki büyük Kürt direniş hareketi ve onların küçük müttefikleri Irak Kürdistanına tamamen egemendirler. Ayrıca iki büyük hareket, birbirlerine saldırmama ve Saddam'a karşı birlikte mücadele etme konusunda görüş birliğine varmışlardır. Savaş, genel olarak Kürdistan'da, özel olarak da Irak Kürdistanı'nda durumu Kürtlerin lehine çevirmiştir.

Humeyni'nin Irak, Saddam'ın ise İran Kürtlerine yardımına bakarak, bunların karşılıklı olarak düşman topraklarında birer Kürt devletiyela kurmak istedikleri sonucuna varmak saçma olur. Humeyni, Irak topraklarında savaştan sonra yapılacak bir referandum sonucunda, isterlerse bir Kürt devletiyela kurmalarına izin vereceğini ilan ediyor. Bu, savaşta Kürtlerin desteğini kazanmak için başvuru olan iğrenç bir sahtekarlıktır. Gerek İran, gerekse Irak, nerede kurulursa kurulsun, bağımsız bir Kürt devletinin azılı düşmanlarıdır. Kurulacak böyle bir devletin, "kendiyela topraklarındaki" Kürt ulusal direniş için güçlü bir cephe gerisi rol oynayacağını çok iyi biliyorlar. Tarih, bu iki devletin, Kürt milli sorununda çok titiz olduklarını, bu sorunda kısa vadeli değil, uzun vadeli çıkarlarla hareket ettiklerini gösteriyor.

Kürdistan'ın değişik parçalarında proleter partilerinin duruma egemen olması, bir bütün olarak savaşın ve Kürdistanın kaderini kökten değiştirir. Değişik parçalarda mevzilenecek mücadeleye giren halk ordularının dayanışmalı, "birleşik" gücü, mücadeleyi sağlam, sürekli, istikrarlı bir zemine oturtmakla kalmaz, aynı zamanda geniş Kürt emekçilerinin bir tek cephe çizgisinde güvenle birleşmesini sağlar. En geniş cephe, birliğini sağlamada, düşmanlar arasındaki çatlaklıklardan ustaca yararlanmada proleter yandan daha yetenekli bir sınıf yoktur. Kürdistan toprağında ortaya çıkan her burjuva örgütüne Tanrı şu emri veriyor: "Müttefikleriyle ça-

Corazon Aquino İktidarı ve Sivil Faşistler

Cihan YURTSUZ

Markos yönetiminde var olan sivil faşist örgütler, Aquino iktidarında davamlıklarını sürdürüyorlar. Markos döneminde kurulan "İLAGA" sivil faşist örgüt varlığını korurken, Aquino döneminde yenileri kuruldu. Örneğin "ALSA MASA" adlı faşist sivil örgüt bizzat devlet tarafından açıkça destekleniyor. Bunlara basında, askeriyede en geniş olanaklar sağlanıyor. "ALSA MASA" adlı sivil faşist örgüt Filipinler'in Mindanao Adası'nda 50.000 kişilik askeri üyeliğiyle en güçlü sivil örgüt durumundadır.

"ALSA MASA"nın propaganda şefi devlet radyosu olan DXOW'un redaksiyonunda çalışan JUAN PALA'dır. Juan Pala'nın devlet radyosunda yaptığı konuşmada, "Komünistler Marx'ı seviyor- ben

de Hitler'i seviyorum." demesi, PALA'nın ne kadar azıllı bir faşist olduğunu göstermektedir. "ALSA MASA" sivil faşist çete DAVAO kentinde, bütün şehrin kontrollerini ellerinde tutmakta, kimlik, giriş-çıkışlar bunlar tarafından denetlenmektedir. DAVAO şehri 630.000 nüfusuyla Filipinler'in 3. büyük şehridir. Ve bura özellikle de dağlık kesim, Yeni Halk Cephesi'nin güçlü olduğu alanlardan biridir. Bu yüzden "ALSA MASA" faşist sivil çetelerinin esas hedefi NPA gerillalarıdır. Bu çete, gerillaları destekledikleri gerekçesiyle sıradan köylüleri topluca katledilmiştir. JUAN PALA'ya göre "ALSA MASA'yı desteklemeyen herkes komünisttir ve beyinleri dağıtılmalıdır."

(ALSA MASA FAŞİST ÇETELERİ)

Bu sivil faşist çete bu anlayışıyla her gün yeni yeni yoksul insanları

gözlerini kırpmadan öldürmektedirler. Ve bu katliamları Devletin ordusu, polisi, hükümeti açıkça desteklediğini sunmaktadırlar. İşte Aquino'nun ne kadar "sempatik", "barışçı", "reformcu" olduğu ortada.

Filipinler'deki durum Markos döneminden pek farklı değil. Aynı vahşet, terör, baskı bugün de Aquino iktidarıyla devam ediyor... Ama bu hep böyle gitmeyecektir. Tarih bir de tersine döndüğü zaman Aquino acaba ne yapacaktır. Çünkü Filipinler hakim sınıflarının karşısında güçlü bir devrimci potansiyel ve örgütlü bir güç mevcuttur. Aquino iktidarı bile bu güçlerin ciddiyetini kabul etmek zorunda kalmıştır...

FİLİPİNLER VE DEVRİMCİ GÜÇLERİN DURUMU:

Birincisi, toplumsal çelişmelerin bir sonucu olarak Filipinler'de devrimin objektif unsurları oldukça

Alsa Masa sivil faşist güçleri

güçlüdür. Yani kitlelerin mücadele düzeyi grevler, boykotlar, öğrenci hareketleri oldukça gelişkindir. Hakim sınıfların durumu görüldüğü gibi pek o kadar istikrarlı değildir. Ülke büyük bir ekonomik bunalım içinde debelenmektedir. İkincisi, objektif unsurdaki kitle hareketlerini örgütlü bir güce dönüştürmek için subjektif öge de oldukça güçlüdür. Filipin Komünist Partisi, Filipinler'deki en güçlü örgüt durumundadır. Filipin Komünist Partisi (FKP) önderliğindeki Yeni Halk Cephesi (NPA-“NEW PEOPLE'S ARMY”) 25.000 silahlı gücüyle Milli Demokratik Cephe (NDF) içerisinde en güçlü cephe durumundadır. FKP siyasal olarak Marksizm-Leninizm-Mao Zedung düşüncesini savunduğunu açıklamaktadır. Fili-

Yeni Halk Cephesinin küçük neferleri

pinler somutunda kırsal kesim temel alınarak, silahlı mücadele temelinde demokratik devrimi savunmaktadır. İleride dökümanlar elimize geçtikçe okuyucuya bu konuda daha etraflı bilgileri sunacağız.

FKP ve önderliğindeki cephe 1985 Şubat'ında yapılan seçimleri boykot etmiş ve önemli bir potansiyel yaratmıştı. Bu potansiyel ve güç bugün daha güçlü durumdadır.

Akino iktidarı FKP ve önderliğindeki cephenin güçlü varlığını kabul etmiş ve 1986'nın Aralık ayında bu güçleri barış anlaşmasına çağırmıştı. FKP ve Yeni Halk Cephesi, Aquino hükümetinin barış teklifini aşağıdaki şartlar temelinde taktik olarak kabul etmişti. FKP'nin şart-

ları şunlardı:

- 1- Politik tutuklulara genel af,
- 2- Askeri operasyonların durdurulması,
- 3- Toprak reformunun gerçekleştirilmesi.

FKP'nin bu şartlarının yanısıra birkaç şartının daha olmasına karşın, en önemlileri bunlardı. Ve bu şartlar içerisinde, özellikle de politik tutuklulara genel affın sağlanmasıydı.

Ancak ne var ki, Akino hükümetiyle FKP ve Yeni Halk Cephesi arasındaki barış anlaşması 60 gün sürdü. Çünkü Aquino hükümeti, verdiği sözde durmamıştı. Genel af'ı gerçekleştirilmemiş, kısmi düzeyde tutukluları salıvermiş, toprak reformunu da Mayıs'ta yapılacak Parlamento kongresinin seçimlerinden sonraya bırakmıştı. Askeri operasyonlar devam ediyordu. Bu gelişmelerin bir sonucu olarak FKP ve Yeni Halk Cephesi Şubat 1987 başlarında görüşmeleri kesti. FKP zaten önceden Aquino hükümetinin yukarıdaki şartları yerine getiremeyeceğini biliyordu. Ancak taktik olarak yaptığı anlaşmayla Aquino hükümetinin ne kadar “barış” yanlısı olduğunu ispatlamaya çalışıyordu. Ve nitekim 60 günlük gelişme Aquino'nun yüzünü açığa çıkarmıştı. FKP, barış anlaşması döneminde silahlı güçlerini dağıtmadı onları korudu. Ve hatta Aquino hükümetinin saldırılarına karşı da hazırlıklarını gözardı etmedi ve illegal faaliyetini en iyi şekilde korudu ve geliştirdi.

Aquino'nun gerçekten de “barış” yanlısı olmadığı Mart'ın sonunda Baguio şehri askeri akademisinde yaptığı şu konuşmayla açıkça görülyordu:

“Sol ve sağ teröristlere karşı gerçek cevap ekonomik ve sosyal reformlar değil, polisiye ve askeri eylemlerle cevaptır.”

Corazon Aquino

“Allah benim ne kadar barış için uğraştığımı bilir”!!!!

Corazon Aquino

Bayan Aquino bu sözleriyle hiç te Marcos'u aratmıyor.

Filipinler'de Zafer, Marcos'ların olmadığı, Aquino'ların da olmayacaktır. Filipin halkının olacaktır.

Hint Proleter Hareketinin Hataları

Açıklama:

Uluslararası işçi sınıfının olumlu ve olumsuz tecrübelerini ihtiva eden yazıları dergimizde yayınlıyacağız. Bu sayımızda, Hint işçi sınıfı hareketinin tecrübelerini Hintli Aydın Karl Wenu kaleminden okuyucularımıza sunuyoruz.

Karl Wenu

Hindistan'daki işçi sınıfı hareketinin tarihine bir göz attığımızda, işçi sınıfının uzun tarihi boyunca birçok kahramanca mücadeleye önderlik etmiş olmasına rağmen, onun Hindistan halklarının tarihinin siyasi güzergâhına rehberlik etmede üstüne düşen öncü rolünü oynayamadığını, herhangi bir önemli etkilemede bulunmadığını görürüz. Bu, Hindistan'daki işçi sınıfının öncü müfrezesi, proleter partisinin kurulmasından sonra bile böyledir. Şu anda, bunun neden böyle olduğu sorusuna girecek durumda değiliz. Ancak, Hindistan'daki işçi sınıfı hareketi, aynı zamanda proleter devrimci hareke-

tin ciddi bir buhranıya karşı karşıya olduğu için, geçmiş tarihe bakmamız ve en azından genel anlamda bazı dersler çıkarmamız elde değil.

Başlangıcından itibaren, Hindistan'daki proleter devrimci hareket, anti-emperyalist mücadelenin önderliğini ele alması için işçi sınıfına rehberlik etmeye muktedir olmadığını sergilemeye başlamıştı. Tam da tersine. O, her zaman şu veya bu biçimde, Kongre ve Lig gibi komprador partilerinin kuyruğuna takılma yaklaşımını pratikte uyguluyordu. Her ne kadar en azından bazı bölgelerde, sosyalistler köylü ve işçilerin anti-feodal, anti-kapitalist mücadelelerini örgütlediyse de, yukarıda belirtilen temel engelden dolayı, işçi sınıfı önderliği anti-emperyalist mücadele içerisinde zuhur edemedi. Aksine, mücadele sürekli olarak emperyalist efendilerine boyun eğmeye gönüllü olan büyük burjuvazinin kontrolü altında kaldı.

Sosyalistlerin Hindistan'daki değişik milliyetlerin Kendi Kaderini. Tayin Hakkı sorununu düşünmesi, Müslüman Lig'inin Hindistan'ın taksim edilmesi sorununu gündeme

getirmesiyle ancak başladı. O zamana dek, sosyalistler Hindistan toplumunu homojen bir toplum olarak görmüşler ve dolayısıyla Hindistan'daki farklı ulusal biçimlenmeler sorununu komünistler tarafından ciddi olarak düşünülmemiştir. Hatta, bu konuyu tartışmaya başladıkları zaman bile, ulusal kurtuluş mücadeleleri, işçi sınıfının önderliği altında farklı ulusal biçimlenmelerin anti-emperyalist ve anti-feodal mücadeleler olarak yönlendirme fikrine sahip değildiler. Dolayısıyla, kongre ve Müslüman Lig'inden, milliyetlerin kendi kaderlerini tayinini tanımasını ve buna uygun olarak mücadelelerine önderlik etmeyi isteme gibi acıklı bir tutum takındılar.

İktidarın transferi gerçekleştiğinde, işçi sınıfına anti-emperyalist mücadeleyi daha güçlü bir şekilde devam ettirmesinde önderlik etmeyi başaramadılar. Aksine, komünist önderlik, bir biri ardına çelişkili tutumlar ileri sürerek işçi sınıfına ihanet etti ve dolayısıyla, özellikle de Telengana mücadelesinin önderliğinin ihanetine uğramasıyla işçi sınıfı Hindistan halkının devrimci mücadelesine önderlik etmede yeni bir önemli

fırsatı tekrar yitirmiş oldu. Bundan sonrasında önderliğin tüm işçi sınıfı gerektiğini nasıl parlamentarizmin, legalizmin ve ekonomizmin baktığına götürdüğünü görebiliriz.

Tüm Hindistan hakim sınıfları, vahşi zor kullanarak iktidarlarını pekiştirdi ve kendilerini sözüm ona "Hind ulusu" nun gerçek temsilcileri olarak göstermeyi başardılar. Hindistan tarihinin o kesitinde, Hindistan'daki işçi sınıfının ve onun öncü müfrezesi partisinin görevi tüm Hindistan hakim sınıflarının bu girişimini parçalamak, Hindistan'da ulusların kendi kaderini tayin etme sorununun anti-emperyalist ve anti-feodal mücadelenin sürdürülmesinin esas kısmı olduğunun çağırısını yapmaktı. Ancak komünistler bunu yerine getirmemekle kalmayıp, bizzat tüm-Hindistan'tan hakim sınıflarına tümenden teslim olup, daha önce yürüttükleri milliyetlerin kendi kaderini tayini hakkındaki tüm masalları unutarak, tüm Hindistan hakim sınıflarının Hindistan'ın birliğine ilişkin hikâyeleri kabul ettiler ve disiplini bir parlamento partisi olarak, empoze edilen anayasa sınırları içerisinde legal olarak çalışmayı kabul ettiler.

Sosyalist önderlik içerisindeki iki fraksiyon arasındaki çatışmalar Hindistan toplumunun gerçeklerinin kavranmasına ilişkin herhangi bir ciddi farklılığı yansıtmıyordu. Aksine, bu farklılıklar yukarıda belirtilen çerçevede sınırlıydı. Her iki fraksiyonda tüm-Hindistan hakim sınıflarının bağımsız bir ulusal devleti temsil ettiği noktasında fikirbirliği içerisindeydiler. Dolayısıyla 1964'teki bölünme işçi sınıfına gerçek bir önderlik tedarik etmeye herhangi bir olumlu katkıda bulunmadı.

Hindistan'daki sosyalist hareket içerisindeki gerçek devrimci güçlerin, *Naxalbari* mücadelesinin patlak vermesi ve bunun akabinde HKP/ML'nin 1969'da kurulmasına yol açan bir çıkış bulma için ciddi uğraşları bu çerçevede içerisinde vuku buldu. *Naxalbari* mücadelesi ve HKP/ML önderleri, Hindistan gerçekleri üzerine radikal olarak farklı görüşler ve Hindistan Devrimi için farklı bir yolu ileri sürdüler. Her ne

kadar bu uğraşlar revizyonistlerin Hindistan sosyalist hareketi üzerindeki hakimiyetine ciddi darbeler indirmiş olmasına rağmen, bu yeni çizgide Hindistan gerçeklerinin karşıklığını tümüyle kavramış değildi. Aksine o, (yeni çizgi -ça) 2. Dünya Savaşı öncesi dönemin Çin tecrübelerini, Hindistan'ın günümüz gerçeklerine mekanik bir tarzda uygulamaya çalıştı. Hindistan üzerindeki emperyalist tahakküm ve ülkenin geniş alanlarında feodal tahakkümün devam ettiğini görmesine rağmen, Hindistan gibi ülkelerde emperyalist hakimiyetinin yeni (neo) sömürge aşaması çerçevesinde emperyalizm ile feodalizm arasındaki ilişkide cereyan etmekte olan değişiklikleri gerçek anlamda kavrayamamıştır. Bu yanlış kavram anti-feodal mücadelenin tek taraflı olarak vurgulanmasına yolaçtı. Tekrar, işçi sınıfı Hindistan Devrimi'nin görevlerini ileriye taşımada önderlik rolünü oynayamadı.

Her ne kadar HKP/ML Kendi Kaderini Tayin Hakkı'nı Hindistan Devrimi'nin önemli bir parçası olarak savunmasına rağmen, Hindistan toplumunun homojen bir toplum olduğuna ilişkin geleneksel görüşün dışına çıkmadı. Dolayısıyla her ulusal biçimlenmenin Yeni Demokratik Devrimi için somut program geliştirme sürecini başlatamadı. Bunun yerine tüm Hindistan için bir genel programın Hindistan Devrimi'nin somut problemlerinin tümünü çözeceği görüşünü yaygınlaştırdı. Bu metodolojik hata devrimimizin somut problemlerinin tümünü çözeceği görüşünü yaygınlaştırdı. Bu metodolojik hata devrimci hareketin gelişme sürecini ciddi bir şekilde etkiledi.

Değişik ulusal biçimlenmelerde, Pencab, Assam, Anahra, Tamil Nadu, Sikkim vb. de, işçi sınıfı dışındaki güçlerin, hali hazırda Hindistan'daki ulusal biçimlenmelerin siyasi geleceği sorununu ele almaları bu koşullar içerisindeydi. Bunların bazıları hali hazırda merkezi devlette meydan okumaktalar. Lakin, bu güçlerin sınıf doğasından dolayı, bunların, değişik ulusal biçimlerinin ulusal kurtuluş mücadelelerine tutarlı önderlik edebilecek, Hindistan

Devrimi'nin anti-emperyalist, anti-feodal demokratik görevlerini tamamlayabilecek bir pozisyonda olmadıkları gayet açıktır. Aksine, değişik ulusal biçimlenmelerin halkları arasında çatışmalar teşvik etmek ve onları dinci ve kastçı çizgiler doğrultusunda bölmek için kesinlikle kullanacaktır. Mevcut yeni (neo) sömürgeci çerçeve içerisinde, burjuva, küçük-burjuva güçler anti-emperyalist bir mücadeleye sonuna kadar önderlik etmeye muktedir değildir. Ve emperyalist tahakkümün mevcut koşullarında, ulusal kurtuluş için herhangi bir mücadeleye, anti-emperyalist devrimin görevlerini tamamlamaksızın başarılı olamaz. Ve mevcut tarihi çerçevede içerisinde böyle bir önderliği tedarik etmeye sadece işçi sınıfı muktedirdir. Ancak, gördüğümüz gibi, komünist önderliğin ihaneti, aynı zamanda başarısızlığından dolayı, Hindistan'daki işçi sınıfı, böyle bir önderliği tedarik etme muktedirliğinden yoksun bırakılmıştır.

Şu anda Hindistan'daki işçi sınıfını bekleyen zorlukları yenebilmek için, her şeyden önce son yirmi yıl içerisinde veya daha çok revizyonizm ve reformizmin etkisinden dolayı güç kazanan legalizm ve ekonomizmin güçlü pençelerinden kurtulmak gerekmektedir. İşçi sınıfı hareketi içerisindeki reformizmin ve ekonomizm ile *Naxalbari*'yi takip eden dönemde olduğu gibi kitle ve sendika çalışmalarından vazgeçilerek savaşılmaz. Aynı şekilde, işçi sınıfı hareketinin politize edilmesini sağlamak, bazı örgütsel yapılar veya eğitim yöntemleri bularak mümkün olmayacaktır. Daha ziyade, canalıcı sorun, emekçi sınıf kitlelerini siyasi mücadele içerisinde seferber edecek uygun siyasi programların bulunmasıdır. Anti-emperyalist ve ulusal mücadelenin çok önem kazanması burada yatmaktadır. İşçi sınıfı, öncü müfrezesi partisi aracılığıyla bu mücadelede sadece dolaylı ideolojik önderlik değil, aynı zamanda doğrudan politik önderlik etmek zorundadır.

Hindistan'daki hakim sınıflar, aynı zamanda onları kontrol eden emperyalistler, yeni-sömürgeci ayarlamaların tabiatında mevcut olan

zaaflardan kaynaklanan ekonomik krizin yükünü işçi sınıfı ve diğer emekçi kitlelerin omuzlarına yüklemeye çalışmaktadırlar. Sanayileşmenin dayatma doğası bir bütün olarak toplumda yeni bölünmeler ve buhranlar yaratmaktadır. Bir yanda modern sanayi alanları soyut bir tarzda geliştirip çoğu işsiz olan milyonlarca insanı aşağılık bir sefalet ve gerilik içerisinde bırakırken, diğer yandan yeni modernizasyon kampanyaları, otomatikleştirme ve yeni-sömürgeci politikalarından dolayı artan işsizliğe karşı mücadele politik olmaktan başka bir şey olamaz. İşçi sınıfı, hakim sınıfların bu halk aleyhtarı politikalarını aldedebilmek için tüm yeni sömürgeci emperyalist tahakküme karşı siyasi bir mücadeleye önderlik etmek zorundadır. Bu salt böylesi konularla sınırlı değildir. Halkın yaşamının tüm alanları bu gerici politikalar tarafından etkilenmektedir. Ücretlerin dondurulması, daha önce görülmemiş zamlar, enflasyon vs. tüm bunlar ekonomimiz üzerindeki emperyalist güçlerin özellikle de Dünya Bankası, IMF vb.nin entrikaları aracılığıyla, artan boğucu hakimiyetiyle ilişkilidir. Sanayileşme ve modernleşmekte kullanılan, bilimsel olmayan yöntemler, *Pophal*'da olduğu gibi, binlerce suçsuz insanın gaddarca ölmesine, ya da çok daha acımasız bir süreç olan ülkenin hemen hemen tüm sanayi merkezlerinden milyonlarca insanın yavaş yavaş ölme süreçlerine yolaçmaktadır. Uzun dönemli perspektif açısından daha da tehlikeli olanı ise doğal kaynakların mahvedilmesi ve ekolojik çevrede yaratılan dengesizliklerdir. Esas olarak gündemdeki konular düzeyinde, bu politikaların tezahürüne karşı birçok kendiliğinden mücadelelerin geliştiği doğrudur. Ancak gereksinim duyulan, bu sistemin tümüne karşı uzun dönemli bir perspektife sahip koordineli ve planlı bir mücadeledir. O zaman bu, siyasi bir mücadele -anti-emperyalist ve anti feodal mücadele- haline gelebilir. Sadece, tüm Hindistan düzeyinde işçi sınıfı böyle bir siyasi görevi üstlenebilir, işçi sınıfının değişik tabakalarını, aynı zamanda geniş emekçi kitlelerini tek bir bayrak altında tüm sisteme karşı seferber

edebilir.

Hindistan'daki işçi sınıfı özgül bir durumla karşı karşıyadır. Hindistan Devrimi'nin, Değişik ulusal Biçimlenmelerin Yeni Demokratik Devrimleri'nin birleşmesiyle tamamlanacağı kavranması işçi sınıfının görevlerine tamamen yeni bir boyut kazandırmıştır. Doğal olarak, Her Ulusal Biçimlenmenin Yeni Demokratik Devrimi için somut programı her ulusal biçimdeki işçi sınıfı ve diğer devrimci güçler tarafından formüle edilecektir. Tüm-Hindistan'ın programı ise, bu ulusal programlarını formüle edilmesi için genel bir hat ve ortak düşmana karşı bu mücadelelerin koordinesi için kapsayıcı bir program haline geliyor. İşçi sınıfının görevi burada bitmiyor. Aksine, yeni demokratik devrimin ya da bir ulusun halkının ulusal kurtuluş mücadelesinin başarıyla tamamlanması yeni bir toplumun inşasına doğru atılan ilk adımdır. Dolayısıyla kendi kaderini tayin etmiş milliyetlerin birliğini inşaa etmek bu süreçte can alıcı bir adımdır. Böyle bir birlik için ön çalışma, mücadeleler ulusal düzeyde gelişirken bile hazırlanmalıdır. Farklı ulusal biçimlenmelerin işçi sınıfının birliği aracılığıyla inşaa edilen güçlü köprüler, daha yüksek bir düzeyde, daha geniş bir birliğin inşaa edilmesinde beton güç görevini göreceklerdir.

Tüm Hindistan hakim sınıfları ve onların apolojistleri tarafından yaygınlaştırılan Hindistan'ın birliği ile, Hindistan'daki işçi sınıfının hedeflediği kendi kaderini tayin etmiş milliyetlerin birliği arasında temel bir fark vardır. Bunlardan birincisi, İngiliz sömürgecileri tarafından düşünülen, onların, kendi pazar çıkarlarını emniyete almak için bu birliği muhafaza etmek isteyen ajanları tarafından kabul edilen tek taraflı dayatma bir birliktir. O, ne tarihi gelişmenin yardımına, ne de doğal gerçeğin desteğine sahiptir. Birliğin şu anda sorgulanması ve "Birleşik Hindistan" politikasının her tarafında çatlaklar belirmesinin sebebi budur. İşçi sınıfı tarafından öngörülen birlik, ancak bu suni dayatma birliğin parçalanması ile inşaa edilebilir. Mevcut dayatma birliği parçalama süreci, günümüz Hindis-

tan'ındaki farklı ulusların herhangi bir gerçek birliğini inşaa etmek için vazgeçilmez bir ön koşuldur. Günümüz Hindistan'ının İngilizler tarafından yaratılan sınırları, işçi sınıfı açısından hiç de "dokunulmaz" değildir. Onlar açısından, Hindistan'daki değişik ulusları birleştiren başlıca faktör onların ortak düşmanlara karşı olan ortak mücadeleleridir. Onlar, İngiliz Raj'ına karşı birlikte savaştılar. Şimdi ise tüm emperyalist güçlere ve özellikle de somut olarak, ortak düşman olarak ortaya çıkan merkezi devlete karşı savaşmaktalar. Bu ortak düşmanlara karşı daha ileri mücadeleler, farklı uluslar arasındaki beton gücü rolünü kesinlikle oynayacaktır.

Ancak hemen, işçi sınıfı Hindistan'daki ulusların böyle bir "gönlü birliğin" sınırlarını önceden ilan edemez ve etmemelidir. Bu mücadele içerisinde ortaya çıkacak ve nihai olarak mücadelenin tarihi koşulları tarafından belirlenecektir. İşçi sınıfı ancak, günün koşullarında mümkün olan oranda geniş bir birliği öngörebilir.

Bu tüm Hindistan düzeyindeki acil ve özel görevlerin haricinde, diğer ülkelerin işçi sınıflarının yanısıra, Hindistan'daki işçi sınıfını uluslararası düzeyde bekleyen zorluklar bulunmaktadır. Uluslararası işçi sınıfı hareketi ve onun öncü müfrezesi güçlerinin inşaa edilmesi ve birliği. Her ne kadar bu süreç başlamış ve bazı ilerlemeler kaydedilmiş olsa da, bu inisiyatif ele alanları bekleyen daha karışık sorunlar bulunmaktadır.

Uluslararası düzeyde birliğin doğası sorununu doğru bir şekilde ele almak ancak Uluslararası Komünist Hareket içindeki yeni durumları ve dünyanın dört bir yanında gelişen devrimci mücadelelerin zorluklarını görmek ile mümkündür. Hindistan'daki işçi sınıfının, hedeflediği birlik süreci aracılığı ile elde etmek de olduğu tecrübe, onun uluslararası düzeyde birlik çabalarına yapıcı katkılarda bulunmasına kesinlikle yardımcı olacaktır.

Hindistan'daki işçi sınıfı, uluslararası düzeyde işçi sınıfının çektiği, işçi sınıfı hareketi içerisinde sendi-

Soweto'nun Acısı

Özgür Güneş

Güney Afrika'da polis şiddeti çok sık rastlanan olaylar arasındadır. Ancak şiddetin kurbanlarının akibetleri biliniyor mu? İşte bu konunun aydınlatılması doğrultusunda, Soweto'da bir hastahane çalışan bir doktor tanık olduğu olayları anlatıyor. Doktor John Stevenson'un anlattıkları "Afrique Asie" dergisinin 23 Mart - 5 Nisan sayısında yayınlanmıştır.

Ben, Baragwanath hastahanesinin cerrahi bölümünde çalışıyorum. İşim oldukça güçtür. Geçen yıl boyunca şiddet ve gruplar arasındaki çarpışmalar sonucunda yaralanmış çok sayıda insan geçti hastahane. Fakat Temmuz 1985'den Mart 1986'ya kadar süren ilk olağanüstü hal döneminde ve Temmuz 1986'da ilan edilen ikincisinden bu yana geçenlerin yaraları oldukça kayda değer durumdadır. Bu dönemdeki yaralıları oldukça değişik bir tablo ve yeni bir patoloji oluşturuyorlar.

Olağanüstü hal öncesinde, travmalı hastaların çoğu hafta sonları gelirdi. Fakat olağanüstü hal döneminden sonra hafta içinde de gelmeye başladılar. İşkence görenlerin çoğu, çocuklar ve öğrencilerdi; hatta çok/küçük yaştaki çocuklar dahi gelmeye başladı. Hastahane 24 saat zarfında ortalama 150 kişi başvuruyordu ve bunların aşağı yukarı 60-70 kadarı ciddi şekilde travmaya maruz kalmış durumdaydılar.

Yaralara daha çok sjambok denilen yeşil deri kırbaç ve av saçmaları neden oluyordu. Vücuttaki yaralar, hafif süratte, bazan da şiddetli şekilde ateşlenmiş tüfeklerden çıkan kurşunlardan oluşuyordu. Geçen yılın başında daha çok vücudun çevresi hedefleniyordu! yani eller, kollar ve kafa... Ama şimdi kalp gibi yaşamsal organlar bile hedeflenebiliyor. Polislin öldürmek için ateş açtığı açıktır.

İlk olağanüstü hal sırasında açıl-

lan yaraların sadızmin ürünleri olduğunu saptadık. Apaçık ki, yıldırma söz konusu olan. Benim tedavi ettiğim altı öğrenci bunun örnekleri arasındadır; her birinin koltukaltları hedeflenerek küçük hızdaki kurşunlar sıkılmıştır. Tam okula girerken yanlarına üniformalı ve sivil polisler yanaşmış. Kısaca sorgulandıktan sonra dövülmüşler. Çocuklardan biri polislin kendilerini tehdit ettiğini dahi söyledi: "Ons gaan jou vlerke afkaal" ("kanatlarınızı keseceğiz"). Sonra ellerini havaya kaldırmaları söylenmiş; itaat etmişler. Çavuş öne çıkarak koltukaltlarını taramış.

Böylesi bir saldırganlığın yolaçaacağı tahribatlar oldukça çeşitli olacaktır. İlk kurban bir organını yitirebilir. Eğer bir atardamara zarar verilirse, kan dolaşımı durur ve iki organın kaybına yol açılabilir; üstelik sinirlere zarar verilebilir. Yaralıları felç olma, yaşamlarının kalan kısmını köreltilmiş organlarla veya kırılmış eklemlele sürdürme tehlikesiyle karşı karşıya kalabilirler.

İlk olağanüstü hal sırasında saçmaların yolaçtığı yaralar sıkça görülmekteydi. Yılın başında gençler röntgen çekirmek için geliyorlardı. Filmlerin sonuçlarına bakıldığında modern bir resmin izlendiği sanılabilir! karabiber taneleriyle doldurulmuş bir tablo... Tek bir çocuğun sırtına 360-400 saçma ekilmişti. Bu çocukları klasik bir şekilde tedavi ettik. Yaranın azmasını engellemek için antibiyotik ve merhem kullandık. Saçmanın çıkabilmesi için yeniden deri yüzeyine gelmesi zaman ister. Ancak bu, tedavinin basit kısmıdır; saçma yarasının uzun vadede daima bir riski bulunmaktadır; çocuklar kurşun zehirlenmesiyle karşı karşıya kalabilirler. Bu da beyinde büyük zararlara yol açabilir.

Son günlerde saçma izlerine daha az rastlar olduk; ancak kauçuk kurşunların yarasını hiçbir zaman saptayamıyoruz. Polisler bazan herhangi birisini getirerek, kauçuk mermiv-

le yaralandı, diye bizi aldatmayı deniyorlar; fakat bunun daima madeni bir mermi olduğunu buluyoruz.

Düzen güçleri şimdi daha değişik bir şekilde hareket ediyorlar; sabah, kamyonlar ve Cassipir'ler (Güney Afrika'da yapılan zırhlı araçlar) 'townships'lere doğru yol alırken askerler teçhizatıyla donanıyorlar. Şimdi, mitralyözle teçhizatlandırılmış üstü açık jeep konvoylarına sık sık rastlamak mümkündür. Dahası, 'township'leri havadan denetlemek için uçak da kullanıyorlar.

"KABASAS"lar:

İki olağanüstü hal arasında, hastahane daha az başvuru oluyordu. Ancak bu dönem sırasında da, devriye grupları tarafından yaralanmış anti-apartheid militanlarını tedavi ettik. İşkence gören hastaların tanıklığı sonucunda, kendilerine politik olarak şekillenmiş bir gangsterler kitle tarafından saldırıldığı açığa çıkıyordu. Bu, "Kabasas" adındaki denetim komiteleri periyodunun başlangıcıydı. Bu periyodun sonlarına doğru, sözkonusu çetelerce örgütlenmiş olan şiddetin kayda değer bir şekilde arttığını gözlemledik; kesilmiş parmaklar, yontulmuş eklemeler, oyulmuş gözler, sjamboklarla öldüresiye dövülmüş insanlar. Böylesi eylemler oldukça yaygınlaşmıştı. İşte Kabasas'lar böylesi haydutlardı. Yaralıların ağzından daha çok bu sözcük dökülüyordu. "Sizi kim yaraladı" sorusuna hiç ikircim göstermeksizin "Kabasas"lar diye yanıtıyordu.

Haber bürosunun yansıttığı bilgilerle Baragwanath'daki gerçek durum arasında hiçbir ilişki göremiyoruz. Ayaklanmalar sonucunda gazetelerin belirttiklerinden daha çok sayıda ölü görüyoruz. Ve basın hiç sözünü etmediği ölü polisleri de görüyoruz. Soweto'nun üzerine adeta bir perde örtülmüştür.

Olağanüstü hal öncesinde polis ve ordu hastahane personeline karşı saygılı ve nazik davranıyorlardı.

sini koruyordu. Şimdiyse, kendi başına buyruk, kibirli, kaba ve açıkça vahşi davranmaktadır. Hastahaneyi kendi bölgesinin bir parçası olarak saymaktadır; gece-gündüz hangi saatte olursa olsun gelmekte ve üç-dört saattir bekleyen hastalara kötü muamele etmekten kaçınmamaktadırlar.

Önceden hastahane kurallarına uymaktaydılar; şimdiyse, eğer tanınmış bir militan sözkonusuysa, cerrah giysilerini sırtlarına geçirerek, silahlı durumda operasyon salonuna girmekten çekinmemektedirler. Polis, her gün gelerek hastahane kayıtlarını incelemekte ve araştırmaları için adresleri almaktadır. Aslında

bunu yapmaya hakkı yoktur, ama kimse ona karşı çıkamamaktadır.

Hastahane idaresi kendi "Cassipir"lerini almıştı. Kargaşalıklar sırasında yaralıların taşınmasına hizmet etmesi gereken beyaza boyalı iki araç... Fakat doğrusunu söylemek gerekirse, bu iki küçük beyaz Cassipir, bir tek yaralı bile taşımadan gidip geliyorlar. Bir kez, biri kapıları açık olarak hastahänenin önüne geldi. İçi tamamiyle silah dolu durumdaydı.

Demek ki, hastahaneyi insanların yakalamasının dolaylı bir aracı olarak kullanıyorlar ve kullanmaya devam edecekler. Bu, tuzakların en kötüsüdür. Bir Cassepri'yi beyaza boya, üzerine bir kızıl haç koy ve sonra içini büyük bir silah deposu haline getir. Hiçbir şeyin kutsallığı kalmadan.

Bununla birlikte, hastahane idaresi siyah toplumla ilişkilerini sürdürmeye devam ediyor. Saat 14-16 arasındaki ziyaret saatlerinde hastahänenin çehresi tamamiyle değişiyor ve townshiplerin sertliğinden kurtulmayı sağlayan bir adacığa dönüşüyor. O sırada Baragwanath'a yüzlerce insan geliyor. Eğer yaralılar bölümünde genç bir militan bulunuyorsa, herkes başına üşüşüyor. Yatakların üzerine çıkıyorlar, demir çubukların üzerine dikiliyorlar, dans edip türkü söyleyerek tüm bölümü ele geçiriyorlar. Bu sıralarda hastahanedен büyük bir özgürlük duygusu süzülüyor.

Son günlerde onsekiz yaşından küçüklerin ziyaret saatinde hastahane girmelerini yasaklayarak bu duruma bir son verilmek istendi. Fakat bu tam bir başarısızlıkla sonuçlandı. Gençler karışıklıklar sırasında yaralanmış olan dostlarını ziyaret etmeye devam ettiler; çünkü genellikle polisler yaralı polisleri koruyabilmek için ziyaret saatlerinde salonlarda kalamıyorlar.

Hastahane bekçileri ise o saatlerde kahve molasında bulunuyorlar. Elbette bu bir bahaneden başka bir şey değildir. Gerçekten, oraya yaklaşma cesaretini gösteremiyorlar. Böylece gençler içeri rahatlıkla girebiliyor.

Dr. JOHN STEVENSON

MERHABA "YENİ DEMOKRASİ"

Böylebir dergiyi, okurların karşısına çıkaranları önce kutlamak isterim.

Gerçekten yeni çıkan bir dergi, hemen ilk sayısında büyük bir yankı uyandırmışsa (olumlu ya da olumsuz) bir şeyler yapabilecek demektir.

Yeni Demokrasi için durumun böyle olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim.

Şimdi "Yeni Demokrasi" bende ve çevremde nasıl bir tepki oluşturdu? Bunu kısaca açıklamak istiyorum. Bu açıklamalarımın sonuncuda da bazı şeyler isteyeceğim.

Yeni Demokrasi'de çevremdeki insanlara göre, ilk göze batan RSE (Rus sosyal-emperyalizmi) kavramı oldu. Aslında, bunun böyle olması doğal. Çünkü "Emperyalist" terimi, kapitalizmi hatırlatıyor insana. Elbette düşünecektir insan, "sosyalist bir ülke emperyalist olur?" Ama ne olursa olsun, sosyalist ülkeler emperyalist olamaz türünden bir yargının temelinde Marksizm-Leninizm ve Mao Zedung Düşüncesini bilmemek yatıyor.

Sizlerden ilk istediğim, çıkacak ilk sayınızda "sosyal emperyalizm" olgusunu açıklamanız olacak.

Kafalara takılan ikinci nokta, "Afganistan'daki mücahitleri desteklemekte ne oluyor?" tipindeki soru. Bu sorunun temelinde de "devrimin ne olduğunu bilmemek", "ulusal mücadelenin ya da ulusların kendi kaderlerini" tayin hakkını bilmemek", "Sovyetler Birliği'nin ne mal olduğunu bilmemek" yatıyor.

İkinci bir isteğim, bunları da açıklamanız olacak.

Gelelim üçüncüsüne, "Feodalizmin kuvvetli varlığı" da ne oluyor? "Feodalizm bitti, tükenmiş ya da çok az. 1960'lardan beri Türkiye'de tam anlamıyla kapitalist ilişkiler egemendir. Feodalizm kalıntıdan ibarettir." Açıklanması gerektiğine inandığım üçüncü nokta da bu.

.....
Derginin eksikliklerinden biri de

sayfa sayısının azlığı. Doğal olarak ta, sayfa azlığından kaynaklandığına inandığım sanat-edebiyat köşesinin yetersizliği...

Aslında, ilk sayıda bu eksikliklerin olması doğal. Merdivenin basamakları çıkılmadan yukarı varılmıyorsa ki?

M.Kaymak
Ankara,

Dostlar

Evet. Selam 1 Mayıs'a!

Selam özgürlük türküsünü meydanlarda söyleyenlere!

Ve selam

Emperyalizme, komprador kapitalizme, feodalizme, faşizme, modern revizyonizme, oportünizme, her türden gericiliğe ve sapmaya karşı şanlı mücadeleye katkıda bulunacak ve belki daha ileri boyutlarda hizmet edecek olana... Yeni Demokrasi dergisine SELAM!

Yeni Demokrasi dergisinin yayın hayatına başlaması ülkemiz ezilenleri açısından oldukça sevindirici, olumlu bir gelişmedir. Olumlu gelişmedir çünkü, son 7 yıllık dönemin bilinen durumu, sağlıklı propaganda-ajitasyon araçlarının kitlelere ulaşmasını engellemeye oldukça başarılı olmuştur. Sözkonusu dönemde hakim sınıfların bu başarısı ve fırsatı değerlendiren (az ölçüde devrimci-demokrat propaganda araçları olsa da) her türden revizyonist ve teslimiyetçi akımlar, piyasayı dergi ve gazetelere boğdular. Tüm bunlara rağmen kendisini ezilenlerin ve giderek tüm insanlığın toplumsal kurtuluşuna hizmete adayacak olan ve adeta buna mahkûm olan bilimsel doğruların filizleneceği kaçınılmazdı ve nitekim de öyle oldu, olacaktır da.

Burada belirtmeden geçemeyeceğim şudur ki;

Günümüzde, kendisini dayatan görevleri tükenmez bir azim ve çaba ile yerine getirmek zorunlu olduğu kadar, bunları yerine getirmek için kullanılacak malzeme ve verilerin iyi kullanılması, varolan koşulların "gözümüzün önünde cereyan eden yaşamın", vasıyanın gerçeğin

günbegün süregelen ve süregidecek olan bizim irademiz dışındaki gerçeğin hassasiyetle izlenmesi de başarı için bir o kadar zorunludur.

Elbette tüm bunlar süreç işidir. Yetkinleşme süreci içinde olacaktır. Ama unutulmamalıdır ki, başarı cüret ister.

Somutlayacak olursak; sözkonusu son dönemin özelliklerinden dolayı, azgın ve gerici propagandanın etkisinden de öte, kitlelerin, gençliğin bilincini karartmayı; hedef saptırmayı, bilimsel doğruları tahrif etmeyi ve tüm bunları kendisine görev bilen Marksizm-Leninizm'den her türden sapma ve eğilimin son dönemde özellikle öğrenci gençlik, işçi sınıfı ve diğer kitleler üzerindeki etkileri ve bu doğrultuda katettikleri aşama, küçümsenmemelidir.

Bu durum, şüphesiz iyi bir teorik seviye ve bununla birlikte iyi bir kitlelere hitap edebilme özelliğini de gerektirir. Bunun süreç içinde gerçekleşeceğine inanıyorum. Şüphesiz bu daha büyük bir cüret ve kararlılıkla olmalıdır.

Halk güçleri arasındaki ideolojik mücadeleye (geçmişte tam anlamıyla gerçekleştirilemeyen) daha titiz, daha hassas olunması önerilerim arasındadır.

Derginizin yayın hayatına başlamasını tek cümleyle özetleyecek olursam;

ÖNEMLİ BİR ADIM'dır.

Savaşınızı destekleyeceğim, destekleyeceğiz.

Şöyle diyor usta:

".... O savaş ki, sermayeye karşı savaşımın başarılması için zorunlu bir önkoşul idi ve zorunlu bir önkoşuldur..."

Sıcak Selamlar
Ankara'dan bir okuyucu

Sayın "Yeni Demokrasi" emekçileri:

Nice bayramlar gördük şu zindan karası alemde. Coplarla, zincirlerle ve küfürlerle gelip bayramlaştılar. Daha da bayramlaşacaklarından başka.

Bu kutlamalar hem acımız, hem de sevincimizin abartılı bir şekilde

"Yeni Demokrasi" hedefi seçmek ve bunun sürecini olgunlaştırmak, kuşkusuz, yeni bayramlaşma türlerini de beraberinde getirecektir.

Bizim bayramlarımız acılardan doğar. Ve doğacaktır. Anlaşamadığımız noktalarınıza karşın, yolunuz açık olsun...

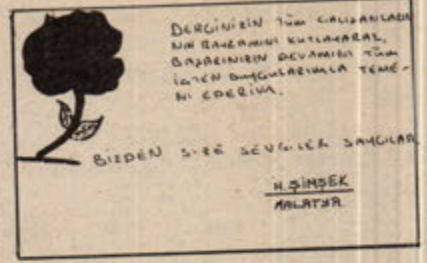
Hüsnü
Sağmalcılar Cezaevi

Sayın İsmail Yerli

Sorumluluğunu yaptığınız Yeni

Demokrasi dergisini okudum. İlk sayısı olduğundan dolayı peşinen bir yargıya varmak ve acele bir değerlendirme yapmak istemiyorum. Ancak böyle bir girişimde bulunduğunuzdan dolayı sizleri kutlar Yeni Demokrasi mücadelenizde bütün gücümle sizlerle birlikte olduğumu bildiririm. Yayınınızın 2. sayısı için Kültür ve Sanat üzerine birkaç söz başlıklı yazımı gönderiyorum.

Saygılarımla
Tonguç Güleş

Baştarafı sf: 41'de

tış". Bu emirle hareket eden tüm burjuva-aşiret örgütlerini etkisiz kılacak, hatta ittifaka zorlayacak biricik parti, proleter partisidir.

Tüm olumsuzluklarına rağmen bugün Kürdistan'da durum iyidir,

Kürt direnişçilerinin lehinedir. "Arap ve Fars namlusunun görüldüğü yerde Kürt sorunu yoktur" sözünü, geçmiş için bile söyleyemeyiz. Arap ve Fars namlusunun görüldüğü yerde Kürt sorunu kararlı ve silahlıdır. İki bahar anası Musul'dan,

Hacı Umran'a, Hacı Umran'dan Mahabat'a kadar Kürt halkı kendi örgütlerini konuşmakta, hararetle hararetle kendi sorununu tartışmaktadır. Dağların tüfek gümbürtüleriyle yankılanması, Kürdistan insanının daha çok hoşuna gidiyor şimdi.

Baştarafı sf: 18'de

Emperyalistlerin sömürülerini arttırmalarının yollarından bir diğeri de, verdikleri kredilerin faiz oranını yüksek tutmakta, eğer kredi verilebilirliği de düşükse faiz oranı daha da yükselmektedir.

Faiz kazancının yanında o ülkenin pazar olma durumunun sürdürülmesi, kendi mallarına olan talebin artırılması ve kendi sanayileri için gerekli olan girdilerin özellikle de emek yoğun olanları, emeğin aşırı sömürülmesiyle vurgunları artmış, bu ülkelerden de ucuz olarak sağlanmıştı.

Türkiye ve diğer yarı-sömürge ülkelerin bu borçlardan kurtulmaları için iki yol vardır. Ekonomik açıdan biri moratoryum, diğeri ise borçların reddidir. Moratoryum geçici bir çözümdür. Devlet, borçların varlığını kabul ediyor, fakat o anda ödemeyeceğini ileri sürerek, ödemeyi ileri bir tarihe erteliyor. Borçların reddi ise, devrimci bir dönüşümün sonucu mümkündür. Bu sorunun köklü çözümü de ancak borçların reddidir.

kaplayan legalizm, ekonomizm vb. gibi ortak hastalıklardan hiç de arınmış değildir. Tüm bu yabancı eğilimleri altetme çabaları henüz önemli bir hamle sağlamış değildir. Ancak bir şey giderek netleşmektedir. Bu eğilimleri harika örgüt yöntemleri veya mücadele biçimleri geliştirmek ile aldedilemez. Hiç şüphesiz örgüt yöntemleri ve mücadele biçimleri bu tür yabancı akımların aldedilmesinde bir rol oynayabilir. Ancak tayin edici faktör, işçi sınıfının geniş kesimlerini siyasi olarak harekete geçirebilecek siyasi programdır. Ancak o zaman işçi sınıfı kendisini bu gerici etkilerden kurtarabilir.

Baştarafı sf: 32'de

ile, onların kendilerini yakma koşullarını dayatma hiç de bir ve aynı şey değil! Bunu anlamak gerekiyordu. Birileri, işkenceyi, öldürmeleri, her türden insanlık dışı yaptırımları protesto etmek, seslerini duyurmak ve kulakların sağır yüreklerini sarsmak için, gelenekselleşmiş bir başkaldırı gününde kendilerini yakıyorlar. Doğru bulalım ya da bulmayalım, gerçek olan, birilerinin bilinçle ve

dehşetli bir kararlılıkla bu eylemi gerçekleştirdiğidir. Ve o ki nesnel davranmayacak, gerçeğe bağlı kalmayacaksınız, o ki sahiplenmesini bilmeyeceksiniz, hiç değilse yoksaymayınız. Bunu yapan pek çok...

"Diyarbakır'daki çocuğun bakışının yalnızca bir avuç işkenceciden hesap sorduğunu sanmıyorum. O bakış, kan ve ateşle yoğrulmuş bir tarihe karşı sorumsuzca bakan Türk aydınından da hesap soruyor" derken, biliyoruz ki biraz da bizim demek istediklerimizi söylemiş K.İs-tanbullu!..

...
Ve dışarda; dış duvarın, dikenli telin, nöbetçi kulesinin kıyısından yeni bir ilkyaz geçip giderken, biz bunları düşünmeden edemiyoruz. Ve 'gülistan'ımıza güzel çiçek diye katılan kimi 'deve dikenleri'ni de daha iyi tanıyalım diyoruz. Acılar aşılacak ve duyarsızlıklar da! Ve bunca acı çeken, ağıtlaşan insanımızın yüreklerinin ilkyaz çiçeklenmesini dilemekten, bundan çok isteyecek hiçbir şeyimiz olmayacak.

Gelir gün ve yüreklerde dinecek bu acılar. İnanıyoruz!

Gelir gün...

Baştarafı sf: 46'da

Mayıs '87/BURSA

Haberde Sınırın ötesi...

2000
İKIBİN'E DOĞRU
Türkiye
nereye
gidiyor?

2000
İKIBİN'E DOĞRU
Fotoğraflarla
Mamak

2000
İKIBİN'E DOĞRU
Gençlik
KABUK
ÇATLIYOR

2000
İKIBİN'E DOĞRU
Resmi İstikamet
Türk-İslam
Sentezi

2000
İKIBİN'E DOĞRU
Orman yasası yürürlükte
Tunceli
göçe
zorlanıyor

2000
İKIBİN'E DOĞRU
Evren'in
kızlarına
2 milyona
2 daire
Boğaza nazır-süper lüks

2000
İKIBİN'E DOĞRU
YENİ BELGE
Evren'in onayıyla
şeriatçı örgütlere
açılan kapı

2000
İKIBİN'E DOĞRU
Doğu'da
vatandaş
fişleniyor

2000
İKIBİN'E DOĞRU
Yargıda
işkenceci
korunuyor

2000
İKIBİN'E DOĞRU
12 Eylül'de
Laikliğe elveda

2000
İKIBİN'E DOĞRU
YA DAGA ÇIKIN
YA KÖYÜ BOŞALTIN

2000
İKIBİN'E DOĞRU
MHP Davası:
Osman Ergin'in
ittifakları

2000
İKIBİN'E DOĞRU
İLK KEZ
Pravda Türkiye muhabiri
Stephanov
anlatıyor

2000
İKIBİN'E DOĞRU
Soruşturma:
ANAP
parti oldu mu?

2000
İKIBİN'E DOĞRU
Kendi
elyazısıyla
Atatürk ve Allah
İlk kez yayınlanıyor

2000
İKIBİN'E DOĞRU
PARDON!

2000
İKIBİN'E DOĞRU
İslam kaynaklarında
Hz. MUHAMMED'İN
CİNSEL HAYATI

2000
İKIBİN'E DOĞRU

ONLAR

*Onlar ki toprakta kanca suda balık, havada kuş
kadar çokturlar;
Korkak, cesur, cahil, hakim ve çocukturlar
Ve kahreden yaratan ki onlardır,
Destanımızda yalnız onların maceraları vardır.
Onlar ki uyup hainin iğvasına sancaklarını elden yere
düşürürler*

*Ve düşmanı meydanda koyup kaçarlar evlerine
Ve onlar ki bir nice mürtede hançer üşürürler
Ve yeşil bir ağaç gibi gülen
Ve merasimsiz ağlayan
Ve ana avrat küfreden ki onlardır,
Destanlarımızda yalnız onların maceraları vardır.*

*Demir, kömür ve şeker
Ve kırmızı bakır
Ve mensucat
Ve sevda ve zulüm ve hayal
Ve bilcümle sanayi kollarının
Ve gökyüzü ve sahra ve mavi okyanus
Ve kederli nehir yollarının,
Sürülmüş toprağın ve şehirlerin bahtı
Bir şafak vakti değişmiş olur,
Bir şafak vakti karanlığın kenarından
Onlar ağır ellerini toprağa basıp
Doğruldukları zaman.
En bilgin aynalara
En renkli şekilleri aksettiren onlardır.
Asırda onlar yendi, onlar yenildi.
Çok sözler edildi onlara dair
Ve onlar için
Zincirlerinden başka kaybedecek şeyleri yoktur,
denildi.*